

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
BIZNESA, VADĪBAS UN EKONOMIKAS FAKULTĀTE
FINANŠU UN GRĀMATVEDĪBAS NODAĻA

**PRIVĀTPERSONU UZKRĀJUMI: IESPĒJAS, PRIEKŠROCĪBAS UN
TENDENCES**

PRIVATE INDIVIDUALS SAVINGS: FEATURES, BENEFITS AND TRENDS

BAKALAURA DARBS

Finanšu menedžmenta bakalaura studiju programma

Autors: **Matīss Miezis**
Studenta apliecības Nr.: mm14054
Darba vadītājs: **As. Prof. Marina Kudinska**

RĪGA 2018

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba tēma ir „Privātpersonu uzkrājumi: iespējas, priekšrocības un tendences”.

Atgūstoties pēc finanšu krīzes ir uzlabojusies ekonomiskā situācija valstī. Pateicoties šim faktoram iedzīvotājiem parādās atliktie ienākumi, kurus iedzīvotāji vēlas ieguldīt bankā, tādā veidā uzkrāt lai gūtu peļņu no tā. Šī tēma ir aktuāla, jo ekonomikas attīstība ir cikliska. Mainoties ekonomikas situācijai, mainīsies arī iedzīvotāju uzkrājumu veidi. Bakalaura darba mērķis veikt privātpersonu ieguldījuma tirgus analīzi, pamatojoties uz iegūtajiem rādītājiem par pašreizējo situāciju tirgū sniegt secinājumus. Kā arī izstrādāt priekšlikumus privātpersonu uzkrājumu tirgus attīstībai.

Darbs sastāv no trim daļām:

1. Pirmajā daļā tika apskatīti privātpersonu uzkrājumu tirgus analīze;
2. Otrajā daļā tika analizēts Latvijas sistemātiski nozīmīgo banku ieguldījumu tirgus, katra ieguldījuma ienesīgums un priekšrocības;
3. Trešajā daļā tika apkopotas, kā arī analizētas respondentu atbildes, par uzkrājumu paradumiem.

Bakalaura darba mērķis ir, pamatojoties uz teorijas izpēti, veikt privātpersonu ieguldījumu tirgus analīzi, norādot ieguldījuma iespējas un priekšrocības, izstrādāt secinājumus, kā arī sniegt priekšlikumus privātpersonu uzkrājuma pieauguma veicināšanai.

Bakalaura darba autors, darbā apkopoja un izskatīja izplatītākos lielāko Latvijas banku ieguldījumu veidus un veica analīzi, lai noskaidrotu katra ieguldījuma attīstības tendences pēdējos gados, kā arī katra ieguldījuma pieejamo ienesīgumu.

Darbs izstrādāts latviešu valodā un sevī ietver 7 tabulas, 30 attēlus un 3 pielikumus.

ANNOTATION

Bachelor's thesis is „Private individuals savings: features, benefits and trends”.

Recovering from the financial crisis the economic situation has been improved in the country. Due to this factor, residents experience deferred income that citizens want to invest in the bank, thus accumulating in order to profit from it. This topic is actual because the economic development is cyclic. As the economic situation changes, the types of residents' savings will change as well. The aim of the Bachelor's thesis is to analyze the market for private equity investment, based on the findings of the current market situation. Also, to develop proposals for the development of private equity market.

Bachelor's thesis includes three parts:

1. The first part deals with the economics of savings for private individuals;
2. In the second part is dedicated to analyze the market of Latvia's systematically important bank deposits, the profitability and advantages of each instrument;
3. The third part summarizes and analyzes the answers of respondents about the habits of savings.

The purpose of the bachelor thesis is to assess, on the basis of the results of the bank analysis examined, the possibilities of individuals to accumulate and develop proposals that would promote the optimal functioning of the deposit market.

The author of the Bachelor's thesis summarized and reviewed the most common types of investment by major banks in Latvia. Author conducted an analysis to find out the development trends of each investment in recent years, as well as the available profitability of each investment.

The Thesis is prepared in Latvian and includes 7 tables, 30 pictures and 3 attachments.

Saturs

Ievads.....	5
1. PRIVĀTPERSONU UZKRĀJUMI TEORĒTISKIE ASPEKTI	7
1.2. Privātpersonu bankas uzkrājumu iespējamie veidi	12
1.3. Riska ietekme Privātpersonu noguldījumu.....	21
1.4. Valsts likumdošana attiecība pret uzkrājumu sistēmu	24
1.4.1. Nodokļu atvieglojumi	25
1.4.2. Eiropas Savienības Centrālās bankas direktīvas.....	26
2. PRIVĀTPERSONU UZKRĀJUMU TIRGUS ANALĪZE.....	28
2.1. Tradicionālo noguldījumu tendences un dinamika	28
2.2. Ieguldījumi bankas fondos	32
2.3. Pensijas 2.līmeņa uzkrājuma dinamika	34
2.4. Pensijas 3.līmeņa uzkrājuma dinamika	39
2.5. Dzīvības apdrošināšana ar uzkrājumu	43
2.6. Bankas brokeru pakalpojumi ieguldījumi finanšu instrumentos	44
2.6.1. Ieguldījums akcijās	44
2.6.2. Obligāciju tirgus tendences.....	45
2.7. Uzkrājums zeltā.....	48
3. PRIVĀTPERSONU UZKRĀJUMU TENDENCES LATVIJĀ.....	49
3.1. Respondentu vecuma sadalījums.....	50
3.2. Privātpersonu uzkrājumu veidošanas tendences	51
3.3. Latvijas valsts ietekme uz privātpersonu uzkrājumu veidošanu	58
Secinājumi	63
Priekšlikumi.....	65
Izmantotā literatūra un avoti.....	66
Pielikumi	
1. pielikums. Privātpersonu aptauja par uzkrājumu veidošanu	
2. pielikums. Pensijas 2.līmenis	
3. pielikums. Pensijas 3.līmenis	

Ievads

Vairākus gadus pēc finanšu krīzes, ekonomiskā situācija ir krietni uzlabojusies. Pateicoties šim faktoram, privātpersonas pievērš lielāku uzmanību uzkrājumu veidošanai, jo parādās atliktie līdzekļi. Iedzīvotāju līdzekļu plānošana kā arī uzkrājumu veidošana ir atkarīga no pašreizējās situācijas gan banku, gan valsts ekonomiskajā sektorā. Apzinoties ka ekonomika ir cikliska notiek nemitīga attīstība sistēmā, kur iedzīvotājiem ir jāpielāgojas izmaiņām uzkrājumu veidošanā, lai gūtu sev labumu. Lielai daļai privātpersonu nav zināšanas kā labāk uzkrāt savus ieguldītos līdzekļus. Pēdējos gados banku sektors ir uzrādījis pārsteidzoši labus rezultātus. Sniedzot klientiem plašu ieguldījumu klāstu, attiecinot to katra vajadzībām. Tomēr 2018.gada sākums izmaiņas banku sektorā noveda vienu no Latvijas sistemātiski nozīmīgajām bankām pie likvidācijas procesa. Kā arī Latvijas mazo banku meklējumi pēc rezidentu noguldījumiem, lai sasniegu valdības uzliktos standartus. Tādēļ iezīmēsies jaunas tendences privātpersonu uzkrājumu veidošanā.

Darba autors izvēlējās šo tēmu, jo vēlējās noskaidrot pašreizējo banku uzkrājumu sistēmas darbību, kā arī iedzīvotāju uzkrājumu tendences. Kā zināms noguldījumu piedāvājums ir ļoti plašs, bet vai tas viss ir izdevīgs privātpersonai kas cenšas veidot uzkrājumus. Pateicoties šim, autors veica Latvijas sistemātiski nozīmīgo banku noguldījumu izpēti un analīzi, lai parādītu pašreizējo situāciju valstī.

Darba autors izvēlējās tieši šo tēmu, lai varētu pēc noguldījumu tirgus analīzes un veiktās anketēšanas rezultātu izvērtēšanas izdarīt secinājumus par pašreizējo situāciju tirgū, tā problēmām un efektivitāti, kā arī izstrādāt ieteikumus privātpersonām uzkrājumu veikšanai.

Bakalaura darba pētījuma problēma ir noguldījumu veidu apkopojums un to pēdējo gadu tendenču noteikšana, kā arī dažādu noguldījumu instrumentu salīdzinājums.

Bakalaura darba mērķis ir, pamatojoties uz teorijas izpēti, veikt privātpersonu ieguldījumu tirgus analīzi, norādot ieguldījuma iespējas un priekšrocības, izstrādāt secinājumus, kā arī sniegt priekšlikumus privātpersonu uzkrājuma pieauguma veicināšanai.

Darba mērķa sasniegšanai ir izvirzīti sekojoši uzdevumi:

1. izmantojot zinātnisku literatūru izpētīt privātpersonu noguldījumu teorētiskos aspektus;
2. veikt Latvijas sistemātiski nozīmīgo banku privātpersonu uzkrājumu tirgus analīzi, salīdzināt ieguldījumu apjomus un ienesīgumus;
3. apkopot un analizēt statistiskās informācijas datus par privātpersonu uzkrājumu veidošanu.

4. izpētīt respondentu atbildes par noguldījumu sistēmas efektivitāti un galvenajiem uzkrājumu traucēkļiem;
5. veikt secinājumus un izstrādāt priekšlikumus privātpersonu uzkrājumu veidošanai.

Bakalaura darba saturs, ietver sevī titullapu, ievadu, paša bakalaura darba pamatdaļu, secinājumus, priekšlikumus, izmantotās literatūras sarakstu kā arī pielikumus.

Bakalaura darba pamatdaļa ir sadalīta trijās daļās. Pirmajā daļā ir aprakstīti gan privātpersonu ieguldījuma psiholoģija, gan arī ieguldījuma teorētiskie aspekti, ieguldījuma veidi, pašreizējā situācija valstī saistībā ar ieguldījumiem. Otrajā nodaļā tiek veltīta ieguldījumu tirgus analīzei. Tiek analizēta pašreizējā situācija tirgū, attīstība pēdējos gados, kā arī katra ieguldījuma individuāla darbības pēdējos gados. Ieguldījuma instrumenta darbības rezultāta ienesīgums. Trešajā nodaļā tiek veikta aptaujas analīze, kur tiek aptaujāti Latvijas sistemātiski nozīmīgo banku klienti. Apskatot to uzkrājumu paradumus, ieguldījuma apjomu kā arī traucēkļus uzkrājumu veikšanai. Šādā veidā izstrādātā darbā, otrās daļas tirgus analīzei un pašreizējai situācijai būtisku skaidrojumu dos respondentu atbildes. Tādā veidā pastiprinot iegūto informāciju. Tādejādi ir iespējams sniegt precīzākus secinājumus un priekšlikumus balstīties uz iepriekš iegūto informāciju.

Autors izstrādājot darbu izmantoja dažādas pētniecības metodes: statistikas analīzes metodes, grupējot un salīdzinot dažādo bankas piedāvājuma klāstu, anketēšanas metode, veicot aptauju, kā arī salīdzinot respondentu sniegtās atbildes ar uzkrājumu tirgus pašreizējo situāciju. Kā arī grafiskā metode, kas ar statistikas datu un to attiecību palīdzību atspoguļo iegūtos datus grafiskā veidā.

Bakalaura darbā ierobežota apjoma dēļ pētīts Latvijas sistemātiski nozīmīgo banku uzkrājumu pieejamais piedāvājums, netiek pētīts visu 16. Latvijā reģistrēto banku piedāvājums. Kā arī netiek padziļināti pētīts vērtspapīru atsevišķais ienesīgums.

Pētījums pamatojas uz Latvijas komercbanku asociācijas statistikas datiem, Latvijas sistemātiski nozīmīgo banku gadu pārskatiem un internetā pieejamajiem materiāliem.

Pētījuma periods. Darbā tiek atspoguļotas tendences par laika posmu no 01.01.2013. līdz 31.09.2017. Kā arī atsevišķi dati tiek atspoguļoti periodā no 01.01.2004. līdz 01.01.2018. lai parādītu privātpersonu uzkrājumu tendences ilgākā laika posmā. Autors, procentu likmes un fondu ienesīgumu ir attiecinājis uz 01.05.2018.

1. PRIVĀTPERSONU UZKRĀJUMI TEORĒTISKIE ASPEKTI

Iedzīvotājiem mūsdienu pasaulē viena no nozīmīgākajām lietām izdzīvošanai ir nepieciešami naudas līdzekļi. Strādājot darbu, iegūstot darba samaksu un nomaksājot visus iespējamus nodokļus, kas saistīti ar darba ņemšanu atliek algas daļa, kas turpmāk nepieciešama izdzīvošanai. Šajā ienākumu daļā ietilps visas izmaksas privātpersonas ikdienas dzīvošanai. Tādejādi, naudu var uzskatīt par aktīvu kopumu, kurus izmanto darījumu veikšanai, pieņem preču un pakalpojumu apmaksai vai parādu dzēšanai, kas varētu būt saistīti ar privātpersonas dzīvi.¹ Pēc visu iepriekš minētās darbības nomaksas un savu vēlmju apmierināšanas, paliek ienākumu daļa, kas krājas savas bankas kontā, vai skaidras naudas izteiksmē mājās.

Vairākus gadus pēc 2008.gada finanšu krīzes, valstu ekonomikas ir atgriezušās pirms krīzes augšējos līmeņos un lēnā garā tiecas pretim jaunām virsotnēm. Nerunājot par valsts ekonomiku, cilvēkiem ir atgriezies tieksme tērēt, kas nebija novērojama iepriekšējos gados. Tādejādi kā zināms, palielinājušies ir arī iedzīvotāju ienākumi un no ienākumiem lielāka daļa tiek atvēlēta uzkrājumiem. Uzkrājums ir privātpersonas ienākuma daļa, kas tiek saglabāta pēc visu nepieciešamo izmaksu nomaksāšanas.²

Tomēr cilvēkos aizvien pastāv bailes par pēkšņo finanšu pasaules sabrukumu un uzticība pret bankām vēl aizvien ir uz jautājuma zīmes. Tomēr pavērās labāks skats uz ekonomikas attīstību, kā arī cilvēkiem dzīves kvalitātes indekss ir uzlabojies, bankas dažādus finanšu pakalpojumus ir pielāgojušas tieši klientu vēlmēm, kas būtiski atvieglo to ņēmēju dzīvi.

Tehnoloģiju laikmetā visām maksājumu sistēmām pastāvot e-vidē nomainās naudas aprīte, skaidras nauda kļūst mazāk ikdienas dzīvē. Un bankas sniedz visus nepieciešamos maksājumu pakalpojumus vienviet. Tādejādi cilvēkiem uzkrājumi kā arī noguldījumi viennozīmīgi asociējas ar bankas terminu. Noguldījums ir viens no vienkāršākajiem un Latvijā visplašāk lietotajiem ieguldījumu veidiem. Stabila prognozējamība ir lielākā depozīta priekšrocība, tiklīdz privātpersona nogulda naudu un noslēdz ar banku depozīta līgumu ir precīzi zināmi gan sagaidāmie peļņas procenti, gan tas, kad tie tiks izmaksāti. Noguldījums bankā tādejādi tiek uzskatīts par visdrošāko un stabilāko krāšanas veidu.³

---

¹ Saksonova S. *Nauda, tās veidi un funkcijas (e-grāmata)*. Rīga, Latvijas Universitāte, 2010. Pieejams: <http://profizgl.lv/mod/book/tool/print/index.php?id=16581> (Skatīts 14.04.2018)

² S. Kadariya. *Saving and Investment Theory*. Pieejams: <https://www.slideshare.net/SudarshanKadariya/unit-3-saving-and-investment-theory> (Skatīts 14.04.2018)

³ Saksonova S. *Patērētāja loma ekonomikā (e-grāmata)*. Pieejams: <http://profizgl.lv/mod/book/view.php?id=19741&chapterid=4188> (Skatīts 15.04.2018)

Kas vienā laikā pie zemām procentu likmēm sniedz drošības garantu pret klienta ieguldījumu. Laikam ejot, mūsdienu resursu pasaulē pastāv daudz veidi kā nopelnīt vairāk no saviem atliktajiem ienākumiem, lielai daļai iedzīvotāju to pat nezinot.

Pateicoties labvēlīgajiem apstākļiem cilvēkiem veidojas brīvie līdzekļi un pastāv iespēja tos ieguldīt. Lielu ietekmi uz cilvēku finanšu līdzekļiem atstāj nemitīgas makroekonomikas svārstības. Naudas līdzekļu vērtību nosaka dažādi faktori, kas laikā patstāvīgi mainās. Gaidāmais inflācijas līmenis, naudas nesāņemšanas risks, valūtas kursa izmaiņas, vispārējā ekonomiskā situācija valstīs, pasaules reģionos, ir lielākie faktori kas ietekmē naudas vērtību.⁴ Tādejādi pateicoties šiem faktoriem cilvēki ar lielāku interesi pievēršas ieguldījumiem un savu līdzekļu saglabāšanai. Ka prioritāti vienmēr tiek uzskatīta drošība, lai naudas vērtība nepazustu bez pēdām. Latvijas Noguldījumu garantiju fonds ir izveidots un darbojas, pamatojoties uz Noguldījumu garantiju likumu. Tas ir izveidots, lai nodrošinātu noguldītājiem atlīdzības izmaksu par noguldījumiem, kas veikti pie noguldījumu garantiju sistēmas dalībnieka, bet kļuvuši nepieejami, t.i., gadījumā, kad noguldījumu garantiju sistēmas dalībnieks nespēj klientam izmaksāt viņa noguldījumu un Komisija noguldījumu piesaistītājam anulējusi licenci vai tiesa pasludinājusi to par maksātnespējīgu, vai citā gadījumā, kad Komisija ir konstatējusi, ka noguldījumu piesaistītājs nespēj izmaksāt noguldītājam noguldījumu, un pieņēmusi lēmumu par noguldījumu nepieejamības iestāšanos.⁵

Šis likums vairāk kārt labots pārrunāts un arī pārstrādāts. Pēdējās krīzes iespaidā lielāku uzmanību tieši šobrīd pievērš klientu noguldījumu aizsardzībai un privātpersonas noguldījuma pieejamībai bankas maksātnespējas gadījumā. Pateicoties banku sistēmas pārstrukturizācijai, bankas kļuvušas stabilākas un uzticamākas klientiem. Nepārtraukti norisinās pilnveidošanas darbi, ko nepārtraukti regulē, Eiropas Savienības Centrālā Banka.

Bankas ir atguvušas savu iepriekšējo reputāciju, ko lielā mērā sagrāva krīze. Autoram pētot Latvijas sistemātiski nozīmīgo banku stratēģijas, var secināt ka bankas, kā numur viens ietver sevī klientu. Lai sasniegtu ilgtermiņa mērķus, bankas realizē stratēģiju, kuras galvenās prioritātes ir cieša sadarbība ar klientiem, darbības, kas vērstas uz produktivitātes un kvalitātes uzlabošanu, ciešāka integrācija, kā arī mērķtiecīga attīstība izvēlētajās biznesa jomās - uzņēmumu apkalpošanā, investīciju bankas pakalpojumu sniegšanā, privātbankjeru servisa nodrošināšanā, aktīvu pārvaldīšanā un tirgum piesaistīto ieguldījumu attīstīšanā un

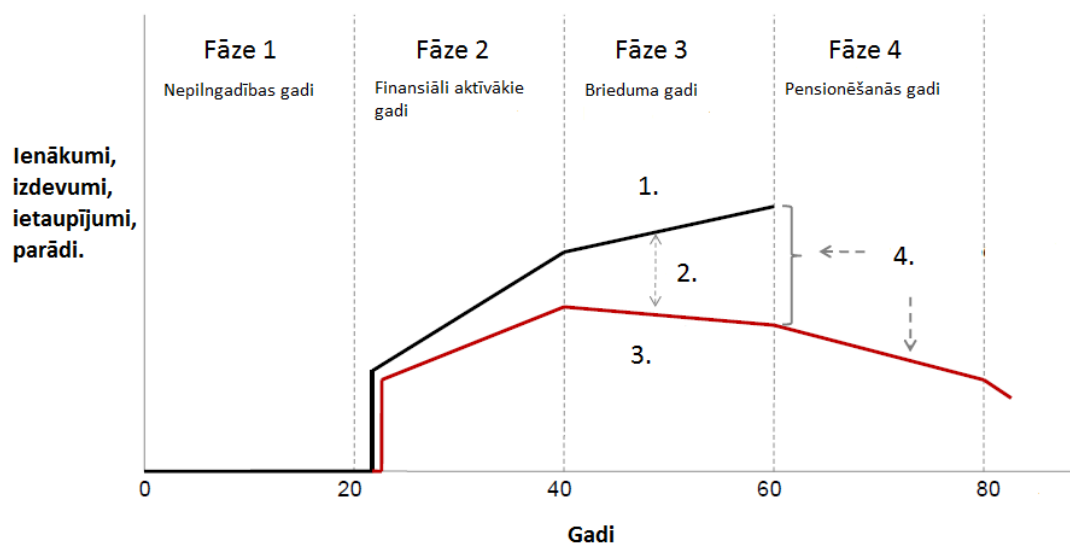
---

⁴ **Praude V.** *Finanšu instrumenti 2.sējums*. Burtene, Rīga, 2010. 486.lpp.

⁵ FKTK, Noguldījumu garantiju fonds. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/klientu-aizsardziba/garantiju-fondu-darbiba/noguldijumu-garantiju-fonds/2011-05-09-par-ngf.html> (Skatīts 14.05.2018)

nodrošināšanā.⁶ Šādu vai gluži līdzīgu stratēģiju bankas panāk uzticība, starp banku un klientu. Liels pakalpojumu klāsts ir tieši attiecināms uz klientu. Bankas kā peļņas avotu attiecīgi ir izvēlējušās procentu ienākumus no finanšu darbībām, nevis savu investīciju ienesīgumu kas bija izteikts pirms krīzes periodā.

Visu privātpersonu uzkrājumus un paradumus vienā grozā nav iespējams ielikt. Katra persona ir unikāla, kas spēs izteikt savu viedokli konkrētā brīdī, kā arī reaģēs uz situāciju atšķirīgi. Personas dzīvi var iedalīt četrās lielās dzīves fāzēs. Katra šī fāze parāda dzīves laika posmu gados kā arī ekonomisko darbības aktivitāti tajā posmā.

1.1.att. Privātpersonu ienākumu un izdevumu attiecība ⁷

(1. atalgojums; 2. uzkrājums; 3. tēriņi; 4. pensionēšanās gadu iekrātā un tēriņu attiecība)

Sākot ar pirmo fāzi, tie ir bērnības gadi kur primārais ir iegūt izglītību un nostabilizēties kā cilvēkam, sasniedzot 22-23. gadu atzīmi. Kā universitātes beigušajiem studentiem, ienākumu apjoms, kā arī izdevumu apjoms būtiski pieaug. Var tikt attiecināms uz stabila darba sākšanu un personīgās dzīves būvēšanu. Otrā fāze ir finansiāli aktīvākie gadi, kas parāda gadus kad notiek dažādākie kāpumi par karjeras kāpnēm. Pateicoties ienākumu pieaugumam, pieaug arī izdevumi līdz augstākajam punktam. Papildus izdevumus veido ģimenes veidošana. Trešā fāze, nes sev līdzī jaunu atbildību, ģimenes nostabilizēšanos, kā arī bērnu audzināšanu. Šajā fāzē novērojama izdevumu lejupslīde, pateicoties tam ka tuvojas

⁶ SEB Banka, Vīzija, misija, stratēģija. Pieejams:<https://www.seb.lv/par-seb/par-seb/seb-grupa/vizija-misija-strategija> (Skatīts 10.04.2018)

⁷ Prof. Dr. Faure A. *Investments: An introduction*, 2013 1st edition Quoin Institute. <https://bookboon.com/en/financial-institutions-an-introduction-ebook> (Skatīts 24.04.18)

pensionēšanās gaidi un notiek pakāpeniska atlikto pensijas iekrājumu veidošanā. Ceturtā fāze parāda pensionēšanās vecumu, kur ienākumi vairs nav no stabilā darba. Bet izdevumi paliek sakarā ar izdzīvošanai nepieciešamajiem pakalpojumiem kā arī pirkumiem.⁸

Katram vecuma periodam atbilstoši būs savas vēlmes un iespējas kā izmantot savus naudas līdzekļus. Attiecīgi bankām ir jāpielāgojas, gan klienta vēlmēm, gan paradumiem. Tradicionālā noguldījumu procentu likmes ir pārāk zemas un tas padara noguldījumu neizdevīgu bankas klientiem. Latvijas bankas pielāgojušas tās pakalpojumu klāstu klienta vēlmēm, parādās daudz jaunas iespējas kā izmantot un ieguldīt naudu, un pat spēt nopelnīt no tā. Izteikti lielāku popularitāti guvuši netradicionālie ieguldījuma veidi, jaunāka gadu gājuma cilvēku starpā. Gribot uzņemties lielāku risku lai sasniegtu lielāku ienesīgumu. Kas ietver sevī gan akcijas un obligāciju iegādi, kā arī dažādu fondu izvēles iespējas.

Biržas attīstība, piesaistot jaunus uzņēmumus emitēt akcijas, Latvijas valdība uzsākusi projektu jaunu uzņēmumu piesaistei Nasdaqbatics biržā. Dažādu valstu, gan uzņēmumu obligāciju pieejamība rada lielāku skaitu ieguldītāju. Ar vienu klikšķi paveras lielākas iespējas ieguldīt vienotā kopējā tirgū, tādejādi iemācīties un pārzināt dažādas lietas ir kļuvis vieglāk.

Ieguldot klientam jāapzinās dažādie riski kas saistīti ar savu ieguldījumu un finanšu instrumentiem. Risks parasti tiek ierobežots kā varbūtība, ka faktiskā peļņa var atšķirties no sagaidāmās atdeves. Jāievēro, ka šis risks ietver gan iespēju, ka faktiskā peļņa var pārsniegt to, ko mēs sagaidām, un iespēju, ka tā varētu būt mazāka, nekā mēs sagaidām.⁹

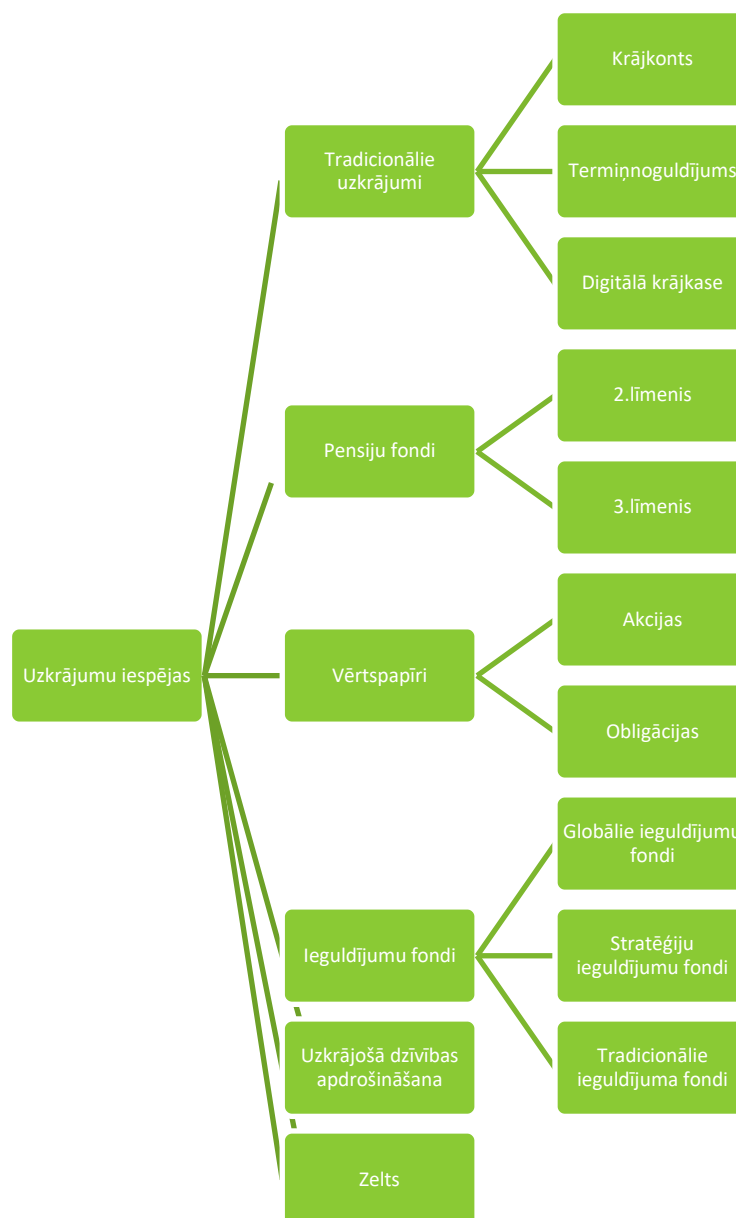
Atvēlot mazāk laika un uzmanības cilvēki biežāk izvēlas parasto noguldījumu, kas īsti nesniedz nekādu rezultātu ienesīguma ziņā. Tomēr laikam ejot un bankas pakalpojumu klāstam pieaugot cilvēki izvēlas vairāk ieguldījumus kas saistīti ar tālākas nākotnes labumu. Ieguldījumi pensiju dažādos līmeņos, uzkrājošā dzīvības apdrošināšana spēj apvienot dažādus pakalpojumus vienā darbībā.

Pastiprinot bankas darbības mērķi klients kā prioritāte. Klientiem neapzinoties, bankas pielāgojušas dažādus uzkrājumu veidus atbilstoši klienta dažādiem mērķiem un riskiem. Tādejādi panākot ciešu sadarbību ar klientiem, izprotot to vēlmes.

---

⁸ Prof. Dr. **Faure A.** *Investments: An introduction*, 2013 1st edition Quoin Institute.
<https://bookboon.com/en/financial-institutions-an-introduction-ebook> (Skatīts 24.04.18)

⁹ **Howells P. Bain K.** *The Economics of Money, Banking and Finance*, Third edition, Pearson Education Limited, England 2005, 172.lpp

1.2. att. Latvijas sistemātiski nozīmīgo banku privātpersonu uzkrājumu piedāvājums¹⁰

Kā redzams 1.2. attēlā, bankas ieguldījumu klāsts ir ļoti plašs. Banka sniedz iespējas veidot uzkrājumus izmantojot krājkontus, termiņnoguldījumus un digitālās krājkašes, tāpat arī izmantojot ieguldījumu fondus, vērtspapīrus un dažādus pensiju līmeņu fondus. Tomēr, jāsecina, ka lielai daļai Latvijas iedzīvotāju ir minimālas zināšanas par iespējām noguldīt izmantojot dažādus finanšu instrumentus. Viens no galvenajiem iemesliem varētu būt dažādu apstākļu ietekme vai vienkārši nevēlēšanās riskēt ar saviem brīvajiem līdzekļiem. Tādēļ

¹⁰ Autors veidots, izmantojot Latvijas sistemātiski svarīgo banku privātpersonu uzkrājumu iespējas. Swedbanka, Luminor, SEB Banka, Citadeles banka, Rietumu banka. Pieejams: <https://www.seb.lv/uzkrajumi-ieguldijumi/uzkrajumi> (Skatīts 14.04.2018)

vairums iedzīvotāju izvēlas uzkrāt brīvos līdzekļus izmantojot vienkāršos noguldījumu, piemēram, krājkontu vai arī krājot līdzekļus mājās.¹¹

1.2. Privātpersonu bankas uzkrājumu iespējamie veidi

Dzīvojot nepārtrauktā attīstības periodā, kur izmaiņas un nemitīgs progress notiek diendienā, grūti turēties pie stabilām vērtībām. Pamatojoties uz privātpersona iekšējo psiholoģiju, galvenais punkts pēc iespējas drošākā vietā turēt savu naudu, dzīvojot ar apziņu ka rīt naudas resursi būs ērti pieejami. Otrs punkts ir pretējs pirmajam, katrs vēlas nopelnīt pēc iespējas vairāk no ieguldītās summas. Tādēļ pareiza ieguldīšana ir naudas līdzekļu izdošana tagadnē, lai to saglabātu vai iegūtu lielāku vērtību nākotnē un iegūtu ienākumu.¹² Balstoties uz šo ideoloģiju nav iespējams dot korektu vietu kur ieguldīt, jo tirgus ir sadalīts dažādos riska segmentos. Pie attiecīgā riska būs attiecīgais ienesīgums.

Apzinoties investīciju piedāvājumu attiecīgi jāizvēlas kā ieguldīt. Tādejādi jāizveido ieguldījumu vai investīciju portfelis. Investīciju portfelis ir vairāku vērtspapīru gan dažādu ieguldījumu veidu kolekcija, kas sniedz investoram pievilcīgu kompromisu starp risku un peļņu. Pretstatā tam, ka teorētiskie ieguldījumi ir viņu priekšā, Markovits (Investīciju portfeļa pamatlicējs) apgalvoja, ka atsevišķu vērtspapīru svārstīgums nav vissvarīgākā problēma ieguldītājiem. Portfeļa teorija ir vienkāršs drošības izvēles princips, pamatojoties uz sagaidāmo atdevi un vērtspapīru kolekcijas risku, tiek gaidītā peļņa.¹³

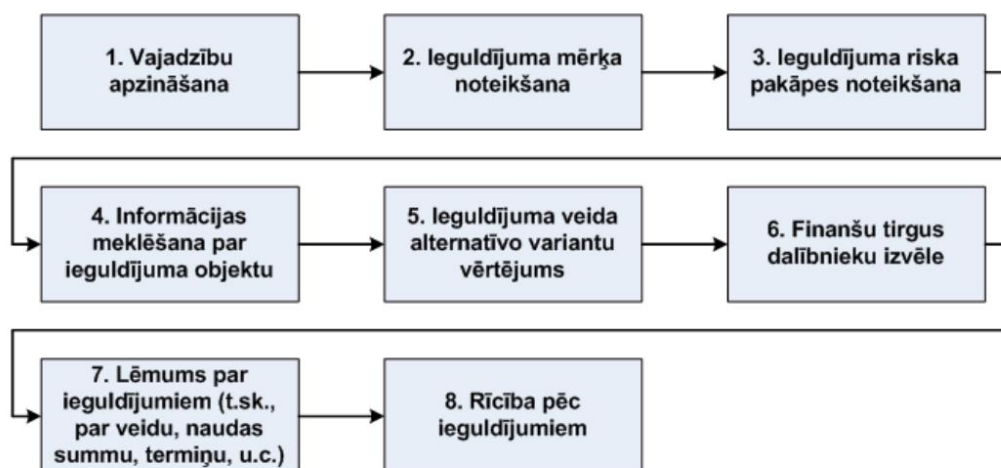
Privātpersonām lai vieglāk izprastu uzkrājumu psiholoģiju ir jāvadās pēc *1.3. attēla*. Kas sniedz konkrētus soļus lai vieglāk izprastu ieguldījuma vajadzību un secību, pēc kā vadīties. Šādā veidā bankas klientam izejot caur katru soli, un atbildot uz sev uzdotajiem jautājumiem. Tiks gūtas pareizās atbildes par savas naudas ieguldījuma vajadzību.

---

¹¹ LETA, Latvijas iedzīvotāji joprojām izvēlas tērēt, nevis noguldīt. Pieejams: <http://www.la.lv/latvijas-iedzivotaji-joprojam-izvelas-teret-nevis-noguldit-2/hidehead/> (Skatīts 24.04.2018)

¹² **Praude V.** *Finanšu instrumenti 1.sējums*. Burtene, Rīga, 2009. 446.lpp.

¹³ **Hirschey M.** *Investments Theory and Applications*. Hartcourt Collage Publishers, ASV 2001, 860.lpp

1.3. att. Ieguldīšanas procesa posmi no ieguldītāja viedokļa¹⁴

Ieguldītājam, jāapzinās pēc kā tas tiecas, jāsaprot cik lielu daļu savu brīvo līdzekļu var ieguldīt. Cik liels laiks būs nepieciešams rezultāta sagaidīšanai. Kā arī kādi būs iespējamie riski, saistīti tieši ar šo finanšu instrumentu.

Nonākot pie investīciju objektiem, tie pārstāv dažādus finanšu sektoru segmentus. Tādējādi ir nepieciešams dažāds investīciju periods lai sasniegtu sev vēlamo rezultātu. Investoram jāpārzin savas iespējas un vajadzības. Pēc vajadzību apzināšanas ieguldītājam konkrētie ieguldīšanas mērķi jānosaka pēc termiņa un pēc ieguldītās naudas summas. Izšķir;

- Īstermiņa ieguldījums (līdzekļus paredzēts tērēt ātrāk nekā pēc 1gada)
- Vidēja termiņa ieguldījums (līdzekļus paredzēts tērēt ātrāk nekā pēc 3gadiem)
- Ilgtermiņa ieguldījums (līdzekļus paredzēts tērēt pēc 3 un vairāk gadiem)
- Beztermiņa noguldījums (līdzekļus vispār nav paredzēts tērēt.)¹⁵

Rēķinoties ar savu investīciju laika periodu un ieguldījumu lielumu, jā sastāda savs portfeļa sastāvs. Lielu nozīmi šajā stadijā spēlē portfeļa diversifikācija. Lielai daļai iesācēju grūti izprast šo jēdzienu un apzināties ka šis ir svarīgs faktors. Tomēr skatoties no dzīves liela nozīme ir nelikt visas cerības uz vienu likmi. Investīciju izplatīšanas process starp dažādiem aktīviem (un tādējādi veido portfeli) tiek saukts par diversifikāciju. Diversifikācijas princips norāda, ka ieguldījumu sadalījums starp daudziem aktīviem panākot dažādu investīciju risku likvidāciju.¹⁶ Tādējādi visas veiksmes un neveiksmes būs saistītas ar šo vienu investīcijas objektu. Pastāvot diversifikācijai, portfelī ar vairākiem investīciju objektiem ir iespēja sasniegt patstāvīgus mērenus ienākumus, nekā portfelis ar vienu objektu.

¹⁴ **Praude V.** *Finanšu instrumenti 1.sējums*. Burtene, Rīga, 2009. 16.lpp.

¹⁵ turpat, 15.lpp

¹⁶ **Miller J.** *Fundamentals of Investments, Fourth edition*, McGraw-Hill Irwin, ASV 2008, 366.lpp

Intuitīvi šķiet acīmredzams, ka riska pakāpi ar kuru investori saskaras, var tikt samazinātas, diversificējot. Patiešām, tas ir viens no daudzajiem ieguvumiem, veidojot savu ieguldījumu portfeli.

Drošākā vieta kur noguldīt kā jau iepriekš minēts ir bankas. Piedāvātais pakalpojumu klāsts nemitīgi papildinās un nu jau no primitīvā termiņnoguldījuma izriet daudzi citi ieguldījumu produkti. Pēc krīzes Bankas mainīja savus darbības mērķus un biznesa plānu, lai vairāk pakļautos klienta vēlmēm. Jo klienta un bankas attiecības krīzes laikā cieta visvairāk tieši Latvijā. Tādēļ piedāvājot klientiem pēc iespējas vairāk produktu, kas atvieglotu pircēju dzīvi, balstoties uz ideju visi finanšu produkti vienviet.

Tādejādi klāstam arī pievienojas uzņēmumu akcijas, valsts un dažādu uzņēmumu obligācijas, kā arī dažādi fondi, kur banka sevi pārstāv kā brokeris, starpnieks. Izteikti popularitāti banku sektorā guvusi tieši uzkrājošā dzīvības apdrošināšana, kur vienā laikā apvienoti divi pakalpojumi, kā arī populāri ir krājkonti, pensiju fondi.

Otrs populārākais iedzīvotāju starpā ir krājkonts. Kas ietver sevī gan parastā depozīta īpašības, gan pozitīvo procentu likmi. Krājkonts ir brīvi veidots uzkrājuma instruments, ko ieguldītājs var brīvi papildināt, tādejādi pavairojot savu ieguldījuma summu kā arī ienesīgumu. Būtiska atšķirība no termiņnoguldījuma, kur termiņš ir atrunāts līguma slēgšanas brīdī, krājkontā pieejamos līdzekļus klients var izņemt brīdinot dažas dienas iepriekš banku, samaksājot atrunāto komisijas naudu. Banka ar šo panāk neuzspiesto gaisotni starp abām pusēm. Pati privātpersona var kontrolēt, konta darbības, papildināšanu, turēšanas periodu kā arī gaidāmo ienākumu. Krājkonts ir izdevīgs piedāvājums tiem cilvēkiem, kuriem mērķis kādā laika periodā uzkrāt naudu, piemēram, ceļojumam, dzīvoklim, sadzīves preču iegādei un citām lietām. Novirzot savas brīvās finanses krājkontā, cilvēkam nav iespēja nonākt zaudējumos – jo ilgāk nauda atrodas krājkontā, jo lielāku peļņu cilvēks gūst. Atšķirībā no investēšanas akcijās, kuru vērtība finanšu tirgū strauji mainās, krājkonta izveidošana ir pilnīgi droša un noteikti dos peļņu.¹⁷ Tādejādi Banka piesaista aizvien vairāk klientu pateicoties izdevīgajiem nosacījumiem un neuzspiestajai gaisotnei, par konta pārvaldīšanas iespējām.

Pagājušajā gadā SEB Banka nāca klajā ar jaunu uzkrājuma produktu, kas pēc idejas līdzinās krājkontam. Kā jauns produkts kas cenšas ierobežot klientu tēriņus un tajā pašā laikā klientam paveras iespēja ieguldīt naudu, digitālā krājkasē. Katrs pirkums ko klients veiks ar norēķinu karti, kāda daļa summas nonāks digitālajā krājkasē, kas vienā laikā apvieno bērnības krāšanas paradumus ar mūsdienīgu risinājumu pakāpenisku ieguldījumu veicināšanā. Digitālās krājkasē darbības princips ir vienkāršs. Piemēram, ja ar savu norēķinu karti veicat

---

¹⁷ Credo finanšu ceļvedis, Kas ir krājkonts. Pieejams: <https://credpro.lv/kas-ir-krajkonts/> (Skatīts 24.03.2018)

pirkumu 6,40 EUR apmērā, un pirkuma summa ir noņemta no Jūsu norēķinu konta, tad jau nākamajā rītā 0,60 EUR tiks pārskaitīti no Jūsu norēķinu konta uz Jūsu krājkontu (7,00 EUR – 6,40 EUR = 0,60 EUR).¹⁸ Tieši šis uzkrājuma veids ir populārs jaunāka gadu gājuma cilvēku vidū. Kur ienākumi ir ierobežotā apjomā, tādejādi nav nepieciešama liela summa lai sāktu uzkrājumu. Šajā gadījuma summa tiks nepārtraukti papildināta attiecīgi laika periodā. Jo lielāks būs klienta uzkrātā summa, jo lielāks būs digitālās krājkašes ienesīgums.

Kā viens no senākajiem noguldījuma veidiem ir termiņnoguldījums, vai tā saucamais depozīts. Noguldījuma laiks atšķiras no viena mēneša līdz vienam gadam, kas ir samērā īss laika periods. Termiņnoguldījums ir piemērots risinājums klientam, kurš vēlas pavairot savu kapitālu vienmērīgi un ilgstoši, turklāt viņam nav nepieciešams palielināt noguldījumu uz papildu maksājumu rēķina vai izņemt naudu pirms paredzētā termiņa beigām.¹⁹

Balstoties uz klienta vēlmēm, pašreiz bankās ir iespējams noguldīt no diezgan dažādos periodos 1-60 mēnešu periodā. Kā arī pastāv iespēja noguldījumu turpināt kad pirmais periods ir beidzies, Jūsu iegūto procenta likme var tikt pārskaitīta uz citu Jūsu kontu vai arī turpināt pastāvēt pie termiņnoguldījuma pamatsummas.²⁰ Noslēdzot līgumu ar banku par noguldījuma apjomu, klientam ir zināms noguldījuma ienesīgums, kā arī noguldījuma periods. Pateicoties noslēgtajam līgumam, citi riski kas saistīti ar attiecīgajām situācijām tirgū neietekmēs noguldījumu.

No ieguldītāja viedokļa vērtspapīrs ir dokuments, kas tā īpašniekam dod noteiktas finansiāla rakstura tiesības, kuras jāapmierina vērtspapīra izlaidējam jeb emitentam. Kā profesionāla finanšu tirgus dalībniekam vērtspapīrs ir finanšu tirgus instruments, ko iespējams izmantot darījumos peļņas gūšanas nolūkā.²¹

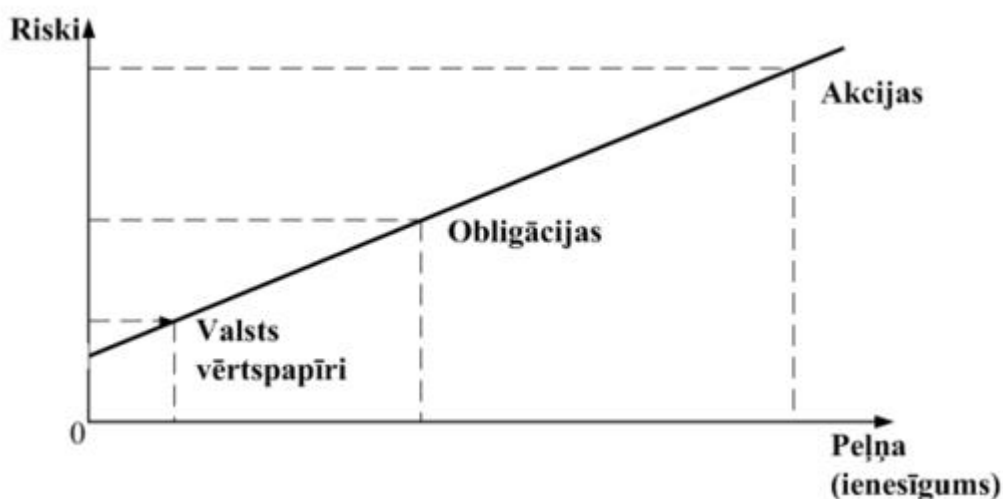
---

¹⁸ SEB Banka, Digitālā krājkaše. Pieejams: <https://www.seb.lv/uzkrajumi-ieguldijumi/uzkrajumi/digitala-krajkase> (Skatīts 24.03.2018)

¹⁹ BIG Bank, Noguldījumu nosacījumi Pieejams: <https://www.bigbank.lv/modals/noguldijuma-nosacijumi/> (Skatīts 24.03.2018)

²⁰ SEB Banka, Termiņnoguldījums. Pieejams: <https://www.seb.lv/uzkrajumi-ieguldijumi/uzkrajumi/terminnoguldijums> (Skatīts 25.03.2018)

²¹ Apsītis Ģ., Aščuks I., Cērps U., Kokorevičs G., Ozols Ģ., Sedlenieks A., Zuļģis H. *Vērtspapīru tirgus zinības*. Jumava, Rīga, 2003. 21.lpp

1.4. att. Vērtspapīru riska un ienesīguma attiecība²²

Banka šajā gadījumā darbojas kā starpnieks brokeris. Kas piesaista klientus ar attiecīgo biržu, kur tas var iegādāties vērtspapīrus, kā arī citus finanšu instrumentus. Bankas piedāvā akciju un obligāciju iegādi, dažādu fondu kā arī portfeļa ieguldījumus. Visi instrumenti ir atšķirīgi gan no tā ienesīguma viedokļa, gan arī no riska pakāpes.

Akcija ir vērtspapīrs, kas apliecina akcionāra līdzdalību akciju sabiedrības pamatkapitālā un dod tam tiesības atbilstoši attiecīgās akcijas kategorijai piedalīties sabiedrības pārvaldē, saņemt dividendes, bet likvidācijas gadījumā - likvidācijas kvotu.²³

Akciju cena svārstās katru dienu, tomēr ilgtermiņā tā atbilst uzņēmumu finanšu rezultātiem. Pirms pirkt kāda konkrēta uzņēmuma akcijas ir jāveic finanšu rādītāju, nozares situācijas izpēte un vēlams konsultēties ar bankas brokeri. Atceries, ka ar savu ieguldīto naudu tu parādi “uzticību” uzņēmuma nākotnei un ilgtspējai. Ja uzņēmums piedzīvos zaudējumus, arī investors zaudēs naudu no akciju cenu krituma.²⁴

Pēdējos gados lielāku popularitāti izpelnījies tieši šis finanšu instruments, tomēr privātpersonām jāapzinās kādus riskus tas nes. No bankas piedāvājuma akcijas ir ar augstāko riska pakāpi, kur cenu kāpumi un kritumi būtiski var ietekmēt kopējo ieguldījuma apjomu. Ieguldījums akcijās prasa vairāk privātpersonas laika un zināšanas. Pateicoties tirgus analīzei un pareizai laika prognozei pastāv iespēja nopelnīt vairāk kā pārējos uzkrājuma veidos.

Obligācija - vērtspapīrs, kas garantē to īpašniekam ikgadējus augļu ienākumus saskaņā ar iepriekš fiksētu procentu likmi un dod tiesības pēc noteikta laika saņemt arī nominālvērtību. Investīciju kontekstā obligāciju loma pamatā ir nodrošināt periodiskus

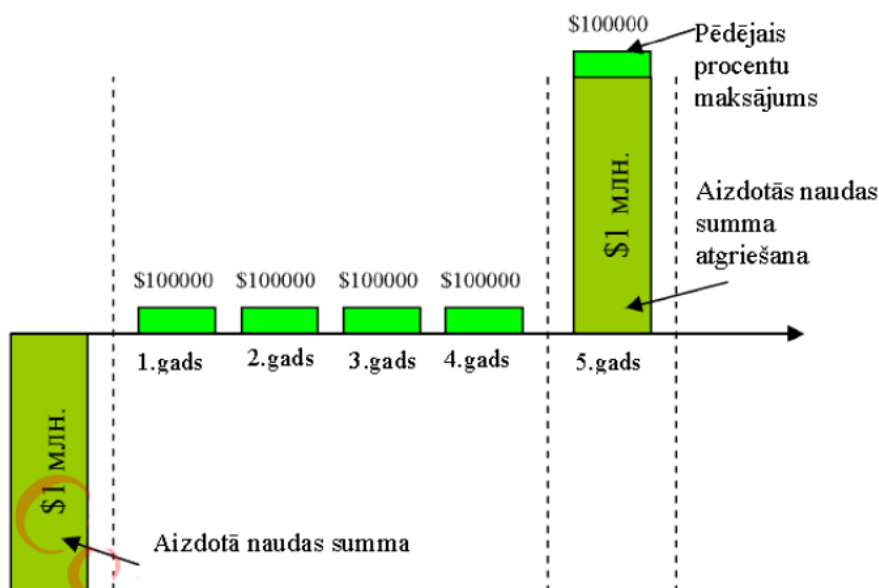
²² **Praude V.** *Finanšu instrumenti*. Rīga Burtene 1.sējums, 2009. 157.lpp

²³ turpat 157.lpp.

²⁴ SEB Banka, Investīciju ABC, Pieejams: <https://www.seb.lv/info/investicijas/investiciju-abc> (Skatīts 25.03.2018)

ienākumus. Ir iespējams iegūt kādu labumu no obligāciju vērtības celšanās, ja, piemēram, ienesīguma likmes samazinās, tomēr parasti tas nav motīvs, lai iegādātos obligācijas.²⁵

Obligācijas tiek uzskatītas par samērā drošiem ieguldījumiem, jo iespējamās cenas svārstības ir mazākas nekā, piemēram, akciju tirgū. Ieguldījumi parāda vērtspapīros bieži vien dod iespēju saņemt augstākus ienākumus salīdzinājumā ar banku termiņnoguldījumiem, bet zemākus, nekā iespējams saņemt no ieguldījumiem akciju tirgū.²⁶

1.5. att. Obligācijas darbības shēma²⁷

Attēlotā diagramma parāda obligācijas pastāvēšanas darbības shēmu. Kur novērojams privātpersonas ieguldītā summa, kurai gadu griezumā tiek izmaksāti kupona, jeb procentu maksājumi. Obligācijas termiņa beigās tiek izmaksāta atpakaļ ieguldītā summa un pēdējais kupona maksājums.

Atšķirībā no akcijām, kurām cena var mainīties dažu sekunžu laikā, obligācijām emisijas brīdī ir zināms laiks un ienesīgums, kas tiks sagaidīts obligācijas dzēšanas brīdī. Šis ieguldījuma veids var aizstāt tradicionālos noguldījuma veidus, jo procenta likmes var būt lielākas kā parastajiem noguldījumiem, tomēr ieguldītājam jāapzinās ieguldījuma periods, kas attiecīgi var būt no 1-10.gadiem.

²⁵ Jaunzems A., Vesermanis E. *Riska Analīze*, EuroFaculty Rīga 2001. 121.lpp

²⁶ Apsītis Ģ., Aščuks I., Cērps U., Kokorevičs Ģ., Ozols Ģ., Sedlenieks A., Zulģis H. *Vērtspapīru tirgus zinības*. Rīga: Jumava, 2003. 60.lpp

²⁷ Solovjova I. *Vērtspapīru tirgus*, Pieejams:

https://estudijas.lu.lv/pluginfile.php/538918/mod_resource/content/1/3.tema1dala.pdf (Skatīts 30.04.2018)

Kā nākošo pēc investīciju laika var minēt ieguldījumus fondos, tie ir daudzu investoru apvienoti naudas līdzekļi, kuri tiek ieguldīti dažādu pasaules uzņēmumu akcijās, valsts vai uzņēmumu parāda vērtspapīros un citos aktīvos, ko izvēlas fondu pārvaldnieki, analītiķi. Viņi ikdienā seko līdzi uzņēmumu finanšu rādītājiem, resursu tirgus cenu izmaiņām, valūtas tirgum, politiskiem un ekonomiskiem notikumiem, līdz ar to spēj pieņemt lēmumus, pirkt vai pārdot, tā nodrošināt līdzsvaru starp ienesīgumu un risku. Privātpersonām jāpievērš uzmanība, ka arī ieguldījumu fondi ir dažādi, stratēģija, riska pakāpe, potenciālais ienesīgums. Vislabāk ieguldi fondā vismaz uz 5 gadiem, jo īsā laika posmā fonda ienesīgums būs svārstīgs, tomēr ilgtermiņā, ja ekonomikas attīstība turpinās, ieguldītā summa nesīs lielāku peļņu.²⁸

Pateicoties investīciju fondiem izriet nākošie divi bankas uzkrājumu piedāvājumi, kā arī abi ir attiecināmi uz pensijas ienākumu paaugstināšanu. Sākot ar pensijas 2. līmeni, kas sevī ietver valsts fondēto jeb uzkrājošo pensiju shēmu. Tas dod privātpersonām iespēju veidot papildu uzkrājumus pensiju 1. līmeņa nodrošinātajai valsts vecuma pensijai. Tā mērķis ir palielināt Tavu pensiju kapitālu un pensijas lielumu, daļu no sociālajām iemaksām uzkrājot un ieguldot dažādos fondos. Iemaksas pensiju 2. līmenī tiek veiktas automātiski no privātpersonas bruto algas kā daļa no sociālajām iemaksām.²⁹

Bankas piedāvātais fondu klāsts piedāvā dažādus ieguldījuma veidus ar atšķirīgiem ienesīguma kā arī riska līmeņiem. Attiecīgi privātpersonai jāizvērtē savas iespējas un ieguldījuma laiks, kā jau iepriekš minēts, ieguldījumi tieši 2. kā arī 3. līmeņa pensiju fondos ieguldījums ar pozitīvu ienesīgumu parādās pēc trešā gada.

Ieguldīšana ir svarīga, jo ikvienam jāiegulda zināms līdzekļu daudzums, lai nodrošinātu svarīgas nākotnes vajadzības, piemēram, automašīnas, mājas, izglītību un pensiju. Pētot investīciju teoriju un tirgus analīzi, var panākt sev labvēlīgus investīciju rezultātus. Taupīšana, kā arī krāt naudu mājās neatmaksājas. Pensiju sistēmas 3. līmenis ir iespēja ieguldītājam brīvprātīgi veidot papildu uzkrājumus savai pensijai. (sk. 3. pielikumu) Tas nozīmē, ka papildus pensiju sistēmas 1. un 2. līmenim ieguldītājs individuāli vai ar sava darba devēja starpniecību daļu savu ienākumu var brīvprātīgi ieguldīt kādā no bankas pensiju fondiem. (sk. 2. pielikumu) Tā ir iespēja parūpēties par savām vecumdienām, regulāri veicot iemaksas uz ilgāku laika posmu. Laika gaitā veidotais uzkrājums, kalpos par papildinājumu valsts garantētajai pensijai.³⁰

---

²⁸ SEB Banka Investīciju ABC. Pieejams: <https://www.seb.lv/info/investicijas/investiciju-abc> (Skatīts 21.04.18)

²⁹ Mana pensija, Pensiju 2.līmenis. Pieejams: <http://www.manapensija.lv/lv/pensiju-2-limenis/2-pensiju-limenis/> (Skatīts 21.04.18)

³⁰ Mana pensija, Pensiju 3.līmenis. Pieejams: <http://www.manapensija.lv/lv/pensiju-3-limenis/3-pensiju-limenis/> (Skatīts 21.04.18)

Svarīgs apsvēruma ir efektīva pensijas fond pārvaldība, akciju un obligāciju ieguldījumu atlase, visi ieguldītāji cenšas uzlabot savas iespējas saņemt apmierinošus pensionēšanās ienākumus. Bankas piedāvā dažādus 3.līmeņa pensiju plāna izvēles. Kas gala rezultātā var nest atšķirīgus ienesīguma līmeņus.

Pensiju 3. līmenis ir privātā brīvprātīgā pensiju shēma, protams, lai uzkrājums būtu lielāks, vislabāk ir katru mēnesi novirzīt konkrētu naudas summu uz šo pensiju fondu. Turklāt, jo lielāka naudas summa personas privātajā fondā atrodas, jo lielāka var būt peļņa. Pensiju 3.līmeņa uzkrājums, atkarībā no personas izvēlētajā stratēģijas, tiek ieguldīts finanšu instrumentos. Ja cilvēks izvēlas aktīvāku stratēģiju, tad puse no uzkrājumiem var tik ieguldīta akcijās. Šiem vērtspapīriem ir vismainīgākā tirgus vērtībā, tāpēc to ienesīgums nav garantēts. Taču, ja ieguldījumi ir bijuši veiksmīgi, tad pensiju fonda īpašnieks var gūt ievērojamu peļņu.³¹

Būtiski izprast atšķirību starp visiem pensijas līmeņiem, kur pirmais pensijas līmenis nodrošina tagadējo pensionāru ienākumus, kā arī nodrošina pašas privātpersonas pensionēšanas ienākumus. Otrais pensijas līmenis dod papildus iespēju uzkrāt pensijai, no sociālajām iemaksām kas tiek nomaksātas algas saņemšanas brīdī daļa nonāk privātpersonas izvēlētajā fondā. Šo summu var ietekmēt algas apmērs, valsts likumu maiņas, ieguldījuma fonda ienesīgums. Trešais pensijas līmenis dod privātpersonai vēl lielāku iespēju palielināt savus pensionēšanās ienākumus, brīvprātīgi ieguldot fondos.

Vēl vienu ar fondiem saistītu uzkrājumu veidu var nosaukt uzkrājošā dzīvības apdrošināšana ir salikts finanšu produkts, kas sastāv no vairākām komponentēm: līdzekļu uzkrājuma un dzīvības apdrošināšanas polises, kam dažkārt arī pievienota nelaimes gadījumu un/vai invaliditātes apdrošināšana. Latvijā uzkrājošo dzīvības apdrošināšanu piedāvā ar lielākajām komercbankām saistītas dzīvības apdrošināšanas sabiedrības.³²

Uzkrājuma ienesīgums ir atkarīgs no klienta, pastāv divi atšķirīgi veidi:

- veido uzkrājumu ieguldījumu fondos un izmanto iespēju pelnīt vairāk, atkarībā no fondu darbības rezultātiem un tev pieņemamā ieguldījuma riska;
- veido uzkrājumu ar garantēto ienesīgumu un mēs izmaksāsim tev polisē noteikto uzkrājumu.³³

Vēl viens produkts kas saistīts ar fondiem ir, ETF jeb biržā tirgots fonds ir tirgojams vērtspapīrs, kas seko līdz indeksam, izejvielai, obligācijām vai akciju portfelim gluži kā indeksa fonds. Biržā tirgotie fondi bieži vien ir ar daudz lielāku likviditāti un zemākām

³¹ Credo, Pensijas 3.līmenis. Pieejams: <https://credpro.lv/pensiju-3-limenis/> (Skatīts 24.03.18)

³² Andersons K. Vai ir vērts ieguldīt uzkrājošajā apdrošināšanā. Pieejams: <http://www.naudaslietas.lv/2012/09/vai-ir-verts-ieguldit-uzkrajosaja-apdrosinasana/> (Skatīts 24.03.18)

³³ Ergo Apdrošināšana, Uzkrājums taviem mērķiem. Pieejams: <https://www.ergo.lv/lv/privatpersonam/uzkrajums-taviem-merkiem> (Skatīts 24.03.18)

komisijas maksām nekā kopfondi, kas tos padara par ļoti pievilcīgu alternatīvu individuālajiem investoriem. Atšķirība no kopfondiem, ETF tiek tirgots kā parasta akcija biržā. ETF vērtība mainās visas dienas garumā, fonda vērtībai svārstoties atkarība no pirkšanas un pārdošanas darījumiem.

Biržā tirgotam fondam pieder tā aktīvi (kompāniju akcijas, obligācijas, naftas fjučeri (future), zelta stieņi, valūtas utt.) un šis fonds šos aktīvus tad sadala akcijās. ETF struktūras ir dažādas un tas var pat būt atšķirīgas vienas valsts ietvaros, bet ar diezgan lielu pārliecību var apgalvot, ka jebkura fonda akcionāram nepieder fonda aktīvi un viņiem nav nekādas tiesības uz tiem, akcionāram šie aktīvi drīzāk pieder netieši.

ETF akcionāriem ir tiesības uz daļu no fonda peļņas, kā piemēram, nopelnītajiem procentiem vai dividendēm, un fonda likvidācijas gadījumā akcionāriem ir tiesības uz fonda atlikušo vērtību. Ja investoram pieder ETF akcijas, tad investors izbauda indeksa fonda diversifikāciju, kā arī iegūst īsās pozīcijas opciju, iegādāties akcijas ar kredītlecu un iegādāties tikai vienu akciju, ja tāda ir vēlēšanās, jo fondam nav minimālā depozīta prasības. Vēl viens labums biržā tirgotajam fondam ir tāds, ka lielākajai daļai fondu izmaksu ratio ir zemāks nekā kopfondiem un līdz ar to iegādājoties ETF tev nenāktos samaksāt lielāku komisiju kā par parastu darījumu.³⁴

Kā arī šie fondi izteiktas priekšrocības, jo ietver sevī ļoti plašu finanšu instrumentu sarakstu. Tādejādi par katru fondu ir pieejams apraksts tā mājas lapā. Minimālais investīcijas kapitāls ir 100 Euro. Ļoti zīmīga priekšrocība šim fonda veidam ir augsta diversifikācija, fonds ir sadalīts dažādos segmentos, mazinot ieguldītāja riskus.³⁵

Jauniešiem, vecā tipa noguldījumi nešķiet pievilcīgi. Mainās investora psiholoģiskie faktori, lielāka daļa jaunāka gadu gājuma cilvēku izvēlas riskantākus veidus kā noguldīt sagaidot lielāku ienesīgumu. Tehnoloģijām attīstoties, visam paliekot elektroniskam jauniešiem vieglāk izprast jaunākus finanšu instrumentus ka piemēram forex valūtu tirgu, kriptovalūtas kā arī startup pasauli (Fintech). Šie tirgi nemitīgi mainās un vienā mirklī tu spēj būt gan kalna virsotnē, gan pavisam lejā no tā. Tas prasa laiku un zināšanas lai izprastu katru niansi un spētu piedalīties, un spētu gūt pozitīvus rezultātus. Tomēr iepriekšminētie ieguldījumi ir ar augstu volatilitāti un bankas cenšas izvairīties no to iekļaušanas savu pakalpojumu klāstā.

Laikam ejot noguldījumu veidi pakāpeniski ir mainījušies, maza daļa iedzīvotāji vēl aizvien uzskata ka īstā iespēja saglabāt savus naudas krājumus ir ieguldot zelta tirgū. Pēdējos

---

³⁴ Naudas lietas, ETFs jeb biržā tirgotie fondi. Pieejams: <http://www.naudaslietas.lv/2015/12/etfs-jeb-birza-tirgotie-fondi/> (Skatīts 05.04.18)

³⁵ Meridian trade bank, Biržā tirgotie fondi (ETF's) https://www.mtbank.eu/lv_LV/legal_services/investments/brokerage/etf/ (Skatīts 05.04.18)

gados uzrādot visstabilākos rezultātus tas īsti neizceļas procentu ziņā uz kopējā fona, tomēr saglabā savu augsto latiņu pēdējos gados. Tomēr tikai dažas no bankām atbalsta šādu ieguldījumu produktu. Tomēr no piecām sistemātiski nozīmīgām bankām Latvijā, divās šis pakalpojums ir ieejams. Kā arī cilvēki to izmanto, tieši pamatojoties uz pēdējo gadu labajiem rezultātiem.

1.3. Riska ietekme Privātpersonu noguldījumu

Ieguldīt naudas līdzekļus tas būtu vieglākais priekš investora, bet sadzīvot ar riskiem ko ieguldījuma objekts pārstāv būs grūtāk. Tādējādi pārzinot finanšu instrumentu klāstu jāapzinās kādu riska pakāpi investors attiecināt uz sevi. Izvēloties, aktīvus kādus investors vēlas turēt, tiek uzskatīts, ka tie ir maksimāli pieļaujамie ieņēmumi no ieguldījuma, tādējādi cenšoties sasniegt maksimālo atdevi konkrētā riska līmenī vai, otrādi, nosakot minimālo risku konkrētam atdeves līmenim. Aktīvu atdevē parasti tiek izteikta kā tā vidējā vai vidējā peļņa (u) laika periodā. Tas sastāvēs no jebkādiem ienākumiem procentu ienākumiem vai dividendēm ko ieguldījums sniedz kā arī ko tas zaudē cenu svārstības rezultātā.³⁶ Tādējādi investoram pastāvēs variācija pie kādiem līmeņiem iziet no tirgus, gan zaudējumu gadījumā, gan pozitīva ienesīguma gadījumā. Tomēr investoru attieksme pret risku var būt dažāda. Viņi var vairāk domāt par zaudējumu iespēju, nevis par iespēju gūt labumu. Šī attieksme noved pie investoru izvairīšanās no riska. Kā arī risks var nozīmēt vienādas iespējas uzvarēt un zaudēt, bet ieguldītājiem tas nepatīk.

Veicot ieguldījumus un slēdzot darījumus ar vērtspapīriem, ieguldītājs ir pakļauts šādiem riskiem:

- **Cenu riskam**, kas izpaudīsies kā akciju tirgus cenas izmaiņas, kā rezultātā ieguldītājs var ciest zaudējumus;

- **Likviditātes riskam**, kas izpaudīsies kā nespēja realizēt visas iegādātās akcijas par tirgus cenu. Tādā veidā ieguldītājam var tikt liegta iespēja realizēt visas akcijas vai arī tās jārealizē par cenu, kas ir zemāka par tirgus cenu;

- **Valūtas riskam**, kas izpaudīsies, ja akciju tirdzniecības valūta atšķiras no ieguldījumu bāzes valūtas un nav veikti pasākumi valūtas riska mazināšanai. Tādā veidā ieguldītājs var saņemt zemāku atdevi no saviem ieguldījumiem vai ciest zaudējumus no valūtas kursu nelabvēlīgām svārstībām;

---

³⁶ **Howells P. Bain K.** *The Economics of Money, Banking and Finance*, Third edition, Pearson Education Limited, England 2005, 172.lpp

•**Juridiskajam riskam**, kas izpaudīsies kā iespēja ciest zaudējumus, ja tiek veiktas izmaiņas normatīvajos aktos. Normatīvo aktu izmaiņu rezultātā ir nepieciešams veikt izmaiņas attiecīgo finanšu instrumentu glabāšanā, īpašuma tiesību regulēšanā, piemērojamos nodokļos un tml. lietās;

•**Informācijas riskam**, kas izpaudīsies kā iespēja ciest zaudējumus, ja ieguldītājam nav pieejama savlaicīga, patiesa un pilnīga informācija par finanšu instrumentu cenām vai cita informācija, kura ietekmētu ieguldītāja lēmumu pirkt vai pārdot finanšu instrumentus;

•**Operacionālajam riskam**;

•**Citiem riskiem.**³⁷

Ieguldītājam saskaroties ar tik lielu risku uzskaites sarakstu, liek domāt par drošāku uzkrājumu veidošanu. Tādejādi lielākā daļa iedzīvotāju pat neizskata iespēju ieguldīt vērtspapīru tirgū. To tomēr nevar apgalvot par visiem ieguldītājiem, maza daļa tomēr ar saviem uzskatiem uzkrāj vērtspapīros. Atvēlot daļu sava laika lai sasniegtu lielāku peļņu no ieguldījuma.

Neskaitot akcijas cenu svārstīgumu. Jāzin arī iemesls kādēļ akcijas cenai ir kritums, tai skaitā samazināšanās var būt saistīta ar nelabvēlīgiem apstākļiem konkrētā nozarē (nozares risks). Pastāv risks, ka var būt apgrūtināta vai pat neiespējama akciju pārdošana vēlamā laikā un par vēlamu cenu (likviditātes risks). Pastāv ieguldījuma pilnīga zaudējuma risks, kas ir saistīts ar emitenta maksātnespēju/bankrotu (emitenta saistību neizpildes risks).³⁸

Autoram konkrētāk pētot otru vērtspapīru, obligāciju un ar to saistītiem riskiem. Cenu svārstīgums nebūs novērojams vairāk riski būs saistīti ar obligāciju emitentu. Risks, ka var rasties zaudējumi, ja emitents nespēj samaksāt obligātos procentu maksājumus, kā arī obligāciju nominālvērtību to dzēšanas termiņa beigās (kredītrisks). Pastāv risks, ka var būt apgrūtināta vai pat neiespējama obligāciju pārdošana vēlamā laikā un par vēlamu cenu (likviditātes risks). Obligāciju cenu ietekmē tirgus apstākļi, piemēram, procentu likmes (tirgus risks). Tirgus procentu likmēm palielinoties, obligācijām ar fiksētu procentu likmi tirgus cena samazināsies. Turpretī, tirgus procentu likmēm samazinoties, obligāciju cena palielināsies. Obligāciju ar fiksētu procentu likmi, kurām ir mazāks kupons un garāks atmaksas termiņš, cena mainās vairāk nekā to obligāciju cena, kam ir lielāks kupons un īsāks atmaksas termiņš.

---

³⁷ Investīciju banka, Finanšu instrumenti un ar tiem saistītie riski. Pieejams: http://www.ribbank.com/lv/pakalpojumi/investments_lv/investments_risks_transf_lv/investments_risks_transf_capital_lv (Skatīts 25.03.18)

³⁸ ABLV, Ieguldījumi akcijās. Pieejams: <https://www.ablv.com/lv/services/investments/brokerage/risk> (Skatīts 25.03.18)

Tā rezultātā, ja obligācijas tiek pārdotas pirms to dzēšanas termiņa, obligacionārs var zaudēt daļu no sava ieguldījuma.³⁹

Abi vērtspapīri ko banka piedāvā kā uzkrājumu iespēju, nes sev līdzīgu lielu risku grupu. Kas zināmā mērā biedē privātpersonas, kas vēlas ieguldīt savus līdzekļus tajos. Autoram pētot dažus riskus, viennozīmīgi tos var ierobežot ar pareizas biržas izvēli. Salīdzinot Baltijas biržu ar ASV biržu, tā ir kā nakts pret dienu. ASV biržā notiek nemitīga darbība, notiek neskaitāmi darījumi, kā arī akciju, obligāciju piedāvājuma klāsts ir daudz lielāks. Skatoties uz Baltijas biržu, kur jaunu akciju emisija notiek labākajā gadījumā vienreiz gadā. Kā arī akciju pirkšanas un pārdošanas apjoms ir ļoti zemā līmenī. Tādā veidā ierobežojot likvidācijas risku, ieguldītājam jāapzinās, konkrētais piedāvājuma klāsts, kā arī riski kas saistīti ar to.

Autoram skatoties uz fondu darbību un ar to saistītiem riskiem. Arī bankas klients tieši ieguldījuma brīdī ir izvēles priekšā. Bankas piedāvājuma klāstā fondi dalās divās grupās. Ieguldījuma fonda risks ir atkarīgs no finanšu instrumentiem, kurus fonds iegādājas, un no ieguldījumu politikas, kas ir aprakstīta fonda prospektā. Naudas tirgus un obligāciju fondi ir drošākie (mazākas ieguldījumu fonda daļu vērtības svārstības), savukārt, sabalansētiem un akciju fondiem piemīt augstāks risks (lielākas ieguldījumu fonda daļu vērtības svārstības), kas arī dod iespēju saņemt lielāku ienesīgumu.⁴⁰

Lai veicinātu biržas attīstību Latvijas valdība lems par dažādu valsts uzņēmumu iesaisti biržā, tādējādi piesaistot jaunus ieguldītājus. Tas veicinātu un motivētu uzņēmumus pievienoties biržai. Kā labi piemēri uzskatāmi ir gan A/S HansaMatrix, gan arī A/S MADARA cosmetics kotāciju biržā pēdējos gados. Tik liels pieprasījums pēc akcijām nebija novērojams krietnu laiku Latvijā valstī. Šāda veida attīstība dotu iedzīvotājiem jaunu stabilu uzkrājuma veidu, kā arī tajā pašā laikā palīdzētu uzņēmuma attīstībai. Veicinot attīstību Latvijas makroekonomikai.

Skatoties uz fondu darbībām, Eiropas Centrālā banka veic būtisku darbību lai dažādie finanšu instrumenti būtu caurskatāmi un to cenas pārredzamas. Tas viennozīmīgi samazinās lielu riska daudzumu bankas klientam. Apzinoties un pārredzamā veidā zināt ar ko nāksies saskarties ieguldot attiecīgajā finanšu instrumentā.

---

³⁹ ABLV, ieguldījumi obligācijās. Pieejams: <https://www.ablv.com/lv/services/investments/brokerage/risk> (Skatīts 20.03.18)

⁴⁰ ABLV, ieguldījumi obligācijās. Pieejams: <https://www.ablv.com/lv/services/investments/brokerage/risk> (Skatīts 20.03.18)

1.4.Valsts likumdošana attiecībā pret uzkrājumu sistēmu

Izvēloties finanšu instrumentu kur ieguldīt savus brīvos līdzekļus un pieņemot dažādos riskus kas spēs ietekmēt galējo iznākumu, jāapzinās tās nav vienīgās problēmas ar ko nāksies saskarties. Ieguldot savus brīvos līdzekļus jāiepazīstas arī ar konkrētās valsts likumdošana.

Visi likumi saistībā ar finanšu instrumentiem tiek atjaunoti un pielāgoti laika gaitā, atkarībā no valsts un pasaules ekonomiskās situācijas. Valsts vadībai balstoties uz nākošā gada budžeta plānojumu ir jāpārskata sekojošie jautājumi, kas būtu saistīti tieši ar šo noguldījumu saistošiem nodokļiem. Ar noguldījumiem saistītie nodokļi būtu kapitāla pieauguma nodoklis, ienākumu no kapitāla nodokļa, kā arī iedzīvotāju ienākumu nodoklis.

Saskaņā ar likumu “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” valsts iekasē nodokli 20 % apmērā no krājkontā gūtajiem peļņas procentiem. Nodoklis tiek iekasēts nevis no visas depozīta summas, bet tikai no gūtās peļņas.

Likumā ir noteikts, ka nodoklis par ienākumiem no depozītu procentiem ir jāmaksā ienākumu gūšanas dienā, proti, procentu izmaksas brīdī un par nodokļa iekasēšanu ir atbildīgs konkrētā ienākuma izmaksātājs, t. i., banka. Tātad - Jūs varat plānot tikai sava noguldījuma veikšanu vai saņemšanu. SEB banka automātiski ieturēs nodokli procentu izmaksas brīdī, kas saskaņā ar līgumu notiek reizi ceturksnī.⁴¹

Šī gada lielākais lielāko uzmanību prasījušais kapitāla pieauguma nodoklis, kas no iepriekšējā gada 15% procentiem šajā gadā ir sasniedzis 20% procentu atzīmi. Tas parāda ka viena piektā daļa no peļņas jāsamaksā valstij. Kapitāla pieaugumu nosaka, no kapitāla aktīva atsavināšanas cenas atņemot iegādes vērtību un kapitāla aktīvā veikto ieguldījumu vērtību kapitāla aktīva turēšanas laikā.

Kapitāla aktīvi ir:

- akcijas, kapitāla daļas, pajas, ieguldījumi personālsabiedrībā un citi Finanšu instrumentu tirgus likumā minētie finanšu instrumenti;
- ieguldījumu fondu apliecības un citi pārvedami vērtspapīri, kas apliecina līdzdalību ieguldījumu fondos vai tiem pielīdzināmos kopējo ieguldījumu uzņēmumos;
- parāda instrumenti (parādzīmes, noguldījumu sertifikāti, komercsabiedrību emitēti īstermiņa parāda instrumenti) un citi naudas instrumenti, kas tiek tirgoti naudas tirgos;
- nekustamais īpašums (ieskaitot nekustamā īpašuma iegūšanas tiesības);
- uzņēmums Komerclikuma izpratnē;
- intelektuālā īpašuma objekti;

---

⁴¹ SEB Banka, Akciju darījumi Iedzīvotāju ienākuma nodoklis. Pieejams: <https://www.seb.lv/uzkrajumi-ieguldijumi/vertspapiri/akcijas#iin> (Skatīts 29.03.18)

- ieguldījumu zelts un citi dārgmetāli, darījumu objekti valūtas tirdzniecības biržā vai preču biržā.⁴²

Ieguldot līdzekļus bankā, bankas rūpēsies par visu nepieciešamo nodokļu nomaksu, tādejādi atvieglot ieguldītājam liekas raizes. Pateicoties šim faktoram, tiek ierobežota ēnu ekonomika, kā arī iedzīvotāju raizes par pareizu nomaksu un nodokļa aprēķinu summu.

1.4.1. Nodokļu atvieglojumi

Pastāv arī labā puse nodokļu sistēmai, ko lielā mērā aizsedz lielais nodokļu slogs. Nepārtraukti notiek dažādi nodokļu labojumi un Latvijas valsts valdībai nākošo gadu budžeta plānošanai ir ļoti svarīga nozīme. Jo tas var ietekmēt visas uzkrājuma sistēmas rezultātus.

Par iemaksām pensiju 3. līmenī un dzīvības apdrošināšanā ar uzkrājumu (ar minimālo līguma termiņu uz 10 gadiem), kas nepārsniedz 10% no Jūsu gada bruto ienākumiem (un nav lielāki par 4 000 EUR gadā), Jums ir iespēja saņemt atpakaļ iedzīvotāju ienākuma nodokli 20% apmērā.⁴³

Pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli ieguldītājs saņems, ja būs iesniedzis Valsts ieņēmumu dienestā gada ienākumu deklarāciju, atspoguļojot pensiju 3. līmenī veiktās iemaksas. Pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli var saņemt arī, ja iemaksas bija apmaksājis ieguldītāja laulātais. Pensiju fonda pārvaldītāji līdz 1. februārim elektroniski nosūta Valsts ieņēmumu dienestam (VID) informāciju par klienta veiktajām iemaksām pensiju 3. līmenī iepriekšējā gadā, tādēļ nav nepieciešams iesniegt VID maksājumus apliecinājošus dokumentus. Gada ienākumu deklarāciju par iemaksām pensiju 3. līmenī VID var iesniegt par pēdējiem 3 gadiem.⁴⁴

Pateicoties valsts darbībām ar nodokļu atmaksu, ieguldītājiem paveras iespēja daļu no ieguldījumu summas atgūt. Tādejādi iegūstot atkārtoti papildus līdzekļus, kurus var novirzīt tālākam noguldījumam vai arī kādam pirkumam. Pēc autora domām, valsts tādā veidā stimulē iedzīvotājus veikt atbilstošo ieguldījuma izvēli. Pateicoties kurai būs vēl iespēja atgūt kādus līdzekļus. Kā arī abi ieguldījumi ir, ieguldījumi uz nākotni, par labu iedzīvotāju turpmākai dzīvei.

---

⁴² Valsts ieņēmumu dienests, Ienākuma nodoklis no kapitāla pieaugumu. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/ienakuma-nodoklis-no-kapitala-pieauguma> (Skatīts 07.04.18)

⁴³ SEB Bankas, 3.līmeņa pensijas nodokļu atvieglojumi. Pieejams: <https://www.seb.lv/pensija/privata-pensija/uzkrajums-pensiju-3-limeni/pensiju-3-limenis> (Skatīts 07.04.18)

⁴⁴ Mana pensija, 3.līmeņa pensijas atvieglojumi. Pieejams: <http://www.manapensija.lv/lv/pensiju-3-limenis/nodokla-atvieglojumi/> (Skatīts 08.04.18)

1.4.2. Eiropas Savienības Centrālās bankas direktīvas

Attīstoties finanšu instrumentiem, Eiropas Savienībā lielāks uzsvars ir tieši uz banku un finanšu instrumentu kontroli. Nepārtraukti Eiropas Centrālā banka izstrādā dažādas regulas un normatīvus kas ierobežo instrumentu darbības, kā arī padara tirgu atvērtāku un pārredzamāku. Kas tieši sakrīt ar Eurosistēmas galveno mērķi “Eiropas Centrālo banku sistēmas [...] galvenais mērķis ir uzturēt cenu stabilitāti”.⁴⁵ Tādejādi viens no ievērojamākajiem projektiem ir tieši MIFID izstrāde un turpmāka tā attīstība lai nodrošinātu zemu cenu svārstības Eiropas savienībā un turpmākas finanšu krīzes ierobežošanu.

Kopš 2007. gada Latvijā ir spēkā Finanšu instrumentu tirgus direktīva (MIFID), kas regulē finanšu ieguldījumu pakalpojumu sniegšanu. MiFID II prasības uzskatāmas par nākamo soli, lai nodrošinātu ieguldītājiem papildu aizsardzību un veicinātu finanšu tirgus caurspīdīgumu darījumos ar finanšu instrumentiem. Savukārt Finanšu instrumentu tirgus regula (Markets in Financial Instruments Regulation jeb MiFIR) vairāk ir attiecināma tieši uz finanšu instrumentu darījumu izpildi, datu publiskošanu un ziņošanu kompetentajām iestādēm.

MIFID pamatprasības kopš 2007.gada

- darbības atbilstības organizēšanu un kontroli;
- iekšējās sistēmas un kontroli;
- ārpakalpojumu izmantošanu;
- uzskaites vešanu;
- interešu konfliktu risināšanu un klienta finanšu instrumentu un naudas līdzekļu,

kas atrodas firmu pārziņā, aizsardzību.”

MIFID 2 ieguldītājam jaunās direktīvas prasības nodrošinās:

- papildu aizsardzību, saņemot no finanšu instrumentu emitenta un pakalpojuma sniedzēja plašāku un detalizētāku informāciju par finanšu instrumentiem un ieguldījumu pakalpojumiem;

- lielāku finanšu tirgus caurspīdīgumu.⁴⁶

Eiropas Centrālā banka tiešā veidā cenšas panākt ieguldījuma tirgus pilnu atklātību, kas ir vairāk attiecināma uz klientu. Klientam būs iespēja saņemt plašāku informāciju par ieguldījuma instrumentu, potenciālajām izmaksām kā arī ar ieguldījuma saistītiem riskiem. MiFID II attiecas uz tādiem finanšu instrumentiem kā, piemēram – fondiem, akcijām,

---

⁴⁵ Eiropas Centrālo banku sistēmas uzdevumi. Pieejams:

<https://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/html/index.lv.html> (Skatīts 14.04.18)

⁴⁶ SEB Bankas, MiFID - Markets in Financial Instruments Directive. Pieejams:

<https://www.seb.lv/uzkraujumi-ieguldijumi/mifid-markets-financial-instruments-directive> (Skatīts 14.04.18)

strukturētajiem depozītiem, obligācijām, valūtas mijmaiņas darījumiem, procentu mijmaiņas darījumiem utt., kā arī uz tādiem ieguldījumu pakalpojumiem kā, piemēram – rīkojumu pieņemšana un izpilde, ieguldījumu konsultācijas un portfeļu pārvaldība.⁴⁷

Tādejādi klients spēs paša spēkiem izvērtēt vajadzību ieguldīt naudu. No vienas puses viegls darbs, no otras, šī informācija sniedz arī zināmu priekšrocību konkurentiem. Ja vienas bankas fondu portfeļa pārvaldība ir optimālā stāvoklī un sasniedz ienesīguma rekordus, tad otra banka var aizņemties šo ieguldījuma ideju savu fondu pilnveidošanai.

Nevien privātpersonas, bet arī visām juridiskajām personām, kuras veic darījumus ar dažādiem finanšu instrumentiem (piem., akcijām, obligācijām, biržā tirgotiem fondiem, atvasinātiem finanšu instrumentiem u.c. finanšu instrumentiem), pēc 2018. gada 3. janvāra būs nepieciešams īpašs Juridiskās personas identifikators – LEI kods. Ieguldījumu sabiedrības turpmāk nedrīkstēs sniegt klientam ieguldījumu pakalpojumus, pirms juridiskā persona nav ieguvusi LEI kodu. Plašāka informācija par LEI ir pieejama sadaļā “LEI kods”.⁴⁸

Pēc autora domām norisinās nemitīgs darbs lai vicinātu finanšu instrumentu caurskatāmību. Tādā veidā ieguldītājiem paveras labāks skats ar kādiem riskiem nāksies saskarties ieguldot tajos. Kā arī dažādās uzskaites palīdzēs katrai valstij piefiksēt ieguldītāju apjomus, samazinot nelikumīgās darbības dažādu uzņēmumu akcionāru starpā.

---

⁴⁷ SEB Banka, Akciju darījumi Interesu aizsardzība un riski. Pieejams: <https://www.seb.lv/uzkrajumi-ieguldijumi/vertspapiri/akcijas#interesu-aizsardziba-un-riski> (Skatīts 15.04.18)

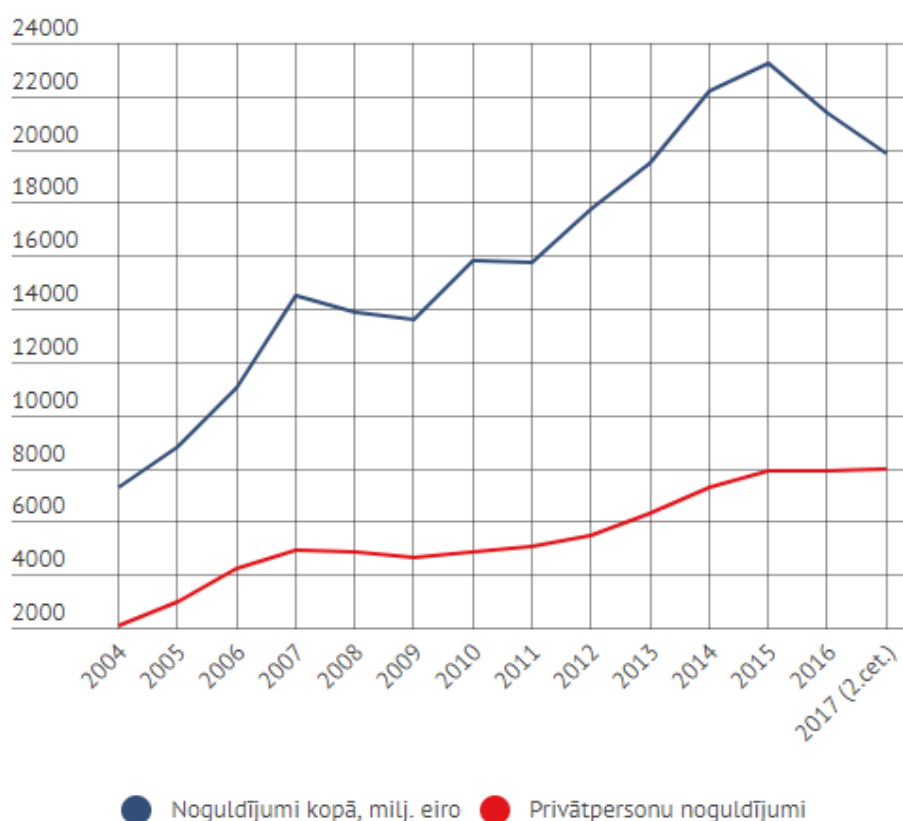
⁴⁸ turpat (Skatīts 15.04.18)

2. PRIVĀTPERSONU UZKRĀJUMU TIRGUS ANALĪZE

2.1. Tradicionālo noguldījumu tendences un dinamika

Privātpersonai apzinoties savu ieguldījumu iespēju apjomu, kā arī apzinoties ieguldījuma termiņu. Tādejādi autors sastādīja, tirgus analīzes nodaļu no īstermiņa pārējot uz ilgtermiņa ieguldījuma veidiem. Autors izmantoja, statistikas datu apstrādes metodi, kā arī datu analīzes metode. Lai precīzāk parādītu pašreizējo bankas uzkrājuma sistēmu.

Šobrīd nav iespējams iztēloties banku bez noguldījuma produkta klātesamības. Katras bankas piedāvājumu klāstā tas ir atrodams. Un vienkāršiem klientiem visvieglāk izprotamākais ieguldījuma veids. Lai varētu aplūkot pašreizējo situāciju Latvijas valstī, Autors izmantoja Latvijas komercbanku asociācijas mājas lapas pieejamos datus. Tādejādi tiek atspoguļoti dati no 2004.g. 1.cet. līdz 17.g. 2.cet. Grafiskā veidā. Iegūtais attēls parāda Noguldījumu apjoma izmaiņas laika periodā pēdējos 12.gados.

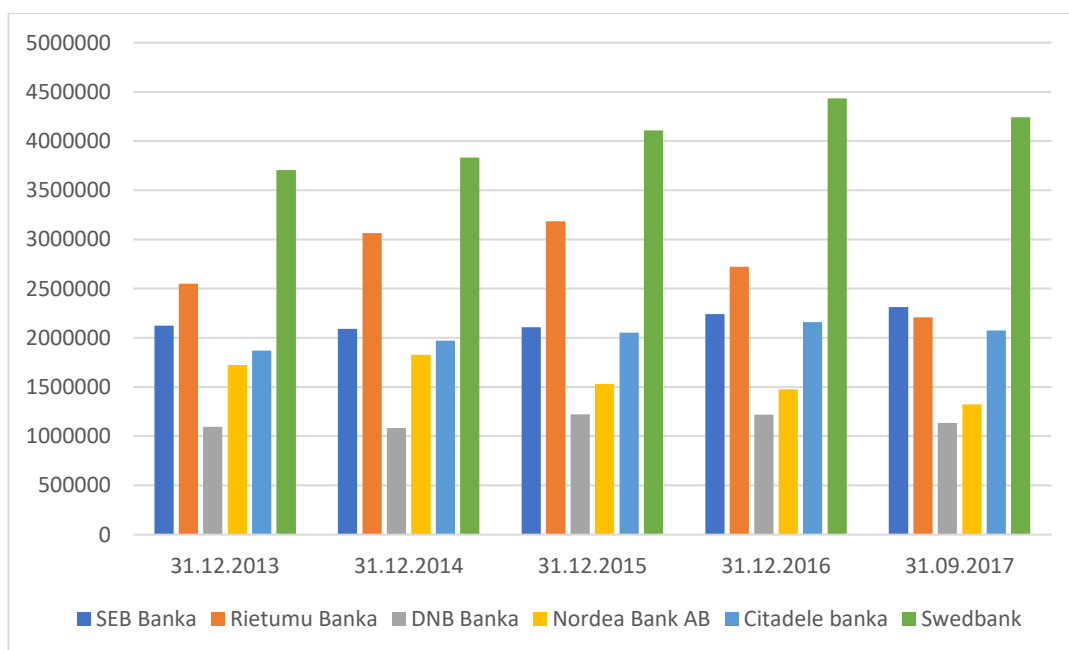
2.1. att. Noguldījumu apjoms Latvijas bankās no 2004.g. līdz 2017.g.2.cet. (milj. Eiro)⁴⁹

Attēlā redzamās izmaiņas būtiski parāda pašreizējo situāciju valstī. Autoram izdarot secinājumus viennozīmīgi rodas dažādi priekšstati par attiecīgajiem noguldījumu segmentiem.

⁴⁹ Latvijas Komerčbanku asociācija, Noguldījumu apjoms Latvijas bankās. Pieejams: <https://www.lka.org.lv/nozares-dati/produkti-un-pakalpojumi> (Skatīts 07.04.2018)

Laika posmā līdz 2007. gadam ir redzama grafiski attēlota pirmā spice, kas bija pirmskrīzes periods un cilvēkiem finansiāli labvēlīgs laiks. Kam seko lejupslīde, ko var skaidrot ar 2008.gada pasaules valstu finanšu krīzi, kas būtiski satricināja gan iedzīvotāju, gan valsts ekonomisko situāciju. Tomēr, pakāpeniskā pēc krīzes atgūšanās un banku stratēģijas maiņas ir iespēja novērot lielu pozitīvu kāpumu ko iespējams redzēta attēla otrajā spicē, kas tika sasniegta 2015.gadā. Tomēr noguldījumu apjoms piedzīvoja vēl vienu kritumu sakarā ar zemajām noguldījuma procentu iespējām, kas būtiski mazināja kopējo apjomu un pieprasījumu pēc tā.

Sākot ar vienkāršāko un vispopulārāko uzkrājumu produktu var minēt termiņnoguldījums. Kas vienā laikā apvieno drošības sajūtu un spēju klientam noteikt sava ieguldījuma termiņa ilgumu. Termiņnoguldījums ir tik atpazīstams, jo tas bija kā bankas viens no pirmajiem pašas produktiem, ko tās piedāvāja klientiem. Tomēr gadu laikā, manoties procentu likmēm, klientiem šis noguldījumu veids vairs nešķiet tik pievilcīgs kā agrāk.

2.2. att. Latvijas sistemātiski nozīmīgo banku noguldījumu apjoma salīdzinājums no 2013.g. līdz 2017.g. (tūkst. eiro)⁵⁰

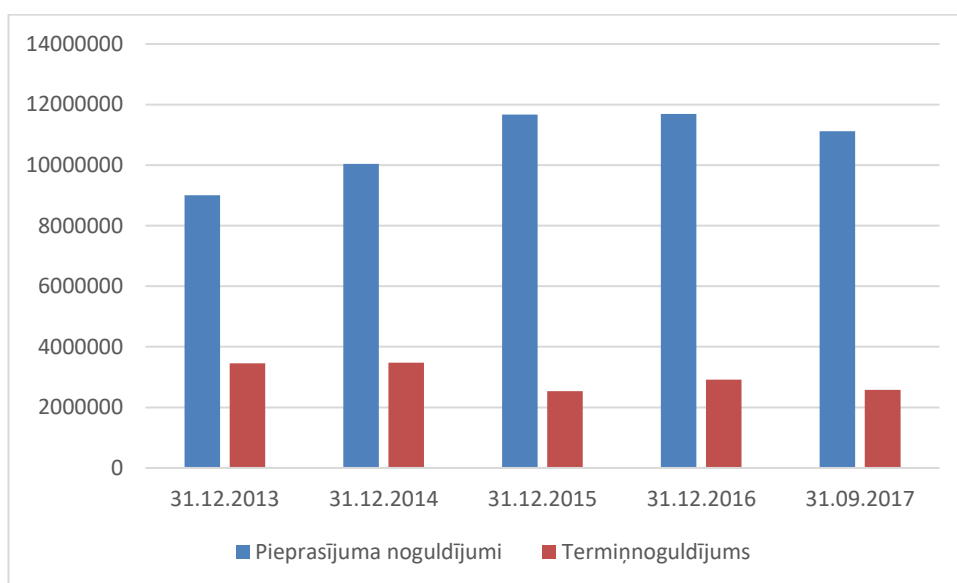
Attiecīgajā diagrammā var novērtot SEB Bankas kopējo noguldījumu salīdzinājumu pēdējos 5. gados ar četrām citām Latvijas banku sistēmai svarīgām bankām. Lielas izmaiņas dotajos rādītājos nav redzamas, noguldījumu pieaugums pakāpeniski aug, par ko autors

⁵⁰ Autors veidots izmantojot Latvijas Komerčbanku asociācijas, Komerčbanku noguldījumu apjoms. Pieejams: https://www.lka.org.lv/wp-content/uploads/2017/12/Banku_statistika_www_12_2016-2.pdf (Skatīts 07.04.2018)

minēja iepriekš. SEB Bankas noguldījumu skaits pakāpeniski ir pieaudzis un pašreiz šajā rādītājā atrodas otrajā vietā.

Lai banka varētu konkurēt ar citām bankām, attiecīgi pielāgojusi noguldījumus klienta vēlmēm, ar dažādo perioda izvēli no viena mēneša līdz vienam gadam, iespēju noguldījumu pagarināt kā arī ar dažādiem starta kapitāliem un procentu likmēm.

Termiņnoguldījums izklausās pēc stabilas un bez riska noguldījuma iespējas, proti, procentu likme šim produktam ir viss zemākā. Tieši kopš 2015.gada Eiro valūtas noguldījumam procentu likme ir 0,00%. Bet USD valūtas noguldījums sasniedz 0,31% filiālē un 0,41% internetbankā. Tomēr skatoties uz zemajām procentu likmēm, ko piedāvā SEB banka, termiņnoguldījumu vēl izmantošana strauji ir samazinājusies privātpersonu starpā.

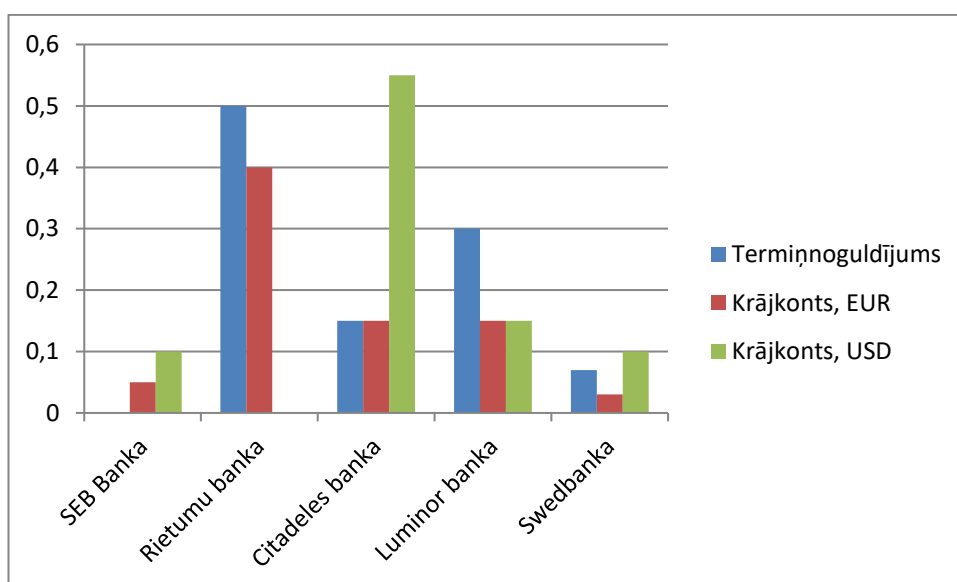
2.3. att. Latvijas sistemātiski svarīgo banku termiņnoguldījuma un noguldījuma uz pieprasījuma salīdzinājums no 2013.g. līdz 2017.g. (tūkst. eiro)⁵¹

Autoram pētot Latvijas bankas asociācijas datus, par noguldījuma apjoma sadalījumu SEB Bankā, autora veidotais grafiks būtiska parāda lielu bankas problēmu, ko no visa SEB Bankas privātpersonu noguldījuma apjoma, ieguldījums uz pieprasījumu ir vislielākais. Šīm fenomenam ir liels mīnus, kas principā parāda iedzīvotāju attieksmi pret uzkrājumiem bankā. Plaši zināmais termiņnoguldījums nespēj pievilināt jaunus klientus, pateicoties zemajiem procentu ienākumiem. Tādejādi liela daļa klientu izmanto banku vienkārši par to naudas turētājiem, kur ieguldīto naudu var izņemt dažu dienu laikā. Kas būtībā liedz bankai izmantot klientu ieguldītos līdzekļus tālākai bankas darbībai. Kā arī bankai jābūt gatavai lielas naudas

⁵¹ Autora veidots izmantojot Latvijas Komerčbanku asociācijas mājaslapu, Banku darbības rezultāti. Pieejams : <https://www.lka.org.lv/nozares-dati/> (Skatīts 22.04.18)

summas izņemšanai un savas resursu rezerves veidošanai. Panākot bankai lielāku uzmanību pievērst tieši šim darbības sektoram.

Kā citu populāru noguldījuma produktu var uzskatīt krājkontu, jeb noguldījumu uz pieprasījumu. Pretēji termiņnoguldījumam, šis noguldījuma veids var būt mainīgs. Termiņnoguldījuma noslēgšanas brīdī, klients parakstā par noguldījuma summas apjomu, noguldījuma termiņu un protams arī par procenta likmi. Krājkonta ienesīgums ir atkarīgs tieši no klienta ieguldījuma apjoma, konts sāk darboties kad tajā parādās 0,01 EUR. Attiecīgi lielāka naudas summa, lielāki būs noguldījuma procenti. Lielā noguldījuma atšķirība starp termiņnoguldījumu un krājkontu, digitālo krājkontu ir izskaidrojama ar procentu likmi. Šajā gadījumā krājkontam un digitālajai krājkontai ir 0,05% EUR, kā arī 0,10% USD valūtas kontiem.

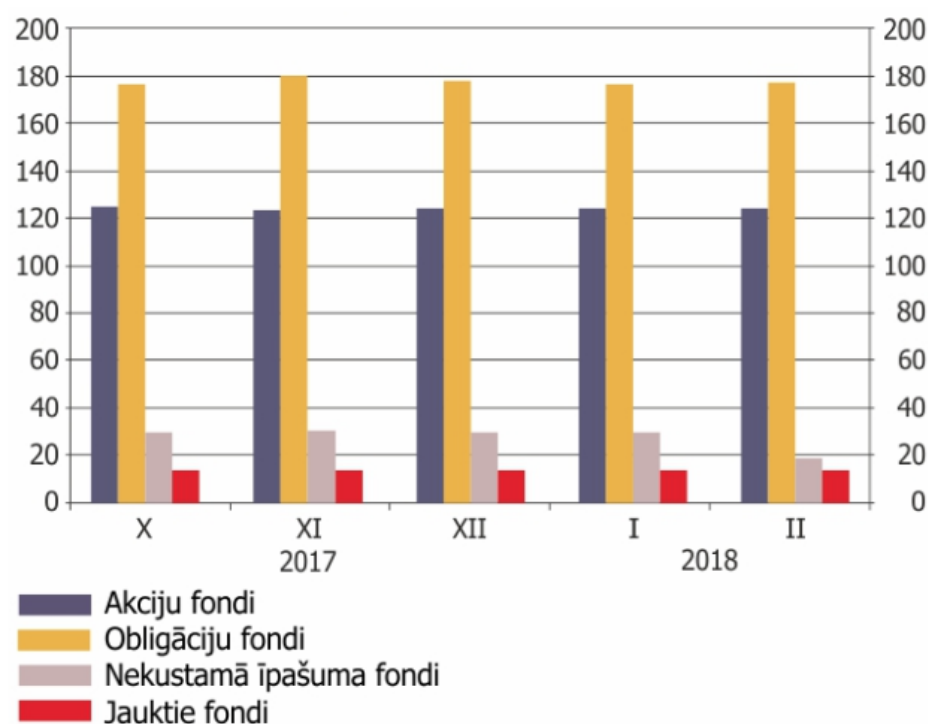
2.4. att. Latvijas lielāko banku tradicionālo noguldījumu procentu likmes (uz 01.05.18)⁵²

Salīdzinot sistemātiski nozīmīgo banku procentu likmes, var novērot ka, Latvijā abas lielākās bankas pēc noguldījumu summas, procent ziņā ir zemākajā vietā. Diezgan pārsteidzošs faktors, apzinoties bankas klienta psiholoģiju, gribot iegūt pēc iespējas labākus nosacījumus.

⁵² Autors veidots, izmantojot Latvijas sistemātiski nozīmīgo banku, tradicionālo noguldījumu procentu likmes. Swedbanka, Luminor, Citadeles banka, SEB Banka, Rietumu banka. Pieejams: <https://www.citadele.lv/lv/privatpersonam/uzkrajumi-noguldijumi-ieguldijumi/terminnoguldijums/> (Skatīts 15.04.18)

2.2. Ieguldījumi bankas fondos

Darba autoram pētot Latvijas sistemātiski svarīgo banku uzkrājumu piedāvājumu klāstu, katra banka piedāvā savas meitas uzņēmumu ieguldījumu fondus. Kas vienā laikā aptver iespēju mazā vai ilgākā laika periodā ieguldīt savus naudas līdzekļus un sagaidīt peļņu no tā. Bankas speciāli ir izveidojušas meitas uzņēmumus, kas specializējas par klienta naudas līdzekļu pārvaldīšanu. Tādejādi to vienīgais darbs ir pētīt starptautiskos finanšu tirgus un veikt to analīzi par turpmāku līdzekļu ieguldīšanu.

2.5. att. Ieguldījumu fondu un alternatīvo ieguldījumu fondu neto aktīvi no 2016.g.4.cet līdz 2018.g.2.cet. (milj. eiro)⁵³

Dotais 2.5. attēls parāda Latvijas Bankas pieejamo informāciju par kopējiem ieguldījuma fondu apjomiem, kas ir pieejami Latvijā. Sistemātiski svarīgās bankas mazāk izmanto gan nekustamo īpašumu fondus kā arī jauktos fondus.

Bankas izmanto dažādas stratēģijas, lai sasniegtu fondu vēlamu rezultātu. Tomēr, kā zināms ieguldītājs bieži nevēlas riskēt ar saviem aktīviem tādēļ, tiek piedāvāti dažādi ieguldījuma fondu veidi, attiecīgi klienta vēlmei.

2.5. tabula

⁵³ Latvijas Banka, Ieguldījumu fondu dati. Pieejams: <https://www.bank.lv/statistika/dati-statistika/if-citu-finansu-starpnieku-statistika/ieguldijumu-fondi> (Skatīts 27.04.18)

Tabula vieni no populārākajiem akciju fondiem⁵⁴

Fonda nosaukums	1 gads	3 gadi	5 gadi	Riska līmenis	Vērtība(Eur)
SS2 SEB Eastern Europe Small Cap Fund C	3,57	15,87	12,36	6	4,494
Swedbank Austrumeiropas Akciju Fonds	-11,99	-15,27	-23,8	6	6,76
CBL Active Strategy Fund	0,22	0,04	-0,89	4	9,09
Nordea 1 -Global Stable Equity Fund	1,47	3,78	7,81	6	17,26

Kā var novērot autora veidotajā tabulā, vieni no populārākajiem akciju fondiem rezultāti ir dažādi. Izvēlētā kategorija bija uz austrum Eiropu attiecināmu akciju fondi. Katrs bankas meitasuzņēmums strādā ar savu stratēģiju, pateicoties MIFID Eiropas centrālās bankas direktīvam, katrs ieguldīt gribētājs var atrast plašu aprakstu par fondu ieguldījuma objektiem.

Katra fonda ienesīgums ir atšķirīgs, kā redzams SEB ienesīgums ir vislielākais, tomēr nominālvērtība vismazākā. Fonds pēdējos gadus saglabā pozitīvus rezultātus tādejādi, ieguldījuma objekti netiek mainīti, turoties pie pārbaudītu uzņēmumu akcijām.

Kā zemākos rezultātus ir uzrādījis Swedbank Austrumeiropas akciju fonds, kur ienesīgums pēdējos 5gados ir samazinājies gandrīz par ceturto daļu. Šim fondam ieguldījuma objektu svārstības ir vislielākās tādēļ pēdējā gadā visas pasaules akciju krīzes ietekme būtiski atstājusi iespaidu uz pašreizējo portfeļa attīstību.

2.6. tabula

Obligāciju fondu ienesīgums pēdējos gados uz 01.05.2018⁵⁵

Fonda nosaukums	1 gads	3 gadi	5 gadi	Riska līmenis	Vērtība
SHY SEB Sustainable High Yield Fund	0,02	2,35	2,78	3	152,958
Swedbank Fondu Fondi 60	1,33	1,57	3,49	4	13,2279
CBL Balanced Strategy fund	2,02	4,06	0,83	4	10,61
Nordea 1 - Global Bond Fund BP	0,47	6,37	3,39	3	16,52

Pretēji akciju fondiem kur riska pakāpe ir ļoti augsta, atrodami protams arī obligāciju fondi. Kur risks un ienesīgums ir mērenāks. Kā zināms obligāciju iegāde ir ilgtermiņa

⁵⁴ Autora veidots, Izmantojot banku pieejamos pārskatus par 3.līmeņa fondiem. Swedbank, SEB Bank, Luminor, Citadele banka. Pieejams: <https://ibanka.seb.lv/cgi-bin/ipank/ipank.p?sesskey=&lang=LAT&act=VPFONDINFO&isin=LU0086828794&fmam=X&unetmenuhigh> (Skatīts 01.05.2018)

⁵⁵ Autora veidots, Izmantojot banku pieejamos pārskatus par 3.līmeņa fondiem. Swedbank, SEB Bank, Luminor, Citadele banka. Pieejams: <https://www.swedbank.lv/private/investor/funds/allFunds/list/details> (Skatīts 01.05.2018)

investīcija, tādejādi lielākais ienesīgums arī parādīsies pēc trīs ieguldījuma gadiem, kā tas ir novērojams autora veidotajā tabulā.

Apskatītie obligāciju fondi darbojas optimāli, kā ienesīgākais ir Swedbankas fondi 60, kas domāts ilgtermiņa ieguldījumam, sasniedzot lielāko ienesīgumu pēc 3.gadiem.

Zemāko rezultātu uzrāda CBL Balanced fund, jeb Citadeles meitas uzņēmuma darbība. Tomēr šī darbība uzrāda zemākos rezultātus ilgtermiņā. Fondu ienesīgums gada un trīs gadu griezumā ir vislielākais ienesīgums, kas parāda fonda pārstrukturizāciju un jaunu ieguldījumu objekta izvēli.

Ieguldījuma fondi pakāpeniski gūst popularitāti, pateicoties banku izstrādātajām stratēģijām, kā arī pozitīvajam ienesīgumam. Pateicoties MIFID, kļūst pārredzamākā informācija par katru fondu. To darbību un pārvaldību. Fondi pakāpeniski kļūst vairāk, sniedzot lielāku piedāvājumu bankas klientiem.

2.3. Pensijas 2.līmeņa uzkrājuma dinamika

No ieguldījuma fondiem, izriet daudzi citi ar banku saistīti instrumenti, kas klientus pievelk vairāk nekā parastie fondi. Pateicoties finanšu tirgus attīstībai, bankas sniedz iespēju ieguldīt gan 2.līmeņa pensiju fondos, gan arī 3.līmeņa fondos.

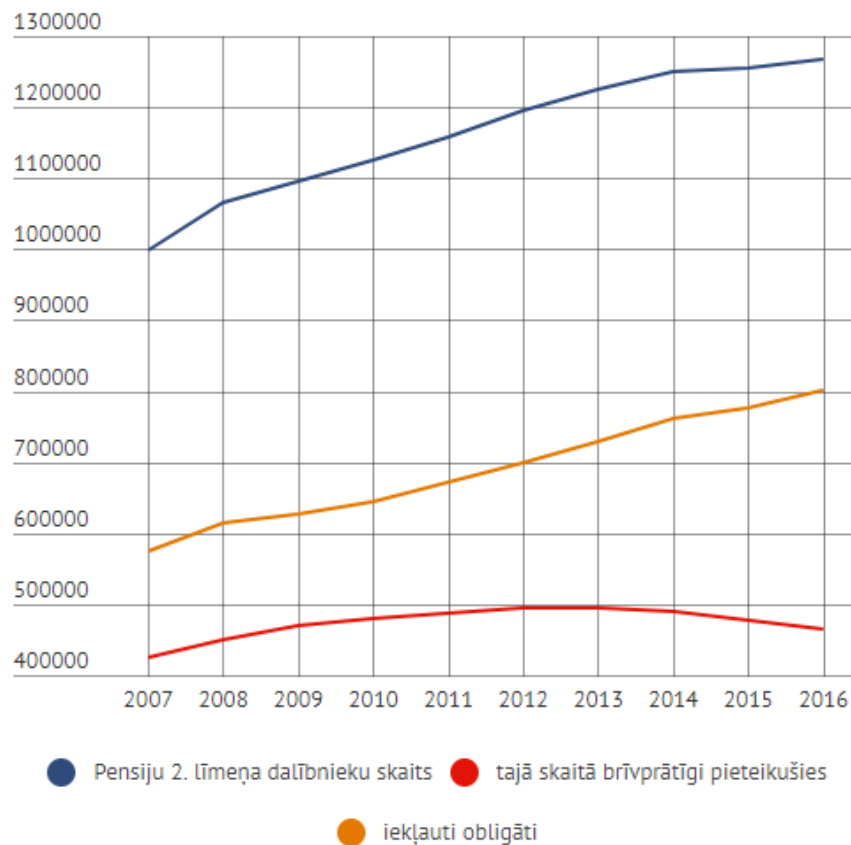
Dažreiz mazāk uzskaitīts, tomēr zināmā mērā viena no svarīgākajām Latvijas pensiju sistēmas sastāvdaļā ir tieši 2.līmenis. Pastāvot runām, par to ka 1. Pensiju līmenis nespēj sniegt pietiekamu atbalstu pašreizējiem pensionētiem iedzīvotājiem. Darbspējīgie iedzīvotāji, apzinoties savus ienākumus, kā arī pensionēšanās vecumu, pievērš lielāku uzmanību alternatīvajiem otrajam kā arī trešajam pensiju līmenim.

Naudu, kas tiek iemaksāta pensiju 1. līmenī, izmanto pensiju izmaksām pašreizējiem pensionāriem, bet nauda, kas tiek ieskaitīta pensiju 2. līmenī, tiks izmantota tikai Tavas pensijas izmaksai. Pensiju 1. līmenī tiek reģistrēta informācija par to, cik daudz sociālās apdrošināšanas iemaksas ir veiktas Tavā pensijas kontā, bet nauda tajā netiek uzkrāta. Nauda tiek uzkrāta pensiju 2. līmenī.⁵⁶

Tādejādi panākot to ka katrs iedzīvotājs uztraucas par oficiālās algas lielumu, jo attiecīgi no tās tiks veiktas iemaksas. Pateicoties šim faktoram paralēli tiek apkarota ēnu ekonomika, kas grauj valsts veidoto sistēmu. Autors salīdzināja, 2.pensiju līmeņa dalībnieku skaitu izmaiņas laika periodā no 2007.g. līdz 2016.g. kā arī brīvprātīgo un obligāti iekļauto dalībnieku skaitu mijiedarbību.

---

⁵⁶ Mana pensija, Kāpēc pievienoties. Pieejams: <http://www.manapensija.lv/lv/pensiju-2-limenis/kapec-pievienoties/> (Skatīts 07.04.18)

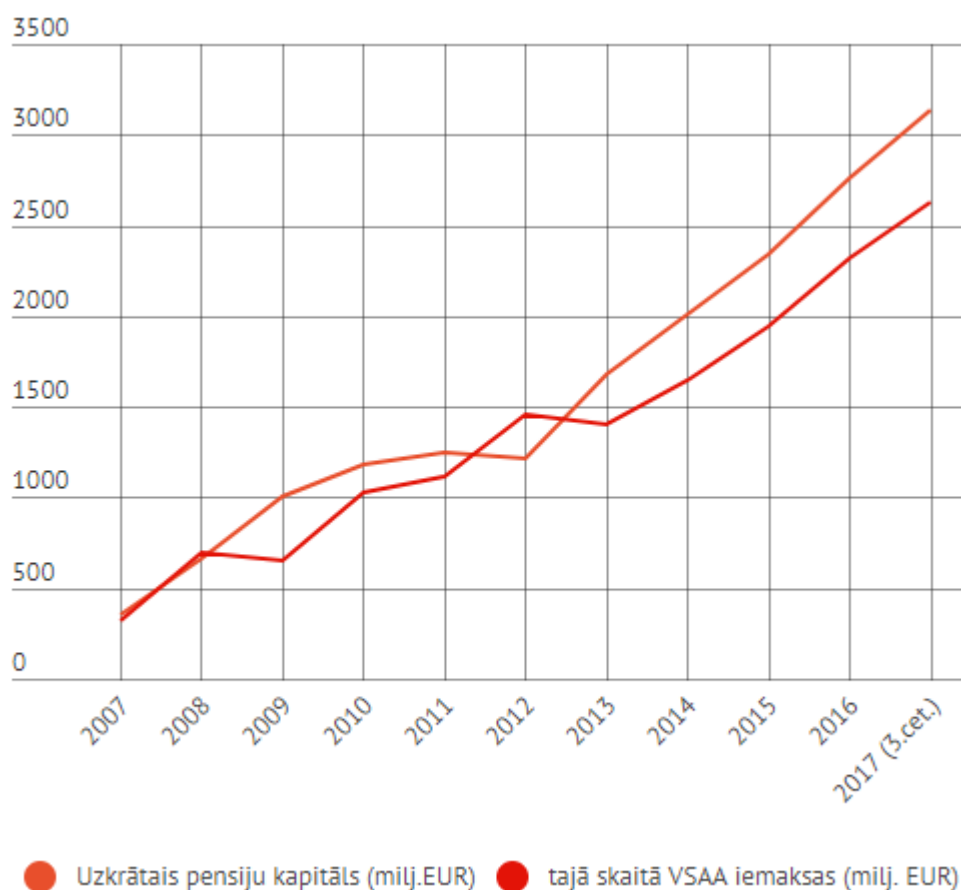
2.7. att. Latvijas pensiju 2.līmeņa dalībnieku skaita izmaiņas no 2007.g. līdz 2016.g.⁵⁷

Autoram pētot pēdējo gadu izmaiņas būtiski var novērot kopējo dalībnieku skaita pieaugumu. No 2007. Gada kopējo dalībnieku skaits ir pieaudzis par 26,80%, kas būtiski parāda iedzīvotāju uzkrājumu tendenci. Būtiski palielinājies ir obligāti iekļauto 2.līmeņa pensijas iedzīvotāju skaits, kas tikai liek noprast par darba devēju pareiziem lēmumiem.

Pievienojoties pensiju 2. līmenim, Tev būs iespēja nodrošināt lielāku pensiju vecumdienās, jo daļa no Tavām sociālās apdrošināšanas iemaksām vecuma pensijām ar līdzekļu pārvaldītāju starpniecību tiek ieguldīta finanšu un kapitāla tirgū – akcijās, obligācijās un citos vērtspapīros, kā arī banku noguldījumos, kas nodrošina lielāku ieguldījumu vērtības pieaugumu. Pasaules prakse liecina, ka ieguldījumu vērtībai ilgtermiņā ir tendence pieaugt straujāk nekā inflācijai un vidējai algai.⁵⁸

⁵⁷ Latvijas Komercbanku asociācija, Noguldījumu apjoms Latvijas bankās. Pieejams: <https://www.lka.org.lv/nozares-dati/produkti-un-pakalpojumi> (Skatīts 07.04.2018)

⁵⁸ Mana pensija, Kāpēc pievienoties. Pieejams: <http://www.manapensija.lv/lv/pensiju-2-limenis/kapec-pievienoties/> (Skatīts 07.04.18)

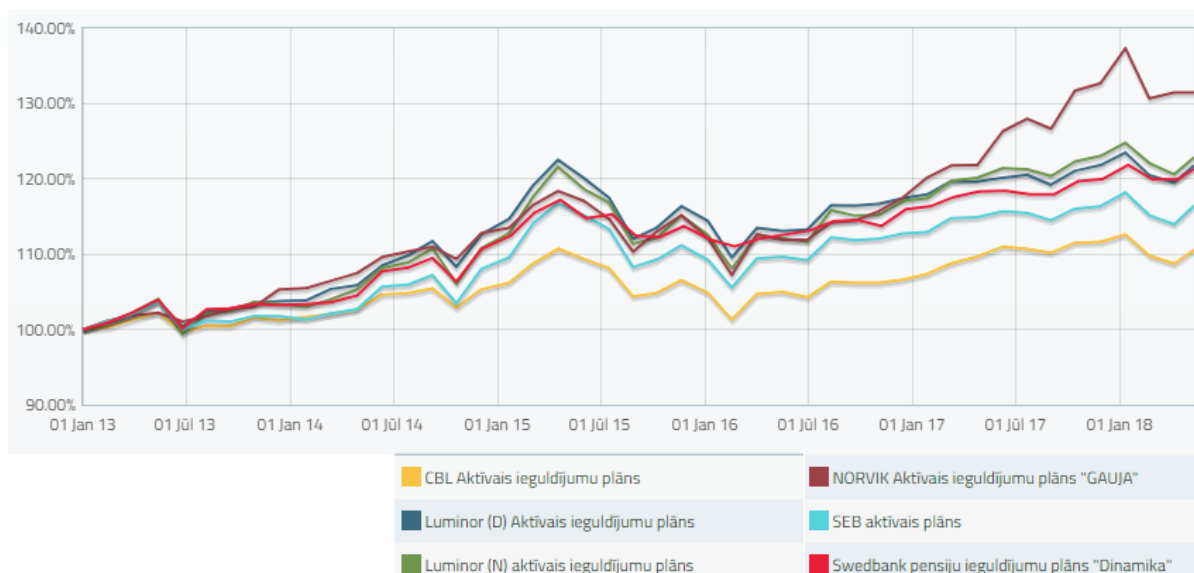

2.8. att. Pensijas 2.līmeņa uzkrātais kapitāls no 2007.g. līdz 2017.g.3.cet. (milj. eiro)⁵⁹

Būtiski var redzēt pieauguma būtisku izmaiņu. Ieguldījumi pensijas 2.līmenī nebija izteikti populāri gan pirms krīzes, gan pēc krīzes periodā. Tomēr tieši 2012. gadā, kad Latvijas valstī nostabilizējās ekonomika, iedzīvotājiem parādotes vēlmei uzkrāt. Tieši šis bankas piedāvātais uzkrāšanas instruments tika izmantot viss vairāk.

Šo faktoru var izskaidrot ar vienkāršu ieguldītāja psiholoģijas aspektu. Ieguldot savus līdzekļus, ieguldītājs vēlas nopelnīt vairāk, tomēr apzinoties ka šo ieguldījuma summu var arī pazaudēt. Aizvien lielāku popularitāti gūstošajam pensijas 2.līmenim, tieši ieguldītāja aktīvus nav jāiegulda. Ieguldīti tiek daļa līdzekļu no nodokļu nomaksātās summas. Kas liek iedzīvotājiem izvēlēties iespēju kur gūt papildus uzkrājumus. Tādejādi lielākā daļa darba spējīgo iedzīvotāju izvēlas tieši šo uzkrājumu veidu.

⁵⁹ Latvijas Komerčbanku asociācija, Noguldījumu apjoms Latvijas bankās. Pieejams: <https://www.lka.org.lv/nozares-dati/produkti-un-pakalpojumi> (Skatīts 07.04.2018)

2.9. att. Latvijas Sistemātiski svarīgo banku pensijas 2.līmeņa aktīvo plānu dinamika⁶⁰

Pēdējo piecu gadu griezumā visi piedāvātie banku aktīvie pensiju fondi snieguši ļoti labus rezultātus. Skaidrojot tieši aktīvā plāna izvēli, kur aptuveni trešo daļu no ieguldījuma objektiem ir akcijas. Kas šī ieguldījuma fondā spēj veikt vislielāko cenas variāciju.

2.10. tabula

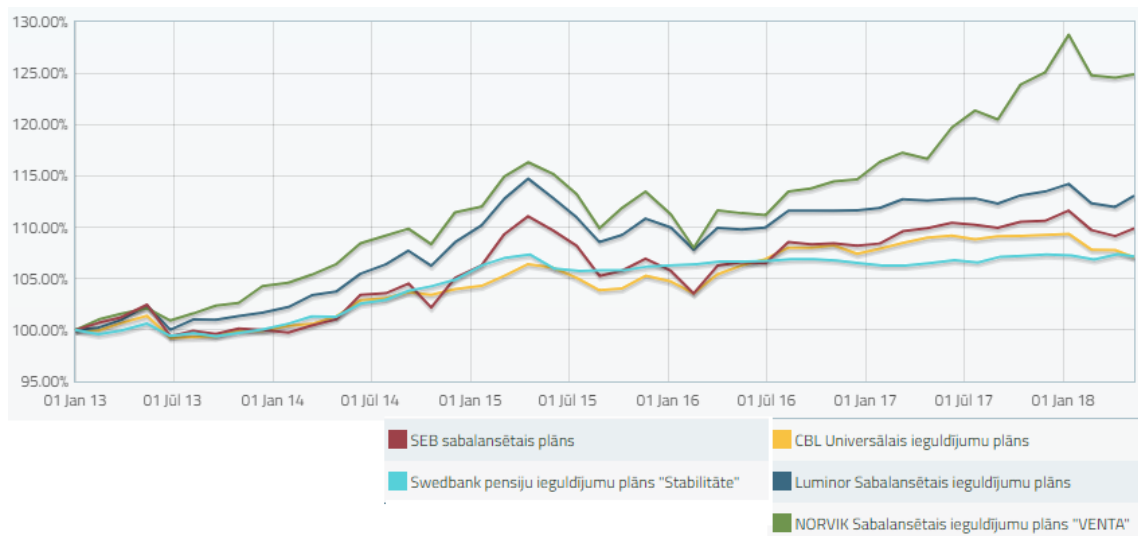
Latvijas Sistemātiski svarīgo banku pensijas 2.līmeņa aktīvā plāna ienesīgums⁶¹

Bankas Fonda Nosaukums	Cena 12.05.2018 (EUR)	Izmaiņas pēdējos 5.gados
CBL Aktīvais ieguldījumu plāns	2.71443	+10.60%
Luminor (D) Aktīvais ieguldījumu plāns	2.35451	+21.77%
Luminor (N) aktīvais ieguldījumu plāns	1.99359	+22.87%
NORVIK Aktīvais ieguldījumu plāns "GAUJA"	2.87759	+31.48%
SEB aktīvais plāns	2.49070	+16.47%
Swedbank pensiju ieguldījumu plāns "Dinamika"	2.41164	+21.32%

⁶⁰ Mana pensija, Ieguldījumu plānu salīdzinājums. Pieejams: http://www.manapensija.lv/lv/pensiju-2-limenis/salidzini-ieguldijumu-planus/?g=nav&currency=EUR&date_from=01.01.2013&date_to=01.05.2018&f%5B%5D=18&f%5B%5D=24&f%5B%5D=28&f%5B%5D=21&f%5B%5D=11&f%5B%5D=16 (Skatīts 01.05.18)

⁶¹ turpat (Skatīts 01.05.18)

Pieejamā informācija par pensiju fondu darbību sniedz labu priekšstatu par pašreizējo situāciju valstī. Aktīvie fondi pateicoties akciju tirgus svārstībām sniedz pārsteidzošu ienesīgumu, pateicoties tam iedzīvotāji izvēlas tieši šo pensijas plānu.

2.11. att. Latvijas Sistemātiski svarīgo banku pensijas 2.līmeņa sabalansēto plānu dinamika⁶²

Katra plāna struktūra ir ar savu specifiku, tomēr SEB Bankas fondu pārvaldnieki, ievēro gandrīz vienādu vadlīniju attiecībā uz ieguldījuma objektiem. Pateicoties šai darbībai ir arī novērojama vienlīdzīgā portfeļa izaugsme.

2.12. tabula

Latvijas Sistemātiski svarīgo banku pensijas 2.līmeņa sabalansētā plāna ienesīgums⁶³

Bankas Fonda Nosaukums	Cena 12.05.2018 (EUR)	Izmaiņas pēdējos 5.gados
CBL Universālais ieguldījumu plāns	2.45955	+7.08%
Luminor Sabalansētais ieguldījumu plāns	2.27037	+13.07%
NORVIK Sabalansētais ieguldījumu plāns "VENTA"	2.47760	+24.88%
SEB sabalansētais plāns	2.41116	+9.90%
Swedbank pensiju ieguldījumu plāns "Stabilitāte"	2.26009	+7.16%

⁶² Mana pensija, Ieguldījumu plānu salīdzinājums. Pieejams: http://www.manapensija.lv/lv/pensiju-2-limenis/salidzini-ieguldijumu-planus/?g=nav&currency=EUR&date_from=01.01.2013&date_to=01.05.2018&f%5B%5D=17&f%5B%5D=23&f%5B%5D=20&f%5B%5D=3&f%5B%5D=15 (Skatīts 01.05.2018)

⁶³ turpat (Skatīts 01.05.2018)

Kā zināms ieguldījumi fondos vairāk attiecināmi uz ilgtermiņa ienesīgumu, attiecīgi skatoties uz vienas dienas ienesīgumu pārsvarā rezultāts būs tuvu 0% robežai. Skatoties mazliet tālākā nākotnē ienesīgums būtiski pieaug. Un apzinoties ka tradicionālie uzkrājumi vidēji nes 0,2% gadā, fondi šajā ziņā sniedz nepārspēti labus rezultātus.

2.4. Pensijas 3.līmeņa uzkrājuma dinamika

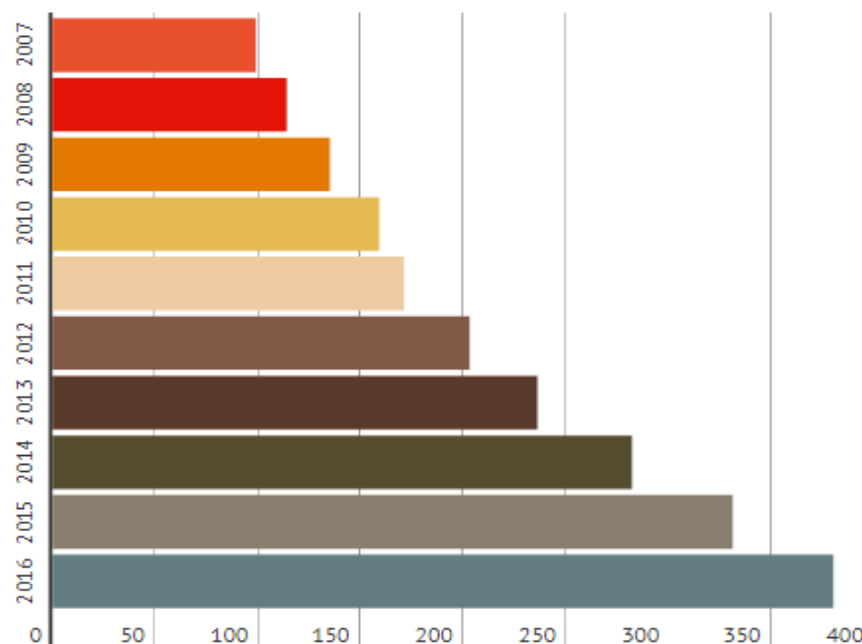
Valdībai pēdējos gados vairāk kārt mainot pensiju sistēmu, iedzīvotājiem uzskatāmi parādā ka pensija var būt svārstīga un par to ir jādomā pašiem. Kā arī valsts sniegtais atbalsts pašreizējiem pensionētiem iedzīvotājiem ir ļoti mazs, dažreiz pat nespējot nosegt mēneša izdevumus. Tādējādi pakāpeniski iedzīvotāji pievērš lielāku uzmanību, laicīgāk sākot iekrāt drošam pensijas ienākumam.

Pateicoties pensiju sistēmas 3.līmenim ir iespēja klientiem brīvprātīgi veidot papildu uzkrājumus savai pensijai. Tas nozīmē, ka papildus pensiju sistēmas 1. un 2. līmenim klients individuāli vai ar sava darba devēja starpniecību daļu savu ienākumu vari brīvprātīgi ieguldīt kādā no bankas piedāvātajiem pensiju fondiem.⁶⁴

Tādējādi katru mēnesi daļu no saviem ienākumiem privātpersona var atlikt tieši šajā uzkrājuma veidā. Veicinot savas pensijas uzkrājumus, kā arī pastāv dažādi nodokļa atvieglojumi, ko no kopējās gadā ieguldītās summas var atgūt.

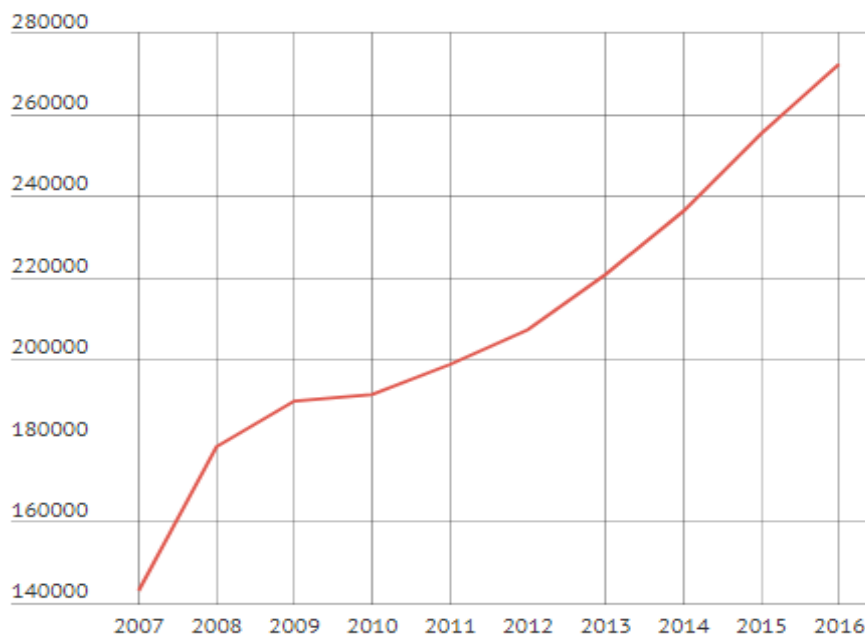
---

⁶⁴ Mana Pensija, Pensiju 3.līmenis. Pieejams: <http://www.manapensija.lv/lv/pensiju-3-limenis/3-pensiju-limenis/> (Skatīts 07.05.18)

2.13. att. Latvijas pensiju 3.līmeņa uzkrātais kapitāls no 2007.g. līdz 2016.g. (milj. eiro)⁶⁵

Kā redzams dotajā attēlā, tieksme ieguldīt ar gadiem palielinās, un salīdzinot ar 2007.gadu tā ir vairāk kārt pieaugusi. Īpaši var izcelt 2012.gadu, kur ir novērojams lielākais pieaugums. Tas ir saistīts ar pēc krīzes atgūšanās laiku, kur iedzīvotājiem ienākumi ir atgriezušies iepriekšējā līmenī. Tādejādi palielinot iespēju uzkrāt savus līdzekļus tieši šajā veidā.

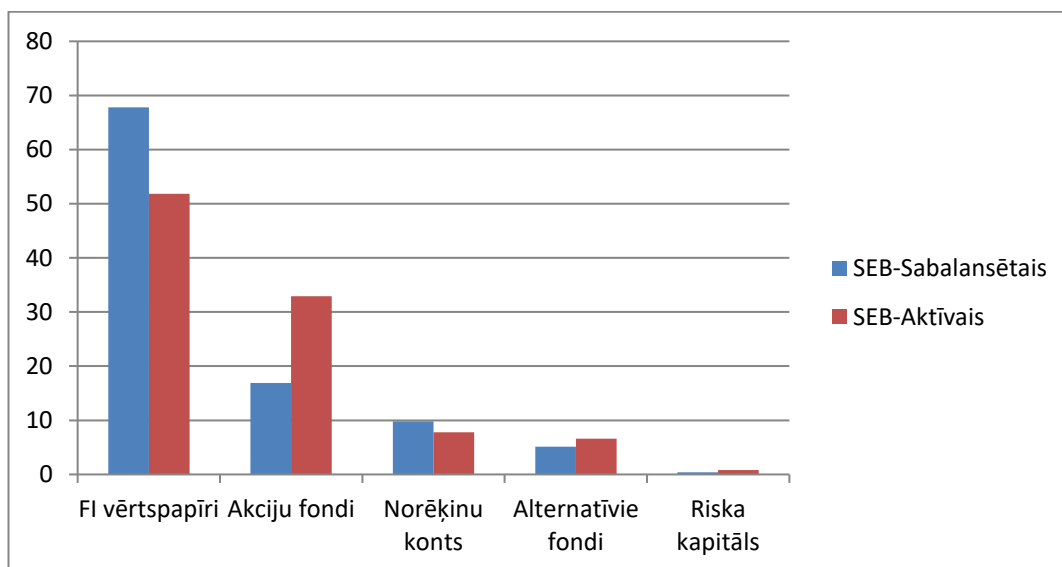
2.14. att. Pensiju 3.līmeņa dalībnieku skaita izmaiņas no 2007.g. līdz 2016.g.⁶⁶

⁶⁵ Latvijas komercbanku asociācija, Pensiju 3.līmeņa uzkrātais kapitāls. Pieejams: <https://www.lka.org.lv/nozares-dati/produkti-un-pakalpojumi/> (Skatīts 07.05.18)

Autoram pētot, Bankas asociācijas mājas lapas sniegto informāciju, dalībnieku skaits ir būtiski pieaudzis. Kā arī ir novērojams iepriekšminētais 2012.gada pieaugums, kas būtiski palielināja klientu skaitu šī pakalpojuma ietvaros. Pateicoties labvēlīgajiem apstākļiem un pozitīvajiem rezultātiem šī līkne turpinās augt.

Tā ir iespēja parūpēties par savām vecumdienām, regulāri veicot iemaksas ilgu laika posmu. Laika gaitā veidotais uzkrājums klientam kalpos par papildinājumu valsts garantētajai pensijai. Autoram pētot SEB bankas piedāvājuma klāstu tieši attiecībā uz pensijas 3.līmeni, nav īpaši liels. Pastāv divi prospekti kur uzkrāt savus pieejamos līdzekļus. Abi būtiski atšķiras ar ieguldījuma struktūru un risku.

Privātpersonām paveras divas iespējas noguldīt, katrs fonds ir ar savādāku struktūru un aktīvu izvietojumu. Balstoties uz privātpersonas ieguldījumu stratēģiju izšķir, Aktīvo pensijas fondu kas vairāk tiecas uz ienesīguma paaugstināšanu, tādēļ portfeļa sastāvā trešo daļu sastāda akcijas, kuru svārstība un riska līmenis ir vislielākais. Lai portfelis būtu pārredzamāks tā puse ir atvēlēta fiksēta ienākuma vērtspapīriem.

2.15. att. SEB 3.līmeņa pensijas fondu struktūra uz 31.12.2017.⁶⁷

Autors lai būtiski parādītu portfeļu atšķirības, izveidoja SEB Bankas abu gan Sabalansētā, gan Aktīvā pensiju plāna struktūru. Parādot zīmīgās atšķirības, kā arī iezīmes kas noved pie 2.16.tabulas rezultātiem. Pensijas plāna struktūra atbilst vispārīgajam

⁶⁶ Latvijas komercbanku asociācija, Pensiju 3.līmeņa uzkrātais kapitāls. Pieejams: <https://www.lka.org.lv/nozares-dati/produkti-un-pakalpojumi/> (Skatīts 07.05.18)

⁶⁷ SEB Bankas, Pensijas fondu plāns. Pieejams: https://ibanka.seb.lv/cgi-bin/ipank/ipank.p?sesskey=&lang=LAT&act=FUND_DETAILS&isin=LVP3PAKT0000&frnam=X&unetmenu_high= (Skatīts 08.05.18)

raksturojumam. Autoram pētot konkrētāk abu veidu fondu investīciju objektus viennozīmīgi var novērtēt dažādo struktūru. Atbilstoši plāna mērķim tiek veikta dažāda ieguldījumu izvēle.

Sabalansētajos pensiju plānos kā primārais būs vērtspapīri ar fiksētu ienākumu, tādējādi saglabājot klienta iespējamo ienesīgumu paredzamu. Portfelis netiks pakļauts akciju tirgus svārstībām. Pateicoties šādai izvēlei uzkrājuma veicējs slēdzot ieguldījuma līgumu spēj aptuveni paredzēt savu sagaidāmo peļņu no ieguldījuma. Kā zināms vērtspapīri ar fiksētu ienākumu ir finanšu instruments kam konkrētā laikā tiek izmaksāti kupona, jeb procentu peļņa tādā veidā, uzkrājuma peļņa pakāpeniski augs līdz izritēs dotā instrumenta emisijas laiks.

Aktīvajos pensiju plānos kā jau nosaukumā minēts, norisinās lielāka darbība, kā arī svārstību ziņā piedzīvo vislielākās izmaiņas. Balstītie lielākoties uz akcijām, protams arī iekļauti vērtspapīri ar fiksētu ienākumu. Lai saglabātu portfeļa ienesīgumu zināmā līmenī. Tomēr fonda pārvaldnieki izvēlas riskantākas iespējas lai sasniegtu pozitīvāku gala rezultātu. Akciju tirgus nemitīgajām svārstībām jāseko līdz, tādēļ šī portfeļa pārvaldībai ir jāpievērš lielāka uzmanība. Kā arī portfelis ir veidots no likvīdām akcijām, kas lielā mērā dod to pārvaldniekiem ātrāku iespēju, svārstību gadījumā ātri atbrīvoties no tām. Pamatojot iepriekš teikto par NASDAQBALTIC biržas akciju neiekļaušanu šo fondu sastāvā.

2.16. tabula

**Latvijas Sistemātiski svarīgo banku pensijas 3.līmeņa fondu ienesīgums uz
01.05.2018⁶⁸**

	Fonda nosaukums	1 gads	3 gadi	5gadi	No fonda sākuma
Swedbanka	Dinamika+ 60	1,69%	2,12%	3,89%	3,71%
	Dinamika+ 100	3,44%	3,09%	6,45%	1,57%
	Dinamika+ (USD)	5,13%	2,69%	2,89%	2,94%
	Stabilitāte+ 25	0,05%	0,28%	1,81%	2,26%
SEB Banka	Aktīvais plāns	0,57%	0,29%	1,91%	2,56%
	Sabalansētais plāns	1,04%	1,00%	1,18%	1,64%
Lumi - nor	Progresīvais plāns	0,95%	1,36%	3,96%	4,76%
	Sabalansētais plāns	-0,78%	0,33%	1,37%	2,82%
Citadele banka	CBL Aktīvais	-1,19%	2,97%	3,60%	4,79%
	CBL Aktīvais (USD)	1,04%	-0,07%	2,70%	3,58%
	CBL Sabalansētais	-0,84%	1,06%	2,22%	4,86%

⁶⁸ Autora veidots, Izmantojot banku pieejamos pārskatus par 3.līmeņa fondiem. Swedbank, SEB Bank, Luminor, Citadele banka. Pieejams: https://www.citadele.lv/files/pdf/CBL_Aktivais_Ieguldijumu_politika.pdf (Skatīts 01.05.2018)

Autora veidotajā tabulā, kur uzskatāmi parādītas visu Latvijas sistemātiski svarīgo banku 3. līmeņa pensiju fondi. Kur arī var novērot iepriekš apskatīto dažādo fondu struktūru.

Kā redzams un jau iepriekš minēts, fondi lielākoties sastāv no vērtspapīriem ar fiksētu ienākumu. Tādejādi pozitīvs ienesīgums sagaidāms ilgākā laika periodā. Tomēr pateicoties tieši šo fondu dažādībai var novērot krasas atšķirības. Swedbankas Dinamikas fondi gada griezumā uzrādījuši būtisku ienesīguma pieaugumu, atšķirībā no Stabilitātes fonda, kam ienesīgums līdzinās krājkonta ienesīgumam. Protams, var arī novērot pretējo situāciju, kā piemēram SEB Bankas, Aktīvā plāna ienesīgums gada griezumā ir uz pusi mazāks kā pretējais Sabalansētais. Tomēr kā tika noskaidrots 2.15. attēlā, SEB Bankas abu 3.līmeņa pensiju plānu struktūra, tad tieši Aktīvai ir ienesīgāks ilgāka laika periodā pateicoties akciju tirgus svārstībām.

Novērojot visu Aktīvo plānu gada ienesīgumu var redzēt zīmīgi šī gada sākuma, akcijas tirgus kritumu. Kur akcijas cenas piedzīvoja strauju kritumu, kas netika piedzīvots pēdējos gados kopš 2008. gad krīzes.

Bankas ir izstrādājušas optimizētu fonda pārvaldību, tādejādi portfeļa izaugsme kopš pirmsākumiem ir būtiski pieaugusi. Pēc autora domām, šis ir viennozīmīgi labs piemērs ilgtermiņa pakāpeniskam investīciju pieaugumam. Ar sagaidāmo pozitīvo ienesīgumu. Privātpersonām kam tuvojas pensionēšanās vecums, būtu aktuāli veidot uzkrājumus tieši ilgākam laika termiņam kas būtu ilgāks par 5.gadiem, tādejādi sasniedzot vēlamu rezultātu.

2.5. Dzīvības apdrošināšana ar uzkrājumu

Aizvien lielāku popularitāti gūst tieši šis uzkrājuma instruments. Bankām lēnām pārņemot apdrošināšanas kompānijas funkcijas. Bankas klientiem paveras iespējas veikt savu dzīvības apdrošināšanu ar uzkrājumu. Tādejādi ikmēnesi, ieskaitot kādu daļu algas bankas apdrošināšanas polisē. Nodrošinot gan aizsardzību pret nelaimes gadījumiem, gan daļēji palielinot savus uzkrājumus.

Šis uzkrājuma veids guvis popularitāti tieši pēdējā laikā. Kad Latvijas valsts lēma par šī produkta nodokļa atmaksu. Maksājot ikmēnesi par savu apdrošināšanas polisi, iesniedzot ienākumu deklarāciju būs iespēja atgūt 20% no iemaksātās summas. Iemaksu summas ir dažādas sākot no minimālās 3 Euro līdz pat klienta izvēlētajai summai.

Pastāv divas iespējas kā veikt uzkrājumu:

- Bankas klients varat veidot uzkrājumu ar garantēto ienesīgumu, uzkrājumam būs fiksēta procentu likme visu apdrošināšanas periodu.

- Otrā iespēja bankas klients varat veidot uzkrājumu ieguldījumu fondos ar iespēju nopelnīt vairāk atkarībā no fondu darbības rezultātiem un pieņemamā riska.

Skatoties pirmo iespēju, veicot ikmēneša maksu 35Eiro par apdrošināšanu uz 10.gadiem. Bankas klientam iespēja būs nopelnīt 4398 eiro. Kā arī iesniedzot deklarāciju atgūstot 840 eiro. Tādā veidā klienta kopējais uzkrājums pa 10 gadiem būs 5238 Euro. Tādā veidā panākot no klienta ikmēneša iemaksas 35eiro, gala rezultātā klients iegūst papildus 8.65 eiro, gan no fondu pozitīvās darbības, gan no valsts pārmaksājamiem nodokļiem.⁶⁹

Otrā iespēja ir mazāk izmantota tomēr arī populāra. Bankas klients veic ikmēneša maksājumus par savu apdrošināšanas polisi un šos līdzekļus ieguldot sev izvēlētajā ieguldījuma fondā. Riskantāks, bet efektīvs veids kā veidot uzkrājumu. Kā iepriekšējās nodaļās noskaidrots banku meitas uzņēmumu fondu pārvaldnieki strādā profesionāli un ilgtermiņā pastāv iespēja nopelnīt vairāk kā uzkrājot uz paredzamiem procentiem.

2.6. Bankas brokeru pakalpojumi ieguldījumi finanšu instrumentos

Bankas piedāvā klientiem iegādāties vērtspapīrus. Tādēļ, maza daļa privātpersonu pievēršas ieguldījumiem vērtspapīros, tādejādi riskējot par labu lielākam ienesīgumam. Bankai darbība izpaužas kā starpnieks, slēdzot vērspapīra iegādi starp klientu un biržu.

2.6.1. Ieguldījums akcijās

Izveidojot Bankā vērtspapīru kontu paveras plašs uzņēmumu akciju skaits kur ieguldīt. Šis tirgus pieprasītāks liktos privātpersonām, kas nodarbojas ar finansēm vai lielā mērā ir zināšanas un laiks ko tām var atvēlēt. Lai gūtu optimālu atdevi no vērtspapīru tirgus jāvēro tā attīstība.

---

⁶⁹ SEB Bankas, Dzīvības apdrošināšana ar uzkrājumu: Pieejams: <https://www.seb.lv/apdrosinasana-ar-uzkrajuma-veidosanu/dzivibas-apdrosinasana-ar-uzkrajumu#kalkulators> (Skatīts 01.05.2018)

2.17. att. Baltija Biržas un Rīgas biržas attīstības tendences no 2013.g. līdz 01.05.2018⁷⁰

Tomēr pieprasījums pēc uzņēmuma akcijām parādījies pēdējos gados. Kā zināms MADARA Cosmetics biržas kotācijas brīdī tieši pēc šī uzņēmuma akcijām bija milzīgs pieprasījums tieši no privātpersonu puses. Kā arī nesenās HansaMatrix kotācija kas pierādīja ka ir iespēja uzņēmuma kotēties biržā, piesaistot papildus naudas līdzekļus. Pateicoties šiem diviem pēdējo gadu piemēriem viennozīmīgi liek noprast par labu privātpersonu investēšanas paradumiem.

Baltijas biržas attīstība notiek lēnām tomēr ir redzamas ļoti labas pazīmes. Kā arī Latvijas valsts saeima cenšas panākt lielo uzņēmumu pievienošanos tai. Kas būtiski varētu palielināt tirgus attīstību, piesaistot jaunus investorus, kā arī veicināt uzņēmuma attīstību.

2.6.2. Obligāciju tirgus tendences

Otrs vērtspapīrs ko piedāvā banka ir obligācijas. Bankas kā brokeris piedāvā gan Baltijas valstī pieejamās, gan protams arī pasaules pieejamās biržas obligācijas.

Obligāciju ilgums variē gadiem ejot. Bet kā primārais ir ilgtermiņa vērtspapīra iegāde, no 1-5gadiem. Kas sniedz salīdzinoši vidējus kupona ienākumus, pret mazām riska iespējām uzkrājuma veicējam. Termiņa beigās tiks saņemts gan pēdējais kupona maksājums, gan investīciju nominālvērtības atmaksa. Kas ļaus uzkrājuma veicējam, izvērtēt jau jaunus prospektus, gan jauno investīciju daudzumu.

⁷⁰ Nasdaqbaltic, Baltijas tirgus indeksi. Pieejams:

http://www.nasdaqbaltic.com/market/?pg=charts&lang=lv&idx_main%5B%5D=OMXBBGI&idx_main%5B%5D=OMXR&add_index=OMXBBPI&add_equity=LT0000128696&period=other&start=01.01.2017&end=21.04.2018 (Skatīts 21.04.2018)

Valsts parāda vērtspapīri (Saīsinātais saraksts)⁷¹

Nosaukums	Kupona likme	Emitēts	Dzēšana ↑	Nomināls
Lithuanian Gov. 3Y Bond 63001	0,3%	20.05.2015	20.05.2018	100 EUR
Latvian Gov 11-year T-bond 59...	5,625%	10.08.2007	10.08.2018	0,01 EUR
Latvian Gov. 5-year T-bond 570... LP	2,125%	04.10.2013	04.10.2018	0,01 EUR
Lithuanian Gov. 5Y Bond 60514	2,6%	31.10.2013	31.10.2018	0,01 EUR
Latvian Gov. 3-year T-bond 560... LP		12.02.2016	12.02.2019	1 000 EUR
Lithuanian Gov. 3Y Bond 63002	0,6%	30.09.2015	30.03.2019	100 EUR
Lithuanian Gov. 3Y Bond 63003		01.06.2016	01.06.2019	100 EUR
Latvian Gov 11-year T-bond 59...	6,75%	04.07.2008	04.07.2019	0,01 EUR
Lithuanian Gov. 7Y Bond 60707	3,1%	04.03.2013	30.08.2019	0,01 EUR
Lithuanian Gov. 7Y Bond 60706	3,7%	02.11.2012	25.10.2019	0,01 EUR

Autoram pētot Nasdaqbaltics parāda vērtspapīru piedāvājumu var nonākt pie vienota secinājuma. Bankas klientam pastāv divas izvēles ieguldīt valsts vai korporatīvajos parāda vērtspapīros. Zinot cik nemitīgi mainās ekonomika, procentu likmes un likumi. Parasts iedzīvotājs nespēj konkrēti spriest par nākotnes finanšu instrumentu cenām, jo gan kopējais, gan valsts ekonomikas tirgus strauji mainās. Jāatceras gan, ka ekonomika attīstās cikliski un pēc vairāku gadu kāpuma var sekot kritums.

Nasdaqbaltics biržā ir pieejami gan Lietuvas kā arī Latvijas valsts parādzīmes, ar dažādām nomināl vērtībām un kupona likmēm. Procenta likmes ir atkarīgas gan no dzēšanas termiņa ilguma, gan arī no nominālvērtības. Kā redzams 2.18. tabulā, kupona likme ir diezgan liela, pateicoties tam ir iespēja iegādāties šādu vērtspapīru, kur ir garantēts ienesīgums, gan arī mazināts risks, jo tā emitents ir valsts.

⁷¹ Nasdaqbaltic, Regulētā tirgus valsts parāda vērtspapīri. Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?pg=bonds&lang=lv> (22.04.18)

Korporatīvie parāda vērtspapīri (Saīsinātais saraksts)⁷²

Nosaukums		Kupona likme	Emitēts	Dzēšana ↕	Nomināls
BIB 2.1% 21/06/18 USD		2,1%	21.06.2016	21.06.2018	1 000 USD
ABLV FXD USD 110718	⊕ ⊖	1,85%	11.07.2016	11.07.2018	1 000 USD
ABLV FXD EUR 110718	⊕ ⊖	0,7%	11.07.2016	11.07.2018	1 000 EUR
Elko Grupa 8% 3Y bond		8%	16.10.2015	16.10.2018	1 000 EUR
Capitalia 12% bond		12%	01.09.2014	25.10.2018	1 000 EUR
ABLV FXD USD 311018	⊕ ⊖	1,85%	31.10.2016	31.10.2018	1 000 USD
ABLV FXD EUR 311018	⊕ ⊖	0,7%	31.10.2016	31.10.2018	1 000 EUR
ExpressCredit 14% 5-year bond		14%	15.11.2013	25.11.2018	150 EUR
ABLV FXD USD 270219	⊕ ⊖	2,25%	27.02.2017	27.02.2019	1 000 USD

Piedāvājuma klāstā arī ir atrodami korporatīvie parāda vērtspapīri, ar izteiktu lielāku ienesīgumu. Kā arī lielākām nominālvērtības summām. Šāds paradoks novērojams pateicoties biržas emisijas uzcenojumam. Lai uzņēmums spētu emitēt obligācijas jāspēj arī nosegt dažādas izmaksas, kas saistītas gan ar iekļūšanu biržā, gan arī ar pašu emisiju.

Lielāks ienesīgums ir redzams tieši šajā korporatīvajā segmentā, tādēļ ka, uzņēmumi izdod obligācijas lai veicinātu sava uzņēmuma attīstību. Gūtu papildus ienākumus lai attīstītu to. Izmaksājot konkrētā datumā obligāciju īpašniekiem zināmu procenta likmi. Tādējādi ilgtermiņā uzņēmumam ir papildus līdzekļi lai veicinātu savu uzņēmējdarbību. Kas ietekmē pozitīvi gan uzņēmumu, gan arī valsti kopumā.

Kā var novērot 2.19. tabulā, ABLV bankas obligācijas ir bloķētas. Sakarā ar 2018. gada likvidācijas procesa sākumu, kas būtībā liedz klientiem veikt jebkādas darbības ar šīm obligācijām. ABLV bija viens no aktīvākajiem obligācijas emitentiem tieši korporatīvajā sarakstā.

⁷² Nasdaqbaltic, Regulētā tirgus korporatīvie vērtspapīri. Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?pg=bonds&lang=lv> (22.04.18)

2.7. Uzkrājums zeltā

Autoram pētot banku uzkrājumu piedāvājumu, nevar nepamanīt ka divās no sešām pētāmajām bankām piedāvā ieguldījuma iespējas zeltā. Šī uzkrājuma tirgus mazā tomēr salīdzinoši senā vēsture dod klientiem iespēju iegādāties un turēt zeltu bankas seifā.

2.20. att. Zelta cenas izmaiņas par vienu gramu no 2009.g.1.cet. līdz 2018.g.1.cet.⁷³

Citadeles banka kā arī Rietumu banka piedāvājuma klāstā var atrast ieguldījumu zeltā. Tomēr izteiktu popularitāti šis ieguldījums nav sasniedzis. Citadeles bankas piedāvā iegādāties dažādu vērtību nominālus zeltu, kas var sākties no 5.gramiem līdz pat 1.kilogramam. Kas ir diezgan liela variācija bankas ieguldījuma apjomā. Ka otrā banka, Rietumu ir izvēlējusies savādāku politiku attiecībā uz zeltu. Sākot no 1oz, jeb 31.1035.gramiem kā arī 100.gramiem. Kas ir izteikti lielāks starta kapitāls ieguldījumam zeltā.

Autoram pētot 2.20. attēlu būtiski iezīmējas gan zelta cenas pēdējo gadu stabilitāte, gan arī cenas pakļaušanās pasaules finanšu tirgus svārstībām, kas ir novērojams 2012.gadā. Tieši pēdējos gados zelta svārstība ir bijusi 10Eiro robežās. Kas parāda zelta cenas zināmu stabilitāti. Apzinoties, akciju cenas izmaiņas, kas dienas laikā var sarukt krasi ātrāk.

Zelts mūžam ir izcēlies ar savu augsto likviditāti, vienmēr pastāvot pieprasījumam pret to. Tādēļ daudzi investīciju fondi tieši iegādājas zeltu kā daļu no savas diversifikācijas lai nodrošinātu paredzamu ienesīgumu, kā arī krīzes situācijā ātri realizējamu finanšu ieguldījumu. Kā arī pastāv zelta ierobežojuma uzskats, būdams iegūstams resurss vienā mirklī tas var būt vairāk neiegūstams. Palielinot tā cenu. Tādejādi zelts uzskatāms ar ilgtermiņa ieguldījumu, cenai pakāpeniski augot.

⁷³ Tavex, Zelta un sudraba grafiki. Pieejams: <https://tavex.lv/zelta-un-sudraba-cenu-grafiki/> (Skatīts 01.05.2018)

3. PRIVĀTPERSONU UZKRĀJUMU TENDENCES LATVIJĀ

Analītiskajā daļā tika aplūkots, uzkrājumu piedāvājums no Latvijas sistemātiski svarīgajām bankā, to darbība pēdējos gados, kā arī ienesīgums un nākotnes uzkrājumu priekšrocības. Balstoties uz dažādu statistikas avotu rezultātiem, kā arī bankas pārskatiem, kas tiek atspoguļoti internetā. Autors izstrādāja aptaujas anketu, lai noskaidrotu iedzīvotāju uzkrājumu paradumus, viedokli kas iespaido respondentus pret uzkrājumu veidošanu, kā arī cik lielu daļu ikmēnesi tiek atlikti uzkrājumu veidošanā (sk. 1. pielikumu).

Aptaujas uzdevums bija apkopot ne vien noteiktu skaitu privātpersonu, bet arī aptver pēc iespējas lielāku vecumu grupu. Lai autors spētu izteikt precīzākus secinājumus par privātpersonu uzkrājumu tendencēm. Tādejādi aptauja tika publiskota internetā, lai aptvertu lielāku daļu dažādu paaudžu iedzīvotājus, no dažām finansiālām kā arī sociālām grupām.

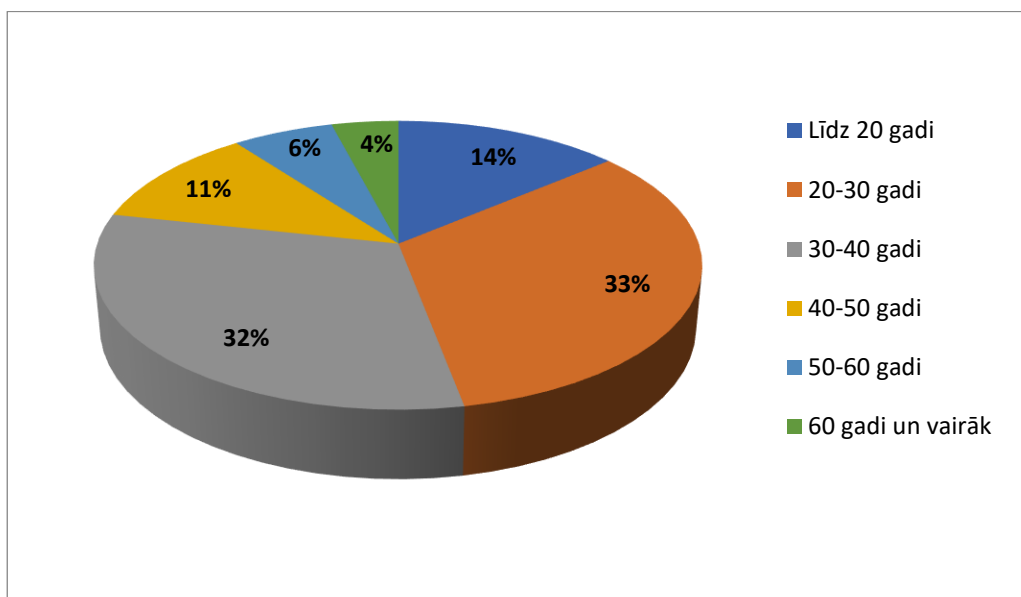
Aptaujas laika posms bija no 14.04.18 līdz 01.05.18 un šajā pusmēneša periodā, anketa tika aizpildīta 194 reizes, no kurām 118 atbildes sniedza vīrieši un 75 atbildes sniedza sievietes. Aptauja tika izveidota elektroniskā veidā ar www.google.lv veidlapu palīdzību, kas vienā laikā nodrošināja aptaujāto anonimitāti, kā arī aizsargāja Latvijas banku intereses neskarot tās reputāciju. Aptauja tika izplatīta autora sociālajā tīklā, kā arī caur paziņu loku nosūtot ar e-pasta palīdzību.

Aptauja sastāvēja no 18 dažādiem jautājumiem par uzkrājumiem. Aptaujas sākums tika veltīts respondenta dzimuma, kā arī vecuma noteikšanai. Tālāk pārejot jautājumiem par uzkrājumiem. Aptaujas aprakstā autors norādījis, ka aptauju lūgums aizpildīt Latvijai sistemātiski svarīgo banku klientiem, kas sevī ietver Swedbank, SEB Banku, Citadeles banku, Rietumu banku, kā arī Luminor jaunizveidoto banku. Autoram nepieciešamas precīzas respondentu atbildes, lai sasniegtu pēc iespējas ticamākus datus. Autoram apzinoties iedzīvotāju tendenci neizlasīt aprakstus līdz galam, tika iekļauti papildus jautājumi lai atsijātu citu bankas klientus. Un tādā veidā noskaidrojot, kādas bankas klients respondents ir, kā arī kādēļ tieši šis bankas piedāvājums ir saistošs. No 194 kopējām respondentu atbildēm 10 atbildes bija attiecināmas uz citu banku klienta loku.

Pēc aptaujas ievada aizpildīšanas, seko vairāki jautājumi par tieši uzkrājumu veidošanu un to ietekmējošajiem faktoriem. Lai redzētu tiešo respondentu viedokli šajā jomā. Tika arī noskaidrots procentuālais uzkrājumu lielums, kā arī privātpersonu atvēlītais laiks savu finanšu plānošanai.

3.1. Respondentu vecuma sadalījums

Aptvert dažādu vedumu grupas bija viens no svarīgākajiem faktoriem aptaujas taisīšanas brīdī. Tādejādi panākot, ka tiek aptverts pēc iespējas lielāks respondentu vecums, sākot respondentiem līdz 20 gadiem beidzot ar respondentiem kas ir vecāki par 60 gadiem. Panākot lielāku vecuma variāciju, atbildes būs dažādākas, jo dažādi noguldījumi ir attiecināmi uz dažādu ieguldītāju grupu.

3.1. att. Respondentu sadalījums pa vecuma grupām

No kopējo respondentu saraksta visvairāk respondentu ir attiecīgi 20-30 gadu, kā arī 30-40 gadu grupā. Pārējās trīs grupas ir aptuveni 10 % robežās, bet vismazāk ir 60 gadu un vairāk vecuma grupā, kur ir 4% no kopējā apjoma. Attiecīgi šo faktu var izskaidrot ar vecāku ļaužu sociālo portālu neizmantošanu.

Kā iesākumā jāapskata arī variācijas jautājumu, kur tika atsijāti ne citu banku klienti. Respondenti sniedz 10 atbildes kas netika saistītas ar pētāmo banku uzkrājumu jautājumiem. Aptaujāto loks aptver dažādu Latvijas mazāku banku saimi, kā primārās izvirzot BlueOrange Bank un arī Meridian Trade Bank. Kas liecina par sava veida pievilcīgumu pret citām mazākām bankām un to piedāvājumam. Noskaidrojot, “Kādēļ tieši šī bankas izvēle” atbildes bija dažādas, kā primārā atbilde izriet dotās bankas piedāvājuma klāsta.

Tieši šogad novērojama mazo banku aktivitāte. ABLV bankas likvidācijas procesam sākoties lielāka uzmanība pievērta mazo baku rezidentu skaitam. Šīm bankām ir izteiktas nerezidentu noguldījumu darbības. Latvijas valdība ir izteikusi priekšlikumu palielināt rezidentu skaitu tieši šādās bankās, lai tā netiktu aizvērtas. Tādejādi tiek izstrādāti jauni

biznesa modeļi, lai piesaistītu jaunu klientu skaitu. Dotais modelis strādā, pateicoties 3.3 attēlā iegūtajiem rezultātiem, kur liela daļa respondentu ir nesen kļuvuši par kādas no bankas klientiem.

3.2. Privātpersonu uzkrājumu veidošanas tendences

Pateicoties iepriekš minētajiem jautājumiem un atsijājot ne citu banku klientu skaitu. Ir iespējams ar lielāku pārliecību sacīt, ka iegūtie dati ir ticami un patiesi. Gadu vispārīgais sadalījums aptver visas pētījumam nepieciešamās vecuma grupas. Autors spēs izteikt secinājumus par attiecīgajām vecuma grupām, kā arī izteikt priekšlikumus balstoties uz šo informāciju.

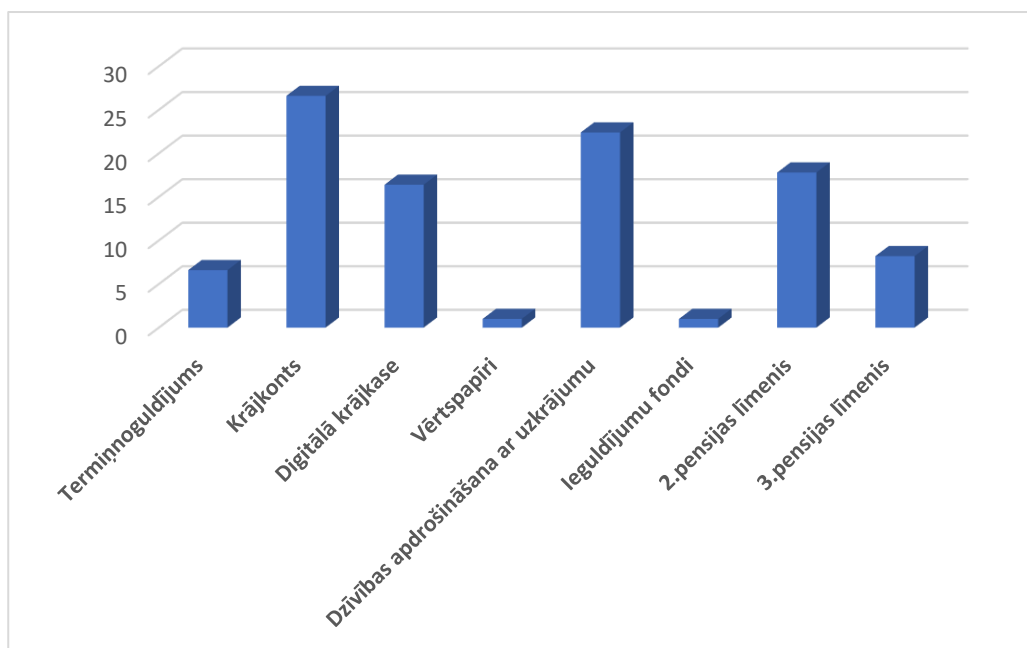
Autora primārais jautājums bija “Vai Jūs veicat uzkrājumus bankā”, kur no visu atbildētāju klāsta 89,7% atbildēja “Jā”, bet 10,3% atbildēja “Nē”. Autoram pētot respondentus kas nav veikuši uzkrājumus, atbildes dalās dažādās kategorijās.

- Populārākā atbilde “Neuzticība banku sistēmai”, var būtiski saprast. Nesenie notikumi banku sektorā, ar ABLV likvidācijas procesu. Iepriekš ABLV bankai būdamai sarakstā kā vienai no sistemātiski svarīgajām bankām. Kā arī dažādām spekulācijām par Latvijas bankas prezidenta darbībām nenes slavu Latvijas bankām. Tādejādi, lielai daļai iedzīvotāju pazūd vēlme, kā arī uzticība ieguldīt savus līdzekļus bankās.
- Daļēti otrajā vietā, respondenti atbildes norāda “Bankas piedāvājums nešķiet pievilcīgs”, parāda pašreizējo situāciju banku sektorā, kur noguldījumiem ir pārāk zemi procenti lai gūtu kādus ienākumus.
- Atbilžu lokā ir pieminēts “Nepietiekami naudas līdzekļi”, parāda ka daļa no respondentiem nepietiek līdzekļu uzkrājumam, kas var būt saistīts ar personīgajiem parādiem vai arī ar līdzekļu trūkumu. Dzīvojot “no algas līdz algai”.
- Pēdējā atbilde norāda “Nepietiekamo laiku vai vēlmi uzkrāt naudu”, parāda daļu iedzīvotāju kas uzkrājumiem pievērš uzmanību, nauda attiecīgi tiek turēta norēķinu kontā vai arī tiek turēta mājās.

Respondentu atbildes aptver gan kopējās sistēmas problēmas, gan personiskās. Tādejādi viennozīmīgi par labu vienai pusei nav iespējams lemt. Tomēr, kā lielākais izriet neuzticība banku sistēmai. Kas būtiski parāda Latvijas iedzīvotāju nostāju, pieminot 2008. gada finanšu krīzes ietekmi. Kā zināms, Parex bankas un arī Latvijas krājbankas bankrots

atstājis būtiskas sekas uz banku klientiem. Un 2018. gada sākuma banku sektora lejupslīde, kur ABLV banka pēkšņi piedzīvo likvidācijas procesu, kā arī Latvijas Bankas prezidenta apsūdzības. Šādas negatīvas ziņas, kā arī likvidācijas procesi parāda iespējamās pēkšņās svārstības bankas sektorā.

Pētot tālākās atbildes par uzkrājumu veidiem, autors ievietoja aptaujās visus sistemātiski svarīgās bankas privātpersonu uzkrājumu produktus. Lai noskaidrotu attiecīgi katra uzkrājuma produkta, respondentu izmantošanas daudzumu.

3.2. att. Respondentu sadalījums pa Latvijas sistemātiski svarīgo banku uzkrājuma veidiem

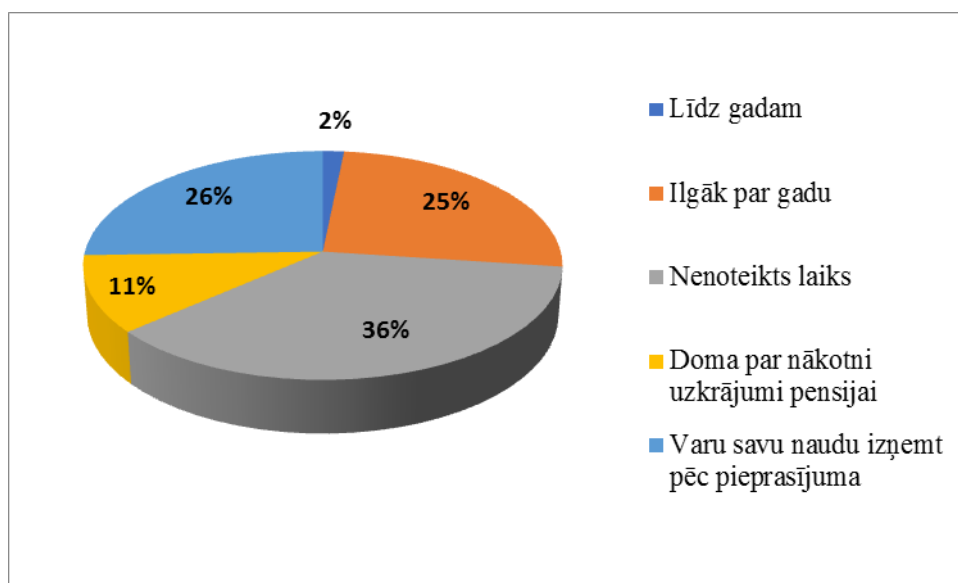
Respondentu atbildes būtiski parāda pašreizējo situāciju valstī, bankas klientu uzkrājumu paradumus, kur vairums iedzīvotāju tur savus uzkrājumu krājkontā, ar diezgan zemu procenta likmi. Bet klientiem pastāv iespēja dažu dienu laikā tikt pie ieguldītās naudas. Tādejādi pastāv drošības sajūta. Nauda stāv uz pieprasījuma. Tieši tas pats attiecināms uz digitālo krājkontu. Kas SEB Bankas pakalpojumu, kā arī citu Citadeles bankas, klāstam pievienojies pagājušā gada vasaras sākumā. Un iegūst aizvien lielāku popularitāti, gan jauniešu starpā, gan vecāku iedzīvotāju vidū.

Daudzi respondenti 22,4% ir atbildējuši “Dzīvības apdrošināšana ar uzkrājumu”, kas lēnām pārņem klientus no apdrošināšanas kompānijām. Bankai šo produktu sniedzot vienviet, atvieglojot dzīvi klientiem. Pastāv arī izvēle veidot uzkrājumu ar garantētu ienesīgumu vai arī ieguldīt fondos. Tādēļ vienā laikā tiek apvienoti dažādi produkti sniedzot klientiem lielāku variāciju izpausties. Pateicoties Latvijas valsts nodokļu politikai, kur iespējams atgriezt daļu

ieguldītās naudas. Ir kā stimuls iedzīvotājiem veikt tieši šajā uzkrājuma produktā ieguldījumus.

Kā nākošie stabi varētu teikt apvienoti ir gan 2. pensiju, gan 3. pensiju līmenis. Attiecīgi ar 17,8% un 8,2% no kopējā apjoma. Aptuveni ceturtdaļa no kopējiem respondentiem domā par nākotnes uzkrājumiem attiecībā uz pensiju. Kas arī sakrīt ar respondentu vidējo vecumu 30-40 gadi. Kad tieši šī uzkrājumu piedāvājums attiecīgi vecuma šeit piemērotāks.

Pēdējie trīs bankas pakalpojumi tiek izmantoti vismazāk, atbilstoši to ietvertajiem riskiem, kā arī vajadzīgajam laikam ieguldījuma veikšanai. 6,6% aptaujāto izmanto termiņnoguldījumu, kas vistīcāmāk norāda uz ASV dolāru noguldījumu, kam ir izdevīgākais procentuālais ienesīgums, attiecīgi EUR valūtā tas ir 0,00%. Kā arī ieguldījumos vērtspāpiros attiecīgi akcijās un obligācijās, respondenti ir atbildējuši ļoti maz. Kas norāda par mazo pieprasījumu tieši pret šo uzkrājuma veidu. Neviens no respondentiem nav norādījis uzkrājumu zeltā.

3.3. att. Respondentu uzkrājumu paredzamais laiks

Autoram pētot respondentu atbildes diagrammu par uzkrājumu paredzamo laika periodu. Vieglāk būs izprast 3.2. attēlā redzēto informāciju, pateicoties laika iegūtajiem datiem par laika periodu, var spriest par uzkrājumu paradumiem.

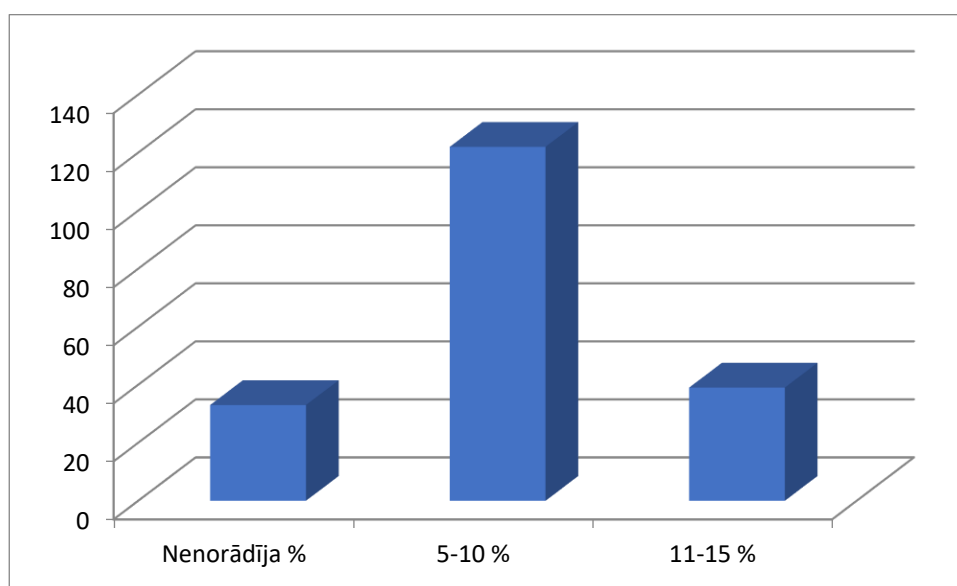
36,5% uzkrājumus veic uz nenoteiktu laiku, kā arī 25,5% veic uzkrājumus ar domu, ka nauda būs pieejama pēc pieprasījuma. Tādejādi parādot vienādo korelāciju ar uzkrājumu krājkonta dominanci respondentu starpā. Būtībā iegūtie dati liecina par privātpersonu

nenoteikto uzkrājuma laiku, kur bankas klientam ir iespēja dažu dienu laikā pēc vajadzības izņemt naudu.

Ceturtda daļa respondentu veic uzkrājumus ilgāk par gadu. Norāda uz apzinātu uzkrājumu veidošanu..

11% respondentu atbildējuši, ka domā par nākotni veic uzkrājumus pensijai. Kas atbilst iepriekš redzamajai pensiju uzkrājumu novērtējumam. Balstoties uz to ka vidējais respondentu vecums ir 30-40 gadi, liela daļa tikai pašlaik sāk domāt par uzkrājumu pensijas vecumam. Tādējādi lēnām šī tendence uzlabotos.

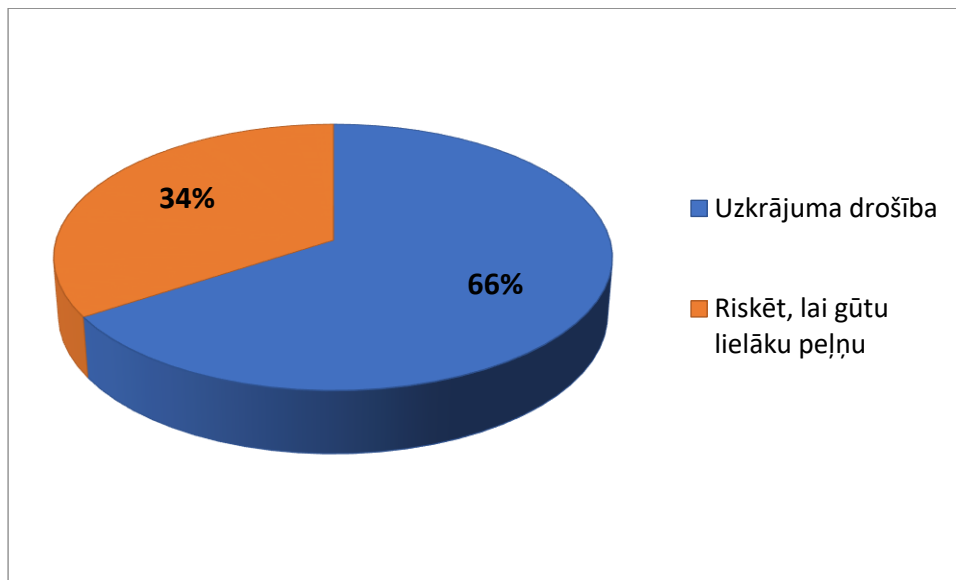
Balstoties uz respondentu atbildēm par procentuālo daļu kas katru mēnesi tiek atlikti no algas uzkrājumu veidošanai. Atbildes ir ļoti atšķirīgas diapazonā no apmēram (5-15%).

3.4. att. Procentuālā daļa no algas, kas tiek atvēlēta uzkrājumu veidošanai

Atšķirība novērojama pateicoties respondentu izvēlētajam uzkrājuma mērķim. Katram no bankas produktiem ir atšķirīgas papildināšanas iespējas, tādējādi katru mēnesi iemaksa tajā var atšķirties. Termiņnoguldījumam iemaksa notiek uzreiz, tādējādi ikmēneša maksājumi netiek atlikti. Kā zināms krājkontam, abiem pensiju līmeņiem uzkrājums tiek papildināts katru mēnesi. Bet lielākā variācija pastāv jaunākajam produktam digitālajai krājkontam kur ieguldījuma apjoms variē no klienta pirkuma daudzuma ar norēķinu karti.

Svarīgs aspekts ir arī ieguldītāja iekšējā psiholoģija un attieksme pret ieguldītajiem līdzekļiem. Kā iepriekš noskaidrots liela daļa aptaujāto tur līdzekļus krājkontā, kā arī izmanto citus drošus uzkrājumu veidus. Ko arī atspoguļo respondentu 66% atbildes, ka labāk izvēlēties drošāku uzkrājumu veidu nevis riskēt ar saviem naudas līdzekļiem lai sasniegtu lielāku peļņu.

3.5. att. Respondentu izvēle starp ieguldītās naudas ienesīguma vai drošību

Aptuveni 34% respondentu būtu gatavi riskēt ar savu ieguldīto naudas daļu, lai gūtu lielāku peļņu. Tieši šī atbilžu daļa sniedz vienu no būtiskākajiem spriedumiem par pašreizējām banku piedāvātājiem uzkrājumu procentiem. Lielai daļai uzkrājumu ir zemas procentu likmes, tādejādi iedzīvotāji no noguldījuma ienesīguma nesagaida lielu peļņu. Nerunājot par akcijām, kur akciju svārstīguma un iespējamo dividenžu iespaidā iespējams iegūt lielāku ienesīgumu nekā tradicionālajos uzkrājumu produktos.

Tomēr riskam pretī stāv drošība. Ko respondenti ir atbildējuši visvairāk. Panākot ka diži uz ieguldījuma ienesīgumu necer. Tādejādi labāk tur naudu drošībā banka pie zemām procentu likmēm, nekā mājās kādā no atvilktņēm.

Tādejādi aptaujā tika iekļauts jautājums par bankas informatīvajiem rakstiem un ziņām klientiem. Vai šāda informācija palīdz klientiem izprast uzkrājumu struktūru un darbību, kā arī vai bankas sniedz aktuālāko informāciju par pašreizējo situāciju valstī saistītu ar finansēm.

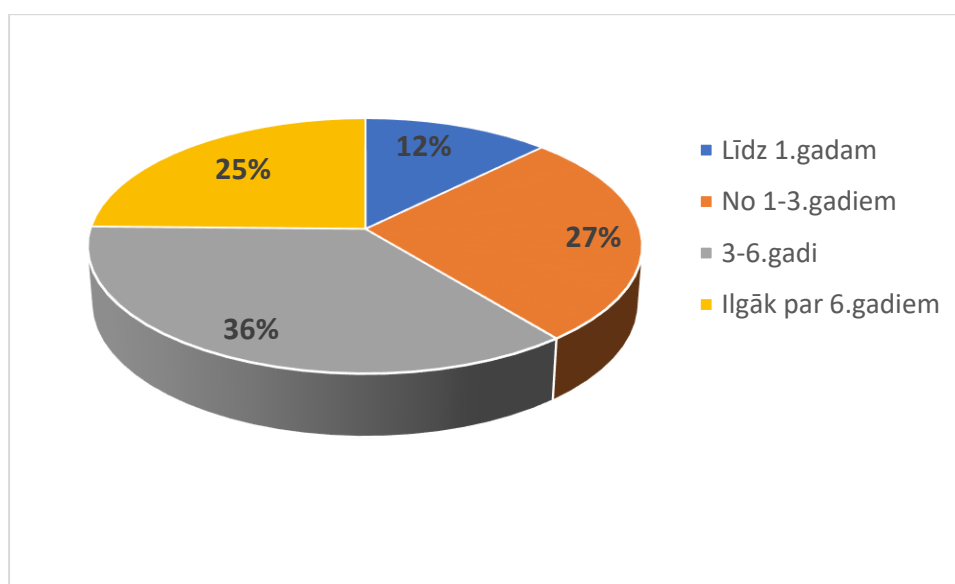
41.3% aptaujāto ir apmierināti ar bankas sniegto informāciju un vēlmi izskaidrot katra uzkrājuma būtību. Bankas nepārtraukti publicē dažādus rakstus lai informētu iedzīvotājus par dažādām izmaiņām, gan valsts sistēmā, gan arī bankas iekšienē. Samazinot tādejādi oficiālā rakstura kontaktu starp banku un klientu. Viens no mērķiem ir likt klientus izprast dažādus procesus, kas saistīti ar to pakalpojumiem, kurus tie izmanto. Kā arī internet bankas biežie ziņojumi, par dažādiem atgādinājumiem kas atvieglo klienta dzīvi.

Trešā daļa respondentu sniedza neitrālas atbildes, ka būtiski neietekmē vai arī neiedziļinās bankas izdotajos materiālos.

Atlikusī daļa sniedza negatīvas atbildes par bankas informatīvajiem materiāliem, lielākā daļa to nav attiecināma uz klienta izmantojamajiem uzkrājumiem. Kā arī dažādi ielūgumi kā arī piedāvājumi, kas nešķiet vajadzīgi tieši šai klientu daļai.

Tādejādi aptaujā tika iekļauts jautājums par bankas informatīvajiem rakstiem un ziņām klientiem. Lai noskaidrotu šo dažādo attieksmi pret bankas dotajām ziņām.

Dažādas atbildes respondenti sniedza par bankas klienta ilgumu. Šis ir viens no svarīgākajiem un aktuālākajiem faktoriem šobrīd banku sistēmā. Atbildes parādīs banku klientu nostāju, kā arī dažādās svārstības tendences.

3.6.att. Respondentu atbildes par bankas lojalitāti

Atbildot uz jautājumu par to, cik ilgu laiku respondents ir bankas klients, lielākā daļa ir atbildējuši no 3-6.gadiem. Tieši šie 36% respondentu ir izvēlējušies jaunu banku pēc 2008.gada krīzes. Tas nozīmē, ka trešā daļa klientu ir mainījušas banku balstoties uz iepriekšējo banku neesamību vai arī attiecīgās bankas piedāvājuma pievilcīgums

25% respondentu ir bankas klienti jau ilgāku laiku par 6.gadiem. Klienti rāda uzticību dotajai bankai. Kā arī dažādās banku sektora izmaiņas nav būtiski ietekmējušas attieksmi pret izvēlēto banku.

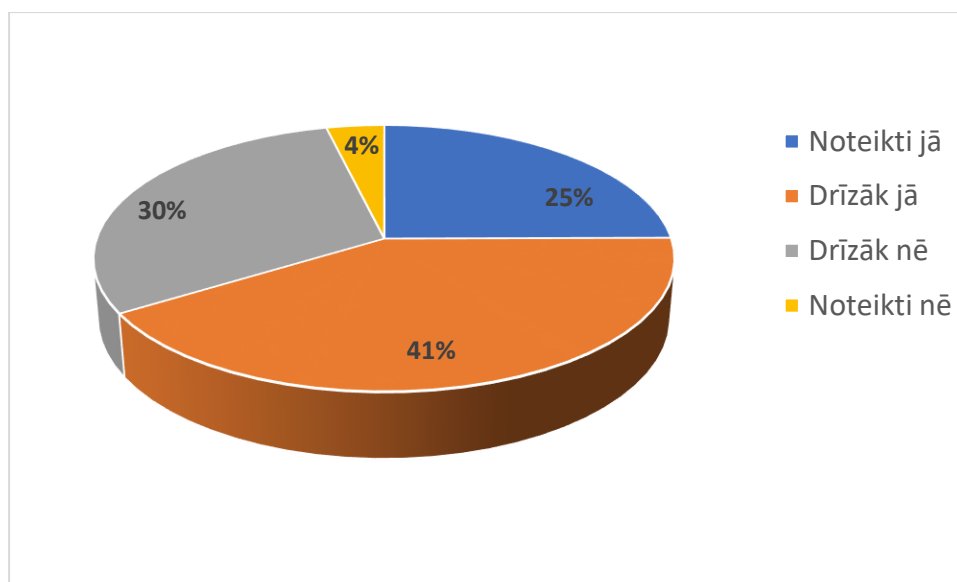
Attiecīgi 12% un arī 27% mainījuši banku nesen, kas izpaužas ar citu banku piedāvājuma klāsta pievilcīgumu. Kopā skaitot gandrīz puse no respondentiem ir jauni klienti bankā. Pēdējos gados šis faktors ir kļuvis par banku ikdienu. Katra banka cenšas piesaistīt pēc iespējas vairāk jaunu klientu. Pielāgojot uzkrājumu kā arī pakalpojumu veidus tieši klientam.

Kā arī autoram pētīt pašreizējo situāciju banku sektorā, novērojama klientu staigāšana no vienas bankas uz otru. Valdības nosacījumi par rezidentu skaitu palielināšanu bankā,

būtiski maina mazāku banku izdzīvošanas iespējas. Tādēļ, šobrīd ir novērojams fenomens, ka mazākas bankas piedāvā dažus noguldījuma veidus daudz izdevīgākus nekā visas sistemātiski svarīgās bankas. Mazās bankas samazina savu peļņu lai saglabātu savu darbību Latvijā.

Autora veidotais 3.7. attēls parāda pašreizējās bankas sistēmas fenomenu. Respondentu atbildes aptver visas iespējamās atbildes tādejādi var spriest dažādi.

Lielākai respondentu daļai 41% daļēji apmierina bankas piedāvātais uzkrājumu klāsts. Ceturtā daļa respondentu ir apmierināti ar savas bankas uzkrājumu piedāvājumu. Tādejādi, 66% respondentu kas snieguši pozitīvu atbildi var tikt attiecināms iepriekš parādītais 3.6. attēls. Kur aptuveni 61% respondentu ir savas bankas klienti ilgāku laiku. Ilgtermiņā nav mainījuši savus uzkrājumu paradumus, kā arī savu banku. Pret šādiem klientiem bankas attiecas savādāk, piedāvājot dažādus atvieglojumus, kā arī izdevīgākus nosacījumus. Parādot bankas cilvēcisko pusi, attiecībā pret klientu.

3.7. att. Cilvēku domas par banku piedāvāto uzkrājumu klāsta apmierinātību

Respondenti kas atbildējuši pretēji, teju 30%, veido svārstīgo bankas sektora daļu. Kas spēj nomainīt savu banku un aiziet tur kur piedāvājums ir atbilstoši to vēlmēm. Tas parāda ka trešā daļa no kopējiem respondentiem, var būtiski ietekmēt kopējās svārstības bankas sektorā. Nepaliekot pie vienas bankas, vienmēr meklējot kādu labāku risinājumu. Tas liedz bankām veidot ilgtermiņa mērķus attiecībā uz saviem ieguldījumiem, kā arī paredzamo klientu bāzi.

Autoram uzdodot jautājumu par veltīto laiku savu finanšu plānošanai. Atbildes bija ļoti dažādas. Aptuveni 10% respondentu īpašu uzmanību nepievērš savu finanšu plānošanai, dzīvo un pielāgojas pašreizējai situācijai. Tomēr lielāks skaits respondentu velta no 10-20minūtēm mēnesī, apdomājot savas pašreizējās finanses kā arī pievēršas mērķim uzkrāt. Kā arī aptuveni

8% respondentu ir norādījuši laiku ilgāku par 20min, kas norāda uz citu piedāvājumu izpēti, kā arī padziļinātu savu finansiālās situācijas izpēti.

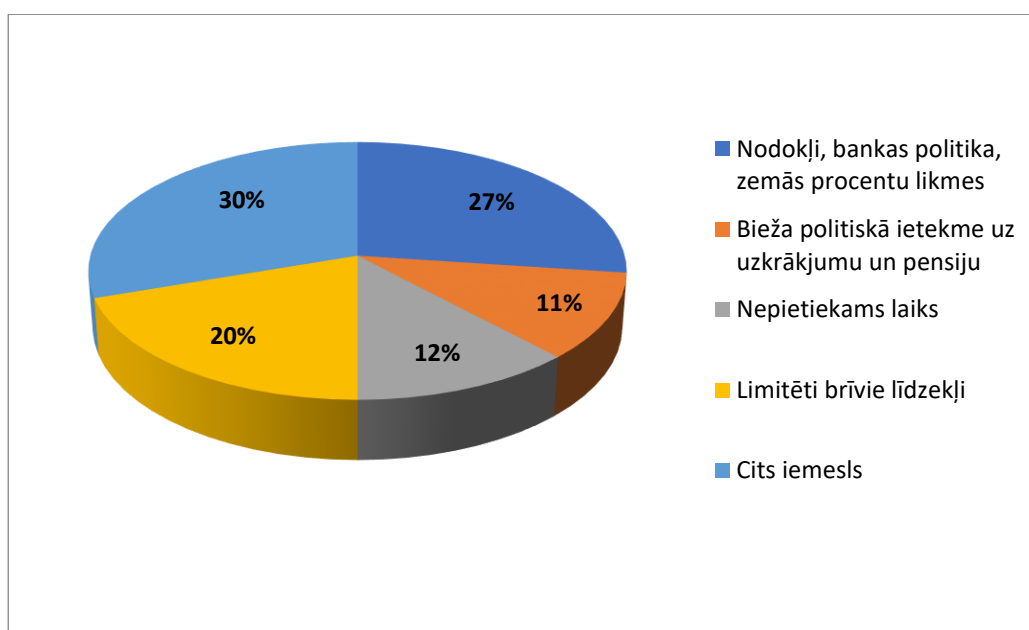
Svarīgs faktors ir laiks. Mūsdienās mainoties situācijām gan darba tirgū, gan makroekonomikas līmenī no tā nevar izbēgt. Tādēļ svarīgi ir cilvēkiem pievērsties tieši savu finanšu pārzināšanai. Kur attiecīgi zināms cik daudz ir iespējams uzkrāt un tērēt. Saglabājot labsajūtu sev.

3.3. Latvijas valsts ietekme uz privātpersonu uzkrājumu veidošanu

Veicot uzkrājumus, bankas klientam paveras plašs piedāvājuma klāsts kā izmantot sev pieejamos līdzekļus. Klients pats izvēlas kādu risku tas var uzņemties kā arī ar kādu naudas summu rīkoties. Svarīgi arī ir saprast visas privātpersonas iepriekš pieminētās darbības, ko ietekmē pašreizējā situācija valstī.

Pēdējos gadus Latvijas valsts banku sektors nepiedzīvoja krasas izmaiņas, darbojās stabili. Atbilstoši Eiropas centrālās bankas regulām. Šis gads parādīja pretējo, ka tomēr visa banku sistēma ir trausla. Sistemātiski svarīgā ABLV banka piedzīvoja krahu, nonākot likvidācijas procesā. Ka arī dažu citu mazāku banku problēmas ar ASV dolāru kontiem. Raisa lielas aizdomas gan pašreizējo klientu, gan potenciālo klientu lokā.

Tādejādi pēc autora domām, svarīgi izprast kāda ir pašreizējā situācija valstī attiecībā uz uzkrājumu veicināšanas traucēkļiem.

3.7. att. Respondentu atbildes par uzkrājumu veidošanas traucēkļiem

Ievietojot jautājumu aptaujā, autora mērķis bija noteikt kādi varētu būt iemesli kādēļ netiek veicināti privātpersonu uzkrājumi.

27% respondentu ir atbildējuši nemitīgas nodokļu un bankas politikas maiņa, kur pie zemām procentu likmēm, bankas klientam nav pievilcīgi ieguldīt bankā. Pašlaik no tradicionālajiem uzkrājumu veidiem krājkonti ir visienesīgākie, termiņnoguldījumam zaudējot savu popularitāti.

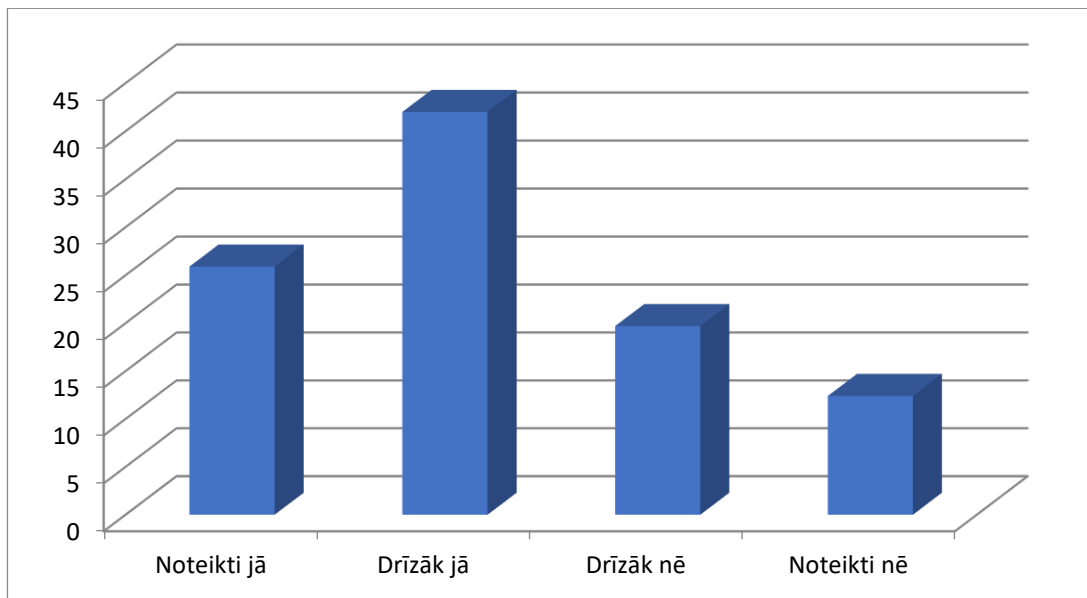
Aptuveni 11% norādījuši, pēdējo gadu izmaiņas pensijas sistēmā. Valdības darbības pēdējos gados tieši pensijas sistēmā, lika pārvērtēt bankas klientiem nepieciešamību ieguldīt tieši 2. kā arī 3.pensijas līmeni. Jo valdības darbības pret pašreizējiem pensionētajiem iedzīvotājiem zināmā mērā liecina par pensijas ienākuma nepietiekamību.

Piektā daļa aptaujāto norādījuši "Limitēti brīvie līdzekļi", kas ir gan uz privāto dzīvi balstīts, gan arī uz valsti balstīts faktors. Pakāpeniski šis faktors var samazināt savu vērtību, pateicoties kopējai valsts attīstībai, kā arī vidējās algas kāpšanai.

Lielākā daļa respondentu ir norādījuši "Citu iemeslu", kādēļ netiek veikti uzkrājumi, to varētu attiecināt gan uz privātpersonu iekšējo psiholoģiju, kā arī uz vispārējiem izdzīvošanas tēriņiem, kas saistīti ar personīgo privātpersonu dzīvi.

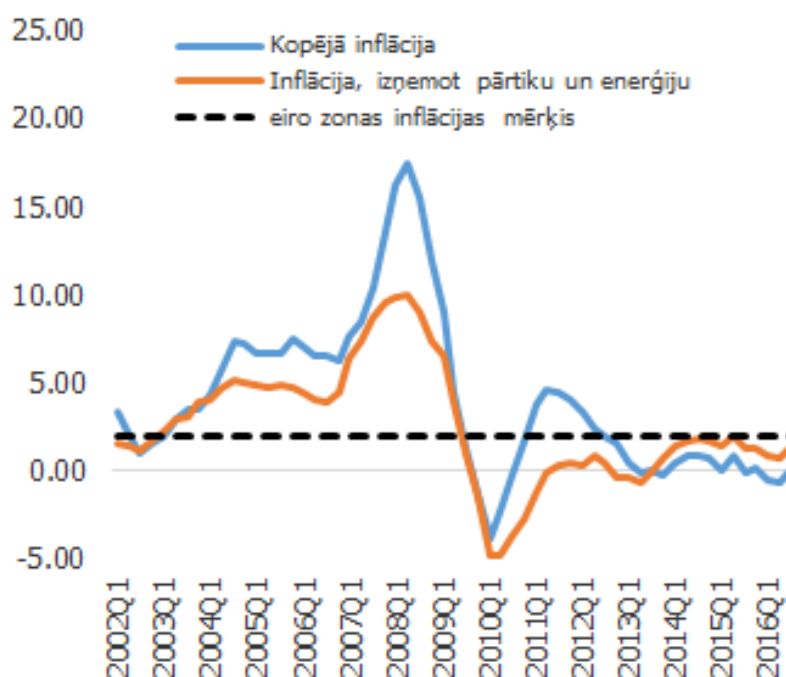
Kā svarīgu ar svarīgu jautājumu autors centās noteikt cik lielai daļai respondentu ir zināšanas par naudas vērtības izmaiņām laika periodā. Lielākā daļa respondentu ir atbildējuši par labu atbildei, par naudas vērtības samazināšanos nākotnē.

Tas parāda zināšanas vai arī iepriekšējo pieredzi attiecībā uz inflāciju. Kā arī liela daļa ir atbildējuši pretēji, liecinot par pretējo. Tomēr vērojot inflācijas ietekmi pēdējos gados uz ekonomiku, tā ir salīdzinoši maza, kā arī liels svārstīgums nav novērojams.

3.8. att. Respondentu atbildes par uzkrātā naudas vērtības samazināšanos nākotnē

Izlīdzinātās atbildes var skaidrot ar to, ka pēdējos gados Latvijā lielas inflācijas ietekmes uz ekonomiku nav bijušas. Latvijas valdība cenšas tuvojies eiro zonas inflācijas noteiktajam mērķim 2%. Tomēr lielai daļai iedzīvotāju, atmiņā palicis 2008. Gada pēkšņais krīzes inflācijas kāpums, kur inflācijas līmenis uzleca rekordlielos augstumos, kas novērojams 3.8. attēlā, 2008. gada pirmajā ceturksnī.

3.9. att. Inflācijas dinamika Latvijā no 2002.g. līdz 2016.g.⁷⁴

Latvijas valsts vadība pēc krīzes periodā strādāja ar visaugstāko atbildību. Atkopjoties no finanšu krīzes visātrāk, no visām Eiropas savienības valstīm.

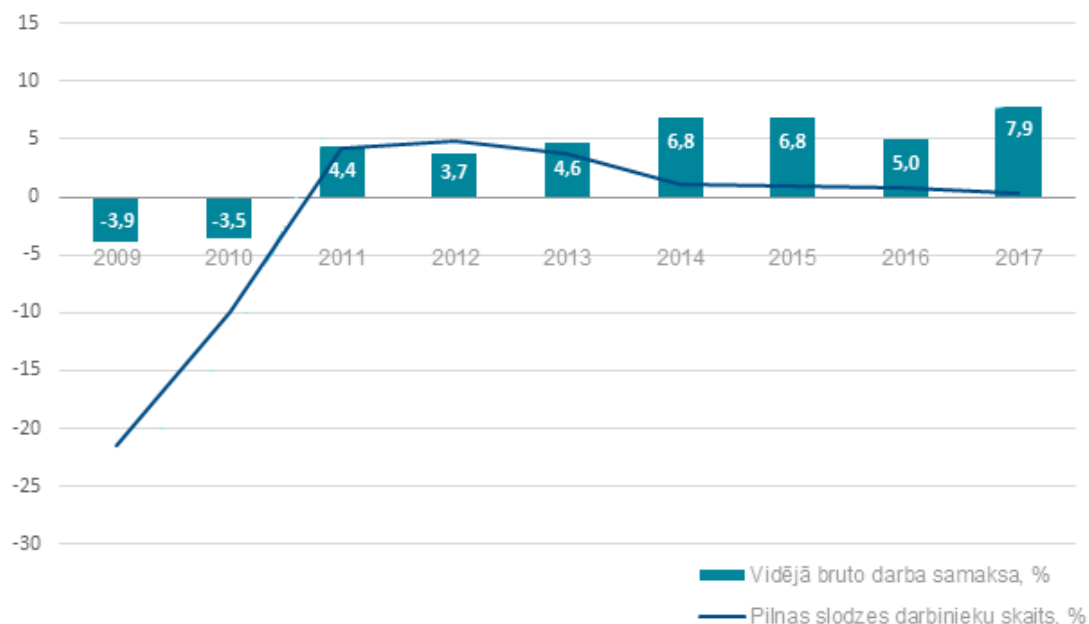
Pēdējos četros gados ir novērojama vienveidīga inflācijas attīstība. 2017. Gadā vidējais inflācijas līmenis bija 2,9%. Pērnā gada patēriņa cenu līmenim bija ļoti raksturīga iezīme, ka cenu svārstības pamatā ietekmēja pārtikas cenu kāpums, izskaidrojot gandrīz pusi no patēriņa cenu pieauguma kopumā. Pārtikas cenas vidēji palielinājās par 6,0%, tai skaitā, piena produkti, svaigie dārzeņi un sviests par attiecīgi 11,9%, 11,3% un 48,7%. Patēriņa cenu kāpumu pērnajā gadā ietekmēja arī būtisks degvielas cenu pieaugums par 8,3%.⁷⁵

Pamatojoties uz 2017 gada vidējās inflācijas rādītāju, kas pārsniedz par 0,9% vidējo Eiropas savienības inflācijas rādītāju. Latvijas banka veicina dažādus monetāros pasākumus lai stabilizētu inflācijas pieaugšanu, gan arī strauju krišanu. Kā arī lielu nozīmi atstāj Eiropas centrālās bankas regulas, kuras nepārtraukti tiek papildinātas ar jauniem normatīviem aktiem atbilstoši ekonomikas attīstībai. Tādejādi, autoram pētot 3.8. attēlu var novērot pēdējos gados inflācijas rādītāja stabilitāti. Eiropas savienības centrālās bankas darbojas atbilstoši pašreizējai situācijai tirgū.

⁷⁴ Bessonovs A. *Inflācija un ekonomiskā aktivitāte Latvijā*. Pieejams: <https://www.makroekonomika.lv/inflacija-un-ekonomiska-aktivitate-latvija-kas-mainijies-pedejo-15-gadu-laika> (Skatīts 01.05.18)

⁷⁵ Decembrī bija zemākā gada inflācija 2017.gadā. Pieejams: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/292573-fm-decembrī-bija-zemaka-gada-inflacija-2017-gada-2018> (Skatīts 31.04.18)

Latvijas ekonomiskā attīstība vienmērīgi turpina kāpt. Un lēnām sasniedz jaunas virsotnes. Kā novērojams dotajā diagrammā kur attiecībā pret iepriekšējo gadu pēdējos piecos gados vidējās bruto algas pieaugums ir ap 5%. Kas liecina par pareizu valsts valdības darbības virzienu. Kā arī vērojot pilnas slodzes darbinieku skaita pieaugumu pēc krīzes laikā, viennozīmīgi var teikt ka norisinās pozitīvas darbības Latvijas ekonomikā.

3.10. att. Mēneša vidējās bruto darba samaksas un pilnas slodzes darbinieku skaita gada pārmaiņas no 2009.g. līdz 2017.g. (procentos)⁷⁶

Pērn vidējā bruto darba samaksa valstī cēlās par 7.9% un sasniedza 926 eiro. Vidējā neto alga bija 676 eiro jeb 72,9% no bruto algas. Straujais algu kāpums un saspringtā situācija darba tirgū ir raksturīga visās trijās Baltijas valstīs. Pieauguma tempu veicina arī minimālās algas palielinājums šogad līdz 430 eiro, nosakot neapliekamo minimumu 200 eiro apmērā.⁷⁷

Pateicoties valsts darbībām attiecīgajā sfērā ir novērojams pozitīvs pieaugums, pakāpeniski palielinās arī iedzīvotāju dzīves līmenis. Kā arī palielinās atliktie ienākumi, parādās vēlme tērēt, nodrošinot dažādu finanšu segmentu attīstību. Veicinot kopējo makroekonomisko attīstību Latvijas valstī.

⁷⁶ Vidējā alga 2017.gads, centrālās statistikas pārvaldes dati. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/notikumi/vidēja-alga-2017-gada-926-eiro-47212.html> (Skatīts 25.04.18)

⁷⁷ Algu spiediens tuvojas maksimumam, SEB Banka ekonomiskā vide Latvijā. Pieejams: <https://www.seb.lv/info/ekonomiska-vide/algu-spiediens-tuvojas-maksimumam> (Skatīts 30.04.18)

Secinājumi

- Latvijas sistemātiski svarīgo banku klientu starpā, novērojams paradokss. Daļai bankas klientu nav uzticība vienai bankai. Klienti meklē sev labākos piedāvājumus, tādejādi migrējot no bankas uz banku.

- Veiktās anketēšanas rezultāti liecina, ka lielākā daļa privātpersonu izvēlas uzkrājumus banku krājkontos. Liekot bankām būt gatavībā, ka liela daļa klientu noguldījuma apjoma var tikt izņemta. Bankām jāveido rezerves šādiem gadījumiem, tādā veidā panākot to ka nauda netiek izmantota bankas peļņas nesošiem mērķiem. Iemesls šādai parādībai ir termiņnoguldījuma zemajās procenta likmes.

- Ieguldījumu fondi pēdējos gados uzrādījuši pārsteidzoši labus rezultātus, kas mainīs privātpersonu uzkrājumu paradumus. Gan tradicionālie obligāciju fondi, gan arī akciju fondi spītējot šī gada sākuma kritumam uzrāda stabilus rezultātus, kas pārspēj tradicionālo noguldījumu ienesīgumu vairākkārt.

- Viens no mazāk pazīstamākajiem uzkrājuma veidiem ieguldījums zeltā. Pēdējos gados nav novērojamas tā būtiskas svārstības cenas ziņā. Apzinoties, ka inflācija var ietekmēt naudas vērtību negatīvi nākotnē, pēc autora domām, tieši ieguldījums zeltā var saglabāt ieguldītās naudas vērtību. Kā arī pateicoties šī ieguldījuma augstajai likviditātes īpašībai vienmēr pastāvēs pieprasījums pēc tā. Kā arī bankas sniedz iespēju turēt iegādāto zeltu bankas piedāvātajos seifos. Tādā veidā saglabājot bankas klienta noguldījumu drošībā.

- Vērtspapīri izteiktu popularitāti guvuši pēdējos gados, Nasdaqbaltics biržai lēnām paplašinoties, pēdējie divi akciju emitenti sniedza pārsteidzošus rezultātus. MADARA cosmetics un Hansamatrix lielā ažiotaža pirms akciju emisijas un privātpersonu pieprasījums pēc šo uzņēmumu akcijām parāda privātpersonu vēlmi ieguldīt savus brīvos līdzekļus netradicionālos uzkrājumu veidos.

- Pamatojoties uz autora iepriekš teikto secinājumu par privātpersonu pieprasījumu pēc akcijām, Latvijas valsts valdība pašlaik vērtē un centīsies veicināt lielu gan valsts, gan privātu uzņēmumu pievienošanos biržai. Kas pievērstu privātpersonas jauniem ieguldījuma objektiem, tajā pašā laikā veicinātu gan valsts, gan citu lielu uzņēmumu attīstību. Tādā veidā veicinot makroekonomisko attīstību valstī.

- Pateicoties valsts nodokļu politikai, pastāv iespēja privātpersonām atgūt daļu no veiktajiem ieguldījumiem gan pensijas 3.līmenī, gan uzkrājošajā dzīvības apdrošināšanā. Veicot ikmēneša maksājumu kādā no izvēlētajiem uzkrājumu veidiem pastāv iespēja atgūt 20% no kopējās ieguldījuma vērtības.

- Latvijas sistemātiski nozīmīgo banku darbība stabila, kā arī to uzkrājumu piedāvājumu klāsts ir liels un nepārtraukti tas tiek papildināts. Kā piemēram digitālās krājkases pievienošanu pēdējā gadā, kas ļauj iedzīvotājam izvēlēties vispiemērotāko opciju tieši savu uzkrājumu veidošanā.

- Valsts valdība pēdējos gados ir strādājusi veiksmīgi, veicinot valsts ekonomiskās situācijas attīstību. Pārstrādājot nodokļu sistēmu, kas saistīta ar algas aplikšanu. Palielinot minimālo algu kā arī sniedzot lielāku atlīdzību par apgādājamo personu. Tādā veidā iedzīvotājiem palielinās ienākumi, palielinoties ienākumiem, palielināsies arī uzkrājumi. Tādēļ šāds pētījums būtu aktuāls arī pēc kāda laika perioda vai arī nākamajā gadā. Zinot to ka valsts ekonomika nestāv uz vietas. Mainīsies arī cilvēku uzkrājumu veidi.

Priekšlikumi

- Latvijas valsts vadībai jārealizē stabilāka nodokļu politika. Valdība pēdējos gados būtiski ietekmējusi dažādus ar uzkrājumiem saistītus nodokļus. Nemitīgās pārmaiņas traucē iedzīvotājiem prognozēt nākotnes uzkrājumu stabilitāti. Pēdējos gados pensiju sistēmas nepārtrauktā likumu maiņa, kā arī kapitāla nodokļa paaugstināšana atstājusi būtisku iespaidu uz bankas klientu uzkrājumu paradumiem. Šādā veidā valsts parāda savu nepatstāvību, kas liek lielajiem investoriem skatīties uz citam valstīm, nerunājot pa parastajiem iedzīvotājiem. Tādejādi valdībai jāizvērs plašāka diskusija starp bankām, kā arī klientiem, pirms nodokļu politikas maiņas. Samazinot negatīvo reakciju no abām pusēm.

- Latvijas sistemātiski svarīgajām bankām lielāku uzmanību jāpievērš klientu skaita svārstībām. Pēc 2018.gada sākuma notikumiem banku sektorā, kur īpaši skārti tika nerezidentu noguldījumi visās bankās. Lai varētu turpinātu strādāt, mazajām bankām nepieciešami rezidentu noguldījumu. Tādejādi, bankas upurē savu peļņu, piedāvājot klientiem izdevīgākus uzkrājuma veidus. Ar ko lielās bankas nevar konkurēt. Lielajām bankām jāveicina lojalitātes programmas, kas saglabātu klientu skaitu savā bankā.

- Privātpersonai jāapzinās savas uzkrājumu iespējas. Banka piedāvājuma klāsts ir ļoti plašs. Autors iesaka pievērsties savu finanšu plānošanai un pareizu uzkrājumu veidu izvēlei. Nopietni izskatīt iespēju ieguldīt pensijas 2.līmeņa fondos. Tādejādi sasniedzot pensijas vecumu, iespējamais uzkrājums būtu lielāks. Skatoties uz personīgajām finansēm, jāapzinās līdzekļu nepieciešamība. Ieguldot termiņnoguldījumā pašreizējā situācijā nav izdevīgi, tādēļ lielākā daļa tur savus līdzekļus krājkontā. Ar apziņu, ka nepieciešamības gadījumā būs iespēja līdzekļus iegūt pāris dienu laikā.

- Jāizvērtē papildus iespējas, ko bankas un valsts sniedz kopā. Cilvēkiem kas būtu sasnieguši 40. gadu robežu, lielāku popularitāti varētu gūt tieši pensijas 3.līmeņa uzkrājums. Kas papildus ikgadējām nodokļu atmaksām, uzkrājuma summa būs pieejama 55. gados. Bet kā otru var protams minēt uzkrājošo dzīvības apdrošināšanu kas viennozīmīgi sniedz, gan drošības sajūtu, apdrošinot savu dzīvību pret nelaimes gadījumiem. Iesniedzot deklarāciju par kādu no iepriekš minētajiem uzkrājuma veidiem iespēja atgūt 20% no iemaksātās gada summas.

Izmantotā literatūra un avoti

Grāmatas un zinātniskie raksti:

1. **Apsītis Ģ., Aščuks I., Cērps U., Kokorevičs G., Ozols Ģ., Sedlenieks A., Zuļģis H.** *Vērtspapīru tirgus zinības*. Jumava, Rīga, 2003. 21.lpp
2. Prof. Dr. **Faure A.** *Investments: An introduction*, 2013 1st edition Quoin Institute.
<https://bookboon.com/en/financial-institutions-an-introduction-ebook> (Skatīts 24.04.18)
3. **Hirschey M.** *Investments Theory and Applications*. Hartcourt Collage Publishers, ASV 2001, 860.lpp
4. **Howells P. Bain K.** *The Economics of Money, Banking and Finance*, Third edition, Pearson Education Limited, England 2005, 172.lpp
5. **Jaunzems A. Vesermanis E.** *Riska Analīze*, EuroFaculty Rīga 2001. 121.lpp
6. **Miller J.** *Fundamentals of Investments, Fourth edition*, McGrsw-Hill Irvin, ASV 2008, 366.lpp
7. **Praude V.** *Finanšu instrumenti 2.sējums*. Burtene, Rīga, 2010. 486.lpp.
8. **Praude V.** *Finanšu instrumenti 1.sējums*. Burtene, Rīga, 2009. 446.lpp.
9. **Saksonova S.** *Nauda, tās veidi un funkcijas (e-grāmata)*. Rīga, Latvijas Universitāte, 2010. Pieejams:
<http://profizgl.lu.lv/mod/book/tool/print/index.php?id=16581> (Skatīts 14.04.2018)
10. **Saksonova S.** *Patērētāja loma ekonomikā (e-grāmata)*. Pieejams:
<http://profizgl.lu.lv/mod/book/view.php?id=19741&chapterid=4188> (Skatīts 15.04.2018)
11. **Solovjova I.** *Vērtspapīru tirgus*, Pieejams:
https://estudijas.lu.lv/pluginfile.php/538918/mod_resource/content/1/3.tema1dala.pdf (Skatīts 30.04.2018)
12. **Sudarshan K.** *Saving and Investment Theory*. Pieejams:
<https://www.slideshare.net/SudarshanKadariya/unit-3-saving-and-investment-theory> (Skatīts 14.04.2018)

Interneta resursi:

1. ABLV, Ieguldījumi akcijās. Pieejams:
<https://www.ablv.com/lv/services/investments/brokerage/risk> (Skatīts 25.03.18)
2. Andersons K. Vai ir vērts ieguldīt uzkrājošajā apdrošināšanā. Pieejams:
<http://www.naudaslietas.lv/2012/09/vai-ir-verts-ieguldit-uzkrajosaja-apdrosinasana/>
(Skatīts 24.03.18)
3. Bessonovs A. *Inflācija un ekonomiskā aktivitāte Latvijā*. Pieejams:
<https://www.makroekonomika.lv/inflacija-un-ekonomiska-aktivitate-latvija-kas-mainijies-pedejo-15-gadu-laika> (Skatīts 01.05.18)
4. Big Bank, Noguldījumu nosacījumi Pieejams:
<https://www.bigbank.lv/modals/noguldijuma-nosacijumi/> (Skatīts 24.03.2018)
5. Centrālās statistikas pārvaldes dati, vidējā alga 2017.gads. Pieejams:
<http://www.csb.gov.lv/notikumi/videja-alga-2017-gada-926-eiro-47212.html>
(Skatīts 25.04.18)
6. Credo.lv, finanšu ceļvedis, Kas ir krājkonts. Pieejams: <https://credpro.lv/kas-ir-krajkonts/> (Skatīts 24.03.2018)
7. Pensijas 3.līmenis. Pieejams: <https://credpro.lv/pensiju-3-limenis/> (Skatīts 24.03.18)
8. Digitālā krājcase. Pieejams: <https://www.seb.lv/uzkrajumi-ieguldijumi/uzkrajumi/digitala-krajcase> (Skatīts 24.03.2018)
9. Ergo Apdrošināšana, Uzkrājums taviem mērķiem. Pieejams:
<https://www.ergo.lv/lv/privatpersonam/uzkrajums-taviem-merkiem> (Skatīts 24.03.18)
10. Eiropas Centrālo banku sistēmas uzdevumi. Pieejams:
<https://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/html/index.lv.html> (Skatīts 14.04.18)
11. FKTK, Noguldījumu garantiju fonds. Pieejams: <http://www.fktk.lv/lv/klientu-aizsardziba/garantiju-fondu-darbiba/noguldijumu-garantiju-fonds/2011-05-09-par-ngf.html> (Skatīts 14.05.2018)
12. Investīciju banka, Finanšu instrumenti un ar tiem saistītie riski. Pieejams:
http://www.ribbank.com/lv/pakalpojumi/investments_lv/investments_risks_transf_lv/investments_risks_transf_capital_lv (Skatīts 25.03.18)
13. Investīciju ABC, Pieejams: <https://www.seb.lv/info/investicijas/investiciju-abc>
(Skatīts 25.03.2018)
14. Latvijas iedzīvotāji joprojām izvēlas tērēt, nevis noguldīt. LETA, 2012. Pieejams:
<http://www.la.lv/latvijas-iedzivotaji-joprojam-izvelas-teret-nevis-noguldit-2/hidehead/> (Skatīts 24.04.2018)

15. Latvijas Banka, Ieguldījumu fondu dati. Pieejams:
<https://www.bank.lv/statistika/dati-statistika/if-citu-finansu-starpnieku-statistika/ieguldijumu-fondi> (Skatīts 27.04.18)
16. Latvijas Komercbanku asociācija, Noguldījumu apjoms Latvijas bankās. Pieejams:
<https://www.lka.org.lv/nozares-dati/produkti-un-pakalpojumi> (Skatīts 07.04.2018)
17. Mana pensija, 3.līmeņa pensijas atvieglojumi. Pieejams:
<http://www.manapensija.lv/lv/pensiju-3-limenis/nodokla-atvieglojumi/> (Skatīts 08.04.18)
18. Mana pensija, Pensiju 2.līmenis. Pieejams: <http://www.manapensija.lv/lv/pensiju-2-limenis/2-pensiju-limenis/>(Skatīts 21.04.18)
19. Mana pensija, Pensiju 3.līmenis. Pieejams: <http://www.manapensija.lv/lv/pensiju-3-limenis/3-pensiju-limenis/>(Skatīts 21.04.18)
20. Mana pensija, Ieguldījumu plānu salīdzinājums. Pieejams:
http://www.manapensija.lv/lv/pensiju-2-limenis/salidzini-ieguldijumu-planus/?g=nav&currency=EUR&date_from=01.01.2013&date_to=01.05.2018&f%5B%5D=18&f%5B%5D=24&f%5B%5D=28&f%5B%5D=21&f%5B%5D=11&f%5B%5D=16 (Skatīts 01.05.18)
21. Meridian trade bank, Biržā tirgotie fondi (ETF's)
https://www.mtbank.eu/lv_LV/legal_services/investments/brokerage/etf/ (Skatīts 05.04.18)
22. Naudas lietas, ETFs jeb biržā tirgotie fondi. Pieejams:
<http://www.naudaslietas.lv/2015/12/etfs-jeb-birza-tirgotie-fondi/> (Skatīts 05.04.18)
23. Nasdaqbaltic, Regulētā tirgus korporatīvie vērtspapīri. Pieejams:
<http://www.nasdaqbaltic.com/market/?pg=bonds&lang=lv> (22.04.18)
24. SEB Bankas, Vīzija, misija, stratēģija. Pieejams:<https://www.seb.lv/par-seb/par-seb/seb-grupa/vizija-misija-strategija> (Skatīts 10.04.2018)
25. SEB Bankas, Termiņnoguldījums. Pieejams: <https://www.seb.lv/uzkrajumi-ieguldijumi/uzkrajumi/terminnoguldijums> (Skatīts 25.03.2018)
26. SEB Banka Investīciju ABC. Pieejams:
<https://www.seb.lv/info/investicijas/investiciju-abc> (Skatīts 21.04.18)
27. SEB Banka ekonomiskā vide Latvijā, Algu spiediens tuvojas maksimumam. Pieejams:<https://www.seb.lv/info/ekonomiska-vide/algu-spiediens-tuvojas-maksimumam>(Skatīts 30.04.18)

28. SEB Bankas, 3. līmeņa pensijas nodokļu atvieglojumi. Pieejams: <https://www.seb.lv/pensija/privata-pensija/uzkrajums-pensiju-3-limeni/pensiju-3-limenis> (Skatīts 07.04.18)
29. SEB Bankas, MiFID - Markets in Financial Instruments Directive. Pieejams: <https://www.seb.lv/uzkrajumi-ieguldijumi/mifid-markets-financial-instruments-directive> (Skatīts 14.04.18)
30. SEB Bankas, Akciju darījumi Interesu aizsardzība un riski. Pieejams: <https://www.seb.lv/uzkrajumi-ieguldijumi/vertspapiri/akcijas#interesu-aizsardziba-un-riski> (Skatīts 15.04.18)
31. SEB Bankas, Dzīvības apdrošināšana ar uzkrājumu: Pieejams: <https://www.seb.lv/apdrosinasana/ar-uzkrajuma-veidosanu/dzivibas-apdrosinasana-ar-uzkrajumu#kalkulators> (Skatīts 01.05.2018)
32. SEB Bankas, Pensijas fondu plāns. Pieejams: https://ibanka.seb.lv/cgi-bin/ipank/ipank.p?sesskey=&lang=LAT&act=FUND_DETAILS&isin=LVP3PAKT0000&frnam=X&unetmenuhigh= (Skatīts 08.05.18)
33. Valsts ieņēmumu dienests, Ienākuma nodoklis no kapitāla pieaugumu. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/ienakuma-nodoklis-no-kapitala-pieauguma> (Skatīts 07.04.18)
34. Tavex, Zelta un sudraba grafiki. Pieejams: <https://tavex.lv/zelta-un-sudraba-cenu-grafiki/> (Skatīts 01.05.2018)

Pielikumi

Labdien!

Esmu Latvijas Universitātes - Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātes (LU BVEF) students.

Sava bakalaura darba ietvaros veicu pētījumu par Latvijas sistemātiski nozīmīgo banku privātpersonu uzkrājumu tendencēm.

Lūgums šo anketu aizpildīt tikai Swedbank, Citdadeles banka, SEB Banka, Rietumu banka, Luminor bankas klientiem!

Pētījumā iegūtie dati tiks izmantoti tikai apkopotā veidā, kas nozīmē, ka Jūsu atbildes saglabās anonimitāti.

Aptaujas aizpildīšana prasīs aptuveni 5 min. Jūsu laika.

1. Dzimums?

- Vīrietis
- Sieviete

2. Jūsu vecums?

- 18
- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 55+

3. Vai Jūs veicat uzkrājumus bankā?

- Jā (Ja jā, tad izlaižat nākamo jautājumu)
- Nē (ja nē, tad priekš Jums ir nākošais jautājums.)

4. Kāds būtu iemesls, kādēļ Jūs neveicat uzkrājumus bankā?

- Nepietiekami naudas līdzekļi
- Nepietiekams laiks
- Neuzticība bankai
- Vienkārša nevēlēšanās

5. Vai veicat uzkrājumus Swedbank, Citdadeles bankā, SEB Bankā, Rietumu banka, Luminor bankā?

- Jā (Ja jā, tad varat izlaist nākošos divus jautājumu)
- Nē (Ja nē, tad priekš Jums ir nākošais jautājums)

- 6. Kādas bankas klients Jūs esat un kāda veida uzkrājumus Jūs veicat.**
- 7. Kādēļ tieši šī Jūsu izvēlētā banka?**
- 8. Vai pārzināt Latvijas lielāko banku uzkrājumu piedāvājumu klāstu?**
- 9. Cik ilgu laiku Jūs esat šo Bankas klients?**
- Līdz gadam
  - No 1-3gadiem
  - 3-6.gadi
  - Ilgāk par 6.gadiem
- 10. Kādu(-us) uzkrājumu veidus izmantojat Jūs?**
- Termiņnoguldījums
  - Krājkonts
  - Digitālā krājcase
  - Vērtspapīri
  - Dzīvības apdrošināšana ar uzkrājumu
  - Ieguldījumu fondi
  - Neviens no iepriekš minētajiem, nauda vienkārši stāv kontā vai skaidrā naudā
  - 3.pensiju līmenis
  - 2.pensiju līmenis ar ieguldījumu fondos.
- 11. Jūsu ieguldījuma paredzamais laiks?**
- Līdz gadam
  - Ilgāk par gadu
  - Doma par nākotni uzkrājumi pensijai
  - Nenoteikts laiks
- 12. Cik lielu daļu % no darba algas katru mēnesi novirzat uzkrājumu veikšanai?**
- 13. Kas, Jūsuprāt, traucē veidot uzkrājumus?**
- Nodokļu, bankas politika, zemās procentu likmes
  - Nav brīvu pieejamu līdzekļu
  - Pārāk bieža valsts politiskā ietekme uz uzkrājumu un pensiju jomu
  - Cits iemesls
  - Nepietiekams laiks
- 14. Vai Jūs satrauc fakts, ka uzkrātā nauda nākotnē varētu zaudēt savu vērtību?**

- Noteikti jā
- Drīzāk jā
- Drīzāk nē
- Noteikti nē

15. “Riskēt ar savu uzkrājumu, lai no tā gūtu lielāku peļņu” (1) vai arī “svarīga ir uzkrājuma drošība” (2)?

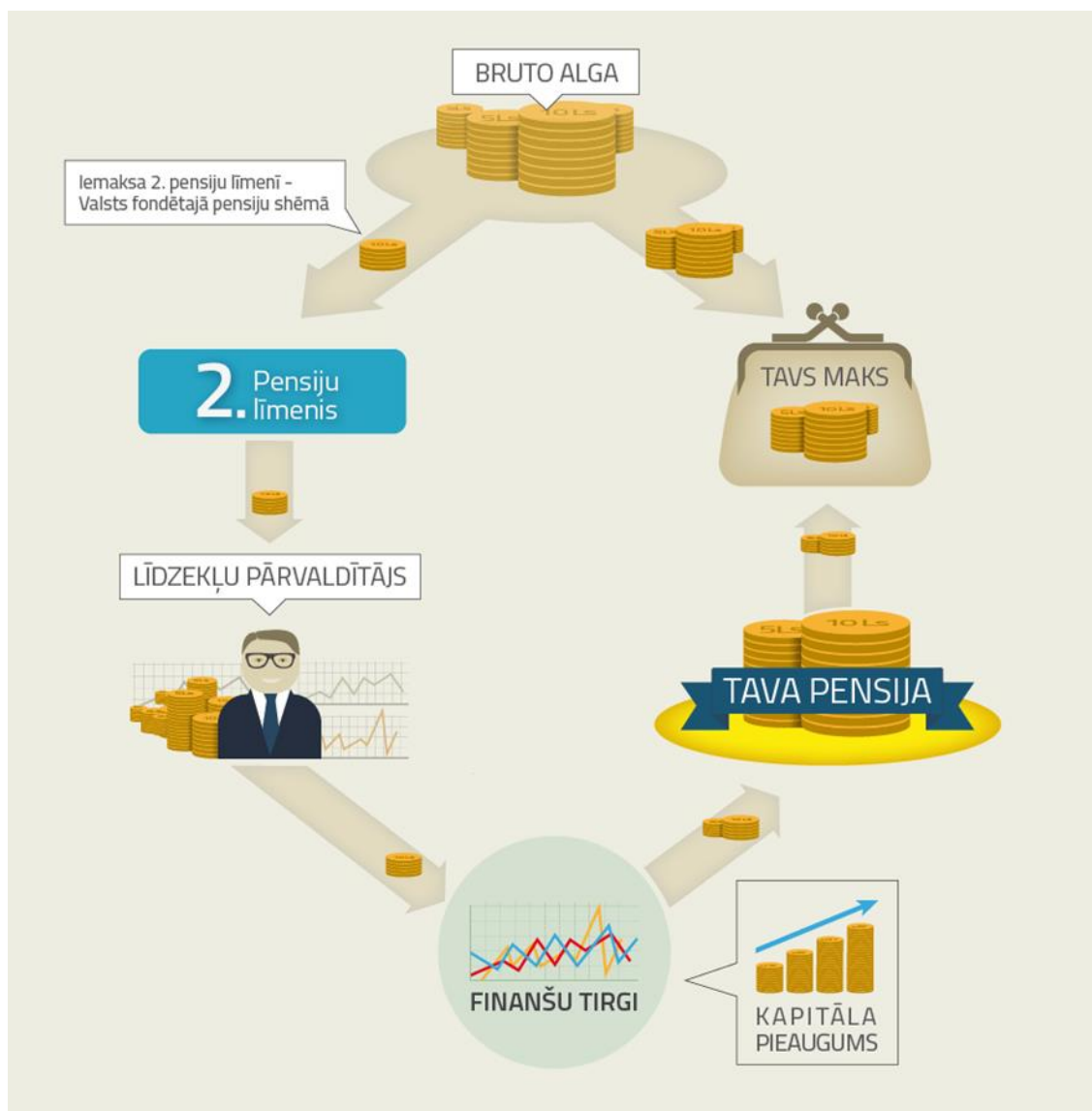
16. Vai banku uzkrājumu piedāvājums Jūs apmierina?

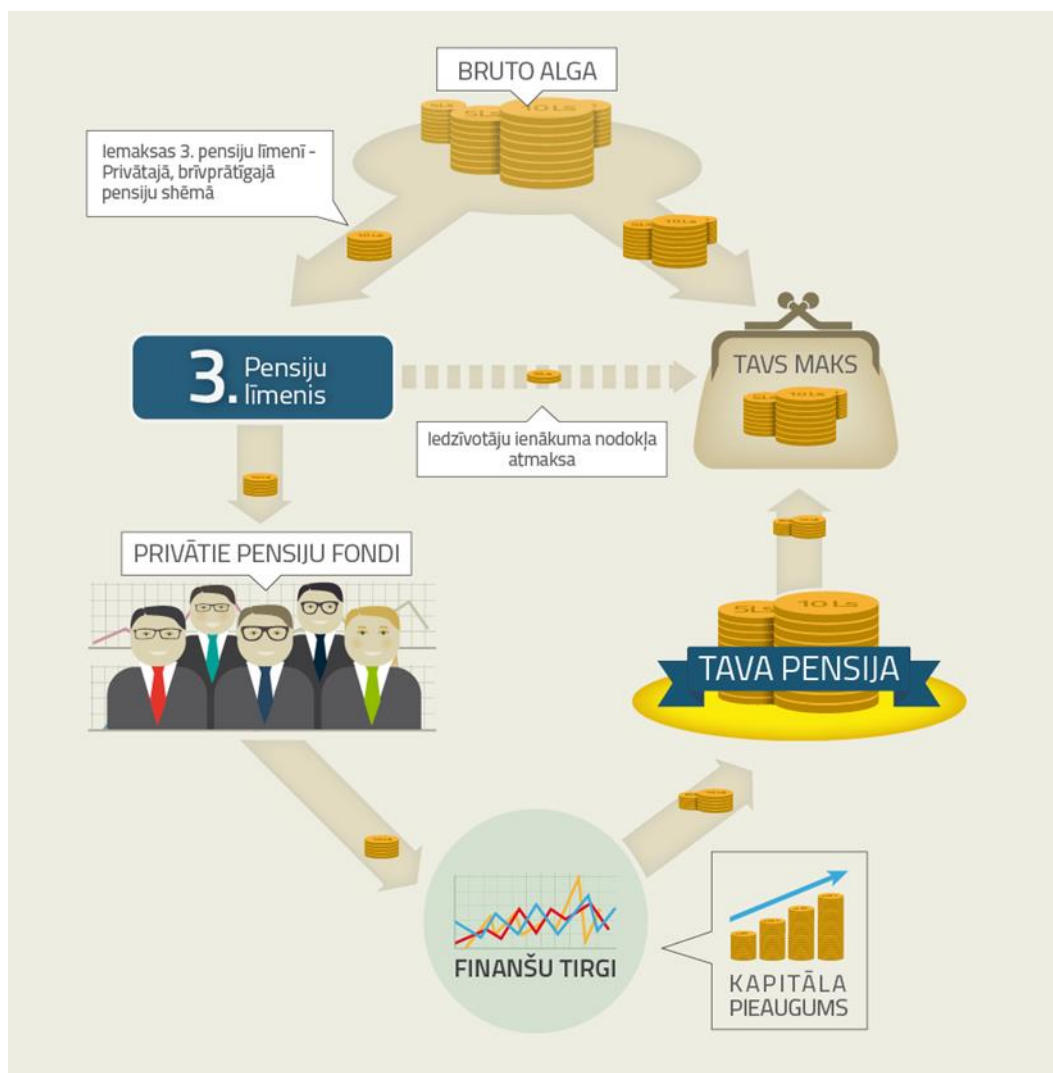
- Noteikti jā
- Drīzāk jā
- Drīzāk nē
- Noteikti nē

17. Bankas informatīvie materiāli vai interneta resursi palīdz izprast uzkrājumu būtību un iespējas?

18. Cik laika mēnesī Jūs atvelt savu finanšu plānošanai?

Paldies par atsaucību!

Bakalaura darbs „Privātpersonu uzkrājumi: iespējas, priekšrocības un tendences”
izstrādāts LU Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____/Matīss Mieziš/ __.05.2018

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: profesore Dr. ekon., asoc. prof. Marina Kudinska

_____/ __.05.2018.

Recenzents: Mg. ekon., Līga Leitāne

Darbs iesniegts LU Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātē Studiju centrā

Dekāna pilnvarotā persona:

Metodiķe Alla Ščukina / _____/ __.05.2018.

Darbs aizstāvēts Valsts gala pārbaudījuma komisijas sēdē

___.06.2018.

Komisijas sekretāre: _____ / _____ / __.06.2018.